

Processen hen imod selvbåren økonomi i Grønland -

Med øget uafhængighed til følge?

Speciale i Politik & Administration, modul 8 – Aalborg Universitet 2009/10

Udarbejdet af:

Anne Katrine Geller (studie nr. 2004 – 2494)

Bolethe Hammeken (studie nr. 2004 – 2463)

Antal anslag: 241.225

Afleveringsdato: 15. marts 2010

Vejleder: Gorm Winther

Abstract

Greenland is going through a process towards national independency. This implies that the efforts to achieve self-sustaining economy are intensified, so the nation eventually can get closer to an economical independent nation. This process is not as simple as it first seems to be. Many different spheres of interests will be affected through this process. Meanwhile, some topics are characterized by undefined issues, which have been the primary focus of our analysis.

Regarding the current economic structure, we have identified several issues which are parallel to each other. The new sector of business (mining, mineral and oil) in Greenland will lack labour, while experts pointing out that the fishing industry needs to be reduced to free labour to the new sector of business. There are simply too many employees in the fishing industry, which makes the industry less profitable and less sustainable.

The Greenland self - government agreement between Danish and Greenlandic politicians is based on income from mining, oil - and the mineral sector, which is why, that Greenland has taken responsibility for the raw material area as the first step, to provide the framework for the new business.

We identified, that there is great optimism about the new sector of business, which could increase national economy in Greenland, but unfortunately we also identified, that all the expert recommendations suggests, that the release of labour from the fishing industry could raise the capacity of labour to the maximum possible level. We believe that it is unachievable because of several reasons. Firstly, it is not certain that the fishermen are interested in a career change; secondly it is a fact, that fishermen have an educational background which for most goes to 9th grade in primary school that may make it difficult for them to acquire the knowledge, which is required in the new sector of business. Thirdly, the geographical circumstances can mean, that the jobseekers gets less interest into career change, because of the demand of the flexibility and mobility of the labour; since they most likely live far from working places related to the new sector of business.

Regarding education, it is a recurring theme that Greenland should intensify focus on education. We identified, that the government provide a massive efforts on education, but we see a tendency to high dropout rate of students, and that there is still a massive need for foreign labour. The dropout rate is partly linked to the social problems which remain a major issue.

In the societal perspective, it is clear that when such a large proportion of the population have poor living conditions, it will have a spillover effect on the individual level, both in terms of education, work and family. At the local level, it is officially the local authorities, which has the responsibility to manage the social sphere, but we see a trend of increased cooperation between politicians, businesses and independent enthusiasts. This means that there is willingness to try to create a framework for better social welfare. If successful this project, it could mean better conditions for the individuals, which can affect several current social issues, including education. With this, we believe that if people can thrive, it will be easier for them to be able to finish an education. It would also strengthen the population, in focusing on the quality of the public welfare rather than egocentric preferences. This would indicate for a society of greater social capital, where the desire for participation and engagement can get better terms.

Forord

Vi vil i forbindelse med det empiriske grundlag for vores speciale gerne takke vores vejleder Gorm Winther og vores 3 interviewpersoner Lars Emil Johansen, Hans Jacob Helms og Sofia Rossen.

Vores arbejdsproces i dette speciale har ikke været nem, vi startede med at tage udgangspunkt i teoretiske overvejelser, hvilket vi heldigvis hurtigt fandt ud af, var umuligt grundet de specielle omstændigheder i Grønland. Dette betød at vi tog afsæt i tilstanden i Grønland som den er, uafhængigt af politiske ideologier og overbevisninger.

Anne Katrine Geller

Bolethe Hammeken

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	2
FORORD	4
1. PROCESSEN HEN IMOD SELVBÅREN ØKONOMI I GRØNLAND – MED ØGET UAFHÆNGIGHED TIL FØLGE?	8
1.1 PROBLEMSTILLING	8
1.2 PROBLEMFORMULERING	10
1.3 VIDENSKABELIGE OVERVEJELSER	14
1.3.1 Problemfeltets ontologi.....	15
1.3.1.1 Forklaring af begrebet legitime samfundsmæssige tilpasninger.....	17
1.3.2 Problemfeltets episteme	18
2. METODE	19
2.1 BAGGRUNDEN FOR METODEVALG	20
2.1.1 Metode til analysen af økonomisk status quo	21
2.1.2 Metode til undersøgelsen af erhvervsøkonomiske betragtninger af Grønlands aktuelle og fremtidige situation og identifikation af dertilhørende problemstillinger	21
2.1.3 Metode til diskussionen af økonomiske muligheder og realiteter	23
2.1.4 Metode til udsigterne til en selvåren økonomi samt realiteter og tendenser vedrørende satsningsområder i erhvervslivet	24
2.1.5 Valg af konkrete emner omkring levevilkår, demokrati og deltagelse til undersøgelse	24
3. ANALYSE AF ØKONOMISKE MULIGHEDER OG REALITETER	26
3.1 HJEMTAGNE OG IKKE HJEMTAGNE FORVALTNINGSOMRÅDER	26
3.1.1 Dilemmaet mellem overtagelse af sagsområder og velfærdsforbedringer	26
3.1.2 De afsluttende bemærkninger fra Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands økonomi	30
3.2 ERHVERVSØKONOMISKE BETRAGTNINGER VEDRØRENDE GRØNLANDS AKTUELLE OG FREMTIDIGE SITUATION OG IDENTIFIKATION AF DERTILHØRENDE PROBLEMSTILLINGER	34
3.2.1 OECD- rapporten	34
3.2.2 Grønlands Erhvervsudviklingsrådets rapport	42
3.2.3 Sammenligning af OECD's og Grønlands Erhvervsudviklingsråds anbefalinger.....	46
3.2.4 COWI- rapporten udarbejdet for markedssøgende i Grønland	49
3.3 DISKUSSION AF ØKONOMISKE MULIGHEDER OG REALITETER	51

3.3.1 Eksempler på forskellige syn på udvikling.....	54
3.3.1.1 Ortodoks tilgang til vækst.....	54
3.3.1.2 Alternativ syn på udvikling	55
3.3.1.3 Forskernes kritik af OECD rapporten	55
3.3.1.4 Afrunding af diskussionen af økonomiske muligheder og realiteter	56
3.4 UDSIGTERNE TIL EN SELVBÅREN ØKONOMI SAMT REALITETER OG TENDENSER INDENFOR SATSNINGSOMRÅDER I ERHVERVSLIVET ..	60
3.4.1 Fiskeri og fangst	64
3.4.1.1 Forskellige interesser i fiskerierhvervet.....	67
3.4.1.2 Den politiske agenda kontra virkelighedens urokkelighed.....	69
3.4.1.3 Pårørendes reaktion for at forsvare fiskere og fangere	70
3.4.1.4 Eksempel på privat foretagende i bygd	71
3.4.2 Råstoffer (minedrift og olieproduktion)	72
3.4.2.1 Hvad siger selvstyretbetænkningen om mineraler og olie?	72
3.4.2.2 Den økonomiske udvikling	73
Mineraler.....	73
Olie	74
Kildevand.....	74
Aluminium.....	75
3.4.2.3 Borgerinddragelse vedrørende aktiviteter indenfor råstof og mineral	75
4. LEVEVILKÅR I GRØNLAND.....	76
4.1 UDDANNELSE	76
4.1.1 Gennemførsels- og frafaldsprocent.....	77
4.1.2 Sammenhængen mellem udbud og efterspørgsel	80
4.2 Generelle levevilkår	81
4.2.1 Købekraft.....	84
4.2.2 Det sociale sikkerhedsnet	86
5. POLITISK KULTUR OG DEMOKRATISK DELTAGELSE I SAMFUNDSRELATEREDE EMNER I DET OFFENTLIGE RUM.....	87
5.1 DEMOKRATI I GRØNLAND	89

<i>5.1.1 Regional og national uenighed om udformningen af indkomstskatteindtægter i forbindelse med tilpasning for det nye erhverv</i>	<i>92</i>
5.2 DELTAGELSE I GRØNLAND ANGÅENDE SAMFUNDSRELATEREDE EMNER	93
<i>5.2.1 Vælgeradfærd</i>	<i>97</i>
<i>5.2.2 Andre deltagelsesformer og hvorfor de er vigtige i samfundsperspektiv</i>	<i>99</i>
<i>5.3 Diskussion af hvorvidt aktørerne i Grønland fokuserer på samfundsnytte for at fremme trivsel i teoretisk perspektiv.....</i>	<i>104</i>
6. KONKLUSION.....	114
6.1 IDENTIFICERING AF TILSTANDEN	114
6.2 VURDERING AF TILSTANDEN.....	115
6.3 VURDERING AF HUMAN RESSOURCE	117
7. LITTERATURLISTE.....	119
8. OVERSIGT OVER TABELLER OG FIGURER.....	124
BILAG 1. IKKE HJEMTAGNE FORVALTNINGSOMRÅDER DELT OP I LISTE I OG II:	125
BILAG 2. FORSKELLEN MELLEM ORTODOKS OG ALTERNATIV TILGANG TIL UDVIKLING	127
BILAG 3. BETÆNKNINGEN OM FORSLAG TIL ÆNDRINGEN LANDSTINGSLOV OM FISKERI	128
BILAG 4. ANBEFALINGER FRA ARBEJDSGRUPPEN VEDRØRENDE IKKE-LEVENDE RESSOURCER.....	134

1. Processen hen imod selvååren økonomi i Grønland – med øget uafhængighed til følge?

"...landet befinder sig i en proces, der kræver en styrkelse

og udvidelse af demokratisk grundlag,

*og at dette ikke bør ske **for**,*

*men **ved** den grønlandske befolkning".*

Aksel V. Carlsen (2005: 85)

1.1 Problemstilling

Den 25. november 2008 sagde 75,5 % af afgivne stemmer i Grønland ja til Selvstyre. Valgprocenten var på 71,96 % af de stemmeberettigede, hvilket indikerer folkets opbakning til selvstyrebestræbelsen. Selvstyrebetænkningen, er udarbejdet af en kommission, bestående af repræsentation fra både danske og grønlandske politikere. Den offentlige diskussion fra politiske beslutningstagere om forslaget til selvstyreloven var primært omhandlende hvilke ansvarsområder der skal hjemtages, aftaler om hvordan finansieringen af hjemtagelsen skal foregå, samt udformningen af nedbringelsen af bloktilskuddet. Aftalen er, at Grønland fuldt ud finansierer hjemtagelsen af ansvarsområder, hvorfor fokusering på værditilvækst er en nødvendighed - *For det første* skal opgavevaretagelsen af forvaltningsområder som allerede er hjemtaget forbedres eller vedligeholdes, *for det andet* skal der skabes råderum til hjemtagelse af forvaltningsområder som stadig hører under den danske stat og *for det tredje* skal bloktilskuddet fra den danske stat afvikles. Den overordnede betingelse for hjemtagelsen af ansvarsområder er, at det er et produkt af øget økonomisk selvåårenhed. Dette er understreget for det første med, at bloktilskuddet fastfryses til 2007-niveau, dvs. 3.202,1 mio. kr. årligt, reguleret med pris- og lønudviklingen og for det andet, at udover de årlige første overskud på 75 mio. kroner skal halvdelen af fremtidige overskud fra råstof og mineraludvinding bruges til at nedbringe bloktilskuddet med. Og når situationen er nået dertil, hvor bloktilskuddet er nedbragt til 0, så siger aftalen, at Grønland og Danmark forhandler den fremtidige fordeling mellem overskuddet af råstof og mineraludvinding på ny.

Umiddelbart kunne man betragte selvstyreaftalen som tilforladelig og realistisk, men når man tager menneskelige ressourcer med i betragtning kan billedet se anderledes ud. I denne forbindelse er der flere aspekter det er nødvendigt at forholde sig til. På nuværende tidspunkt er der hjemtagne og ikke hjemtagne ansvarsområder at tage højde for. Alene det, kan jo sige meget om, hvorvidt det sociale sikkerhedsnet vil kunne oppebæres i nuværende tilstand i fremtidens Grønland. Her tænker vi på ansvarsområder der giver indtægter (såsom råstofområdet) og ansvarsområder der medfører øgede udgifter (såsom forsvar og sikkerhed). Der kan være forskelle mellem politikeres og borgernes præferencer, som vedrører de hjemtagne og ikke hjemtagne ansvarsområder. Det er selvfølgelig naturligt, at der eksempelvis hjemtages indtægtsgivende ansvarsområder før udgiftsområder. Men borgernes interesse handler med stor sandsynlighed om at få dagligdagen til at fungere optimalt, med de velfærdsordninger som hører til et velfærdssamfund. I forlængelse heraf er det vigtigt, at vurdere om Grønland kan betragtes som et velfærdssamfund der tilgodeser borgernes behov?

Herudover er det vigtigt at have et pragmatisk fokus på samfundsøkonomien. Det vil sige, at bestræbe sig på at se tilstanden som den er, i stedet for hvordan den bør være. Der kan opstå erhvervsstrukturelle dilemmaer som modarbejder opbygningen af en stabil samfundsøkonomi. Derfor er udviklingen af erhvervsområdet et helt centralt element, idet erhvervsudviklingen kan være pejlingsmærke for, hvordan samfundsøkonomien vil udvikle sig. Erhvervsstrukturen og udviklingen er essentielle områder som er interessante at undersøge nærmere. Man kan herudfra spørge sig selv, om Grønland i fremtiden kan udvikle en selvbærende økonomi, på baggrund af borgerne omstilling og tilpasning erhvervsmæssigt, herunder især fra fiskerisektoren til andet erhverv.

Borgerne i Grønland, som den menneskelige ressource, har en stor betydning for samfundsudviklingen. Forskellene i uddannelse, kultur, sprog kan dog være medbestemmende for, i hvilket tempo udviklingen vil forløbe sig i samfundet. Heri er det interessant at kigge nærmere på uddannelsesniveaue samt sammenhængen mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraften. Er Grønland god nok til at uddanne og omskole arbejdskraften, således at samfundet får optimalt udbytte af arbejdskraftressourcen?

Herunder blandt andet uddannelser indenfor de forventede aktiviteter på mineral- og råstofområdet.

Hvis man har et ønske og en forventning om at borgerne bidrager til samfundsudviklingen, er det essentielt, at se på de generelle levevilkår som borgerne er underlagt. Eksisterende levevilkårsrapporter, samt det sociale sikkerhedsnet kan give et nuanceret et billede af nutidens tilstand. Politikernes præferencer kan fortælle meget om, hvordan man betragter borgerne i den henseende. Der er store forskelle i velfærdsordninger for de enkelte borgere (eksempelvis kan en fisker have svært ved at få social hjælp, hvis vedkommende er modvillig til at afskrive sin licens til at fiske), hvorfor strukturen er diskutabel. Med den nuværende struktur i betragtning, er det så rimeligt at gå ud fra, at borgerne har viljen til at bidrage til den samfundsmæssige forandringsproces?

Samfundsrelaterede diskussioner kan være med til at opnå støtte til ønskelige forandringer. Samtidig kan samfundsrelaterede diskussioner bidrage til at gøre tingene bedre, hvis noget ikke fungerer eller er illegitimt. Nuværende informationskanaler er uden tvivl af stor betydning for deltagelse. Men hvis betingelserne for deltagelse ikke er optimale, kan man ikke opnå en repræsentativ diskussion. Her mener vi, at borgernes forskelligartede meningstilkendegivelser kan have en stor betydning for en demokratisk proces, hvor mangel på samme kun tilgodeser de dominerende aktørers (både direkte og indirekte aktører) præferencer. Der er en gang imellem seminarer om relevante emner primært i større byer, men kan man så regne med, at den tilegnede viden kanaliseres ud til kysten? Man kan samtidig spørge, om udgifterne forbundet med deltagelse samt betingelserne for deltagelse er optimale for borgerne?

Ud fra den beskrevne problemstilling er vi kommet frem til en problemformulering der lyder som følger:

1.2 Problemformulering

I og med, at selvstyrebetænkningen indeholder et økonomisk aspekt, hvori udvinding af mineraler og råstoffer er en central del, er det foruroligende at den demokratiske proces stadig er til diskussion. Hvis man fokuserer på blødere værdier i henhold til

selvstyrebestræbelserne, er diskussionsemnerne ganske andre. Herunder tænker vi på, at forudsætningen for bestræbelserne af selvåren økonomi kan afhænge af fleksibel og mobil arbejdskraft. Derfor finder vi det af høj relevans, at undersøge tilstanden som den er og hvilke forandringer der anbefales af ikke folkevalgte (men stadig indflydelsesrige i erhvervslivet) og eksterne aktører/ rådgivere vedrørende de vigtigste erhvervssøjler, samt demokratiets vilkår i Grønland. Udviklingen efter indførelsen af Selvstyret er interessant, idet der både kan forefindes en økonomisk problematik og demokratisk problematik. Med disse overvejelser vil vi gerne undersøge, hvorvidt selvstyrebestræbelsen er realiserbar. Hvordan kan demokratiets vilkår udvides og styrkes af den grønlandske befolkning, når der i forvejen er planer om, i hvilken retning erhvervsstrukturen skal udvikle sig hen mod og i hvilken udstrækning er der lydhørhed overfor borgernes status quo i samfundsrelaterede emner?

Vi vil arbejde ud fra hypotesen om, at demokrati og deltagelse kan styrke værditilvækst. Dette gør vi ud fra en antagelse om, at: værditilvækst med øget beskæftigelse og erhvervsmæssig innovativ udvikling også kan påvirkes af borgernes deltagelse og intensiverede nødvendige politiske debatter i samfundet. Demokrati for skabelse / genoprettelse af tillid og motivation. Deltagelse for produktivitet, her mener vi at demokratisk inddragelse kan fremme værditilvæksten, samt at engagement også baner vej for kompromiser og afklaring af udefinerede problemer.

Vi ønsker i denne forbindelse at være problemidentificerende, hvilket betyder, at vi tillægger demokratiske og deltagelsesmæssige principper som grundsten for lyst til at bidrage for den enkelte og dermed fremmende for en samfundsmæssig udvikling. I denne forbindelse er det samtidig essentielt at diskutere social kapital og social apati, som er begreber der kan fortæller en del om en befolknings deltagelsesgrad og deltagelsesmuligheder.

Man kan forestille sig, at læseren undrer sig over, hvorfor man skal inddrage demokrati og deltagelse som fremmende for økonomisk værditilvækst, når nu andre lande med anden ideologi end demokrati som Kina, klarer sig udmærket økonomisk. Vi mener, at det er vigtigt at tage forbehold til, at Grønland er kontrasternes land, hvor der er stor forskel på by og bygd. Udover det, er den geografiske afstand altafgørende, og stort set gør en ensartet borgerservice næsten umuligt for beslutningstagere at opnå. Men ved at undersøge den

økonomiske situation, mulighedernes udfordringer for arbejdsstyrken, forskelle mellem borgernes, erhvervslivet og politikernes præferencer samt levevilkår vil vi tilnærme en identificering af problemstillinger som Grønland står overfor i demokratisk perspektiv.

Men forudsætningen for, at der sker en værditilvækst er, at man tager højde for de nuværende kapabiliteter i samfundet, det vil sige, hvordan er arbejdsstyrken, hvor befinder befolkningen sig erhvervsmæssigt og på hvilket uddannelsesmæssigt niveau. Herudover om erhvervsstrukturen i virkeligheden kan forandres, samtidig med at der sikres eksportindtægter fra andet erhverv end alene fiskeri, når ressourcer indenfor råstof og mineralsektoren, er udtømt.

Vi vil komme ind på, hvordan og hvorfor selvstyrebestræbelserne og selvbåren økonomi anbefales eller påpeges, at bestræbe. Vi vil identificere hvilke muligheder og udfordringer, der påpeges fra forskellige vinkler (påpegede af aktører, som kan have indflydelse på beslutningstagernes beslutninger), netop for at få en overordnet og helhedsfornemmelse af, hvordan situationen i Grønland betragtes.

Derefter vil vi undersøge tilstanden som den er, og undersøge hvilke udfordringer Grønland har i vente i fremtiden. Ydermere vil vi undersøge svagheder og styrker i demokrati og deltagelse, idet delagtiggørelse af borgerne kan fremmer motivation og tillid i samfundet, som kan udmunde i samfundsrelateret helhedsforståelse af nødvendige forandringsprocesser og langsigtede tiltag, som i bedste fald kan betyde økonomisk vækst der kanaliseres i samfundet for bedre velfærd (human og social kapital).

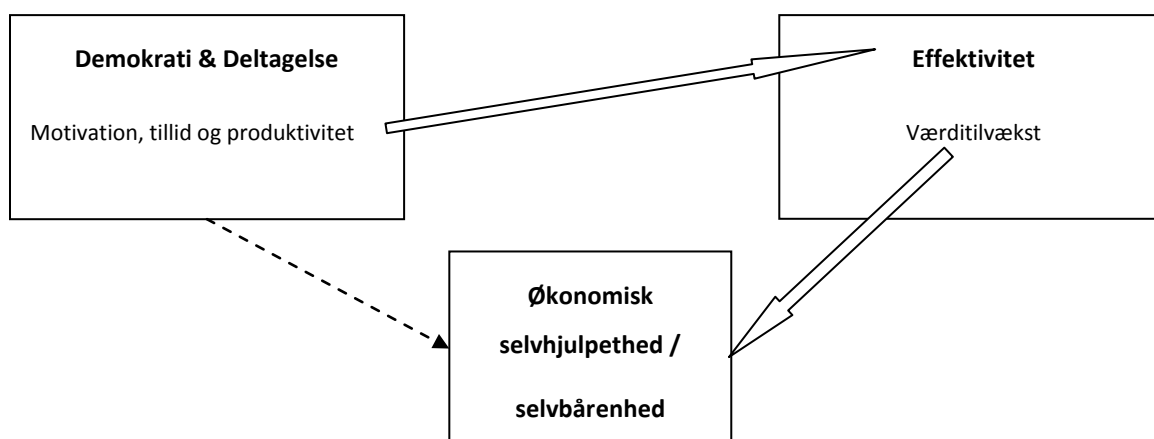
Vi antager derfor, at respekten for demokratiske principper og god regeringsførelse kan udrette langt mere for en positiv udviklingsretning, hvorfor betydningen af borgernes politiske deltagelse og empowerment¹ tillægges som vigtige forudsætninger for konstruktiv

¹ Begrebet empowerment betyder i princippet, at give evne til at klare sig selv. Hvis man tillægger ordet magt med empowerment, så er det ikke længe siden i historien, at man har revurderet dens betydning. Man har før i tiden forbundet begrebet empowerment med græsrodder og oprørere såsom sociale aktivister, der ville gøre op med social ulighed, og som støttede de fattige og de marginaliserede for at styrke deres stemme (indtil slutningen af 1970'erne). På en anden måde så erhvervslivet og personaleledelsen empowerment sidenhen, idet de fokuserede på, hvad empowerment kan gøre for forbedring af produktivitet indenfor de eksisterende strukturer. Mainstream udviklingsagenter tog metoden til sig i 1990'erne, hvor de begyndte med at bruge empowerment, deltagelse og human development i deres arbejde (Parpart, Rai & Standt, 2002).

samfundsudvikling. Baggrunden for denne antagelse er, at borgerne i en årrække har været igennem en proces, hvor indførelsen af Hjemmestyret ikke nødvendigvis betyder styrkede kapabiliteter i samfundet.

Derfor betyder dette, at vores analysestrategi vil afspejle en erkendelsesproces, som i sidste ende vil føre til en diskussion af, hvem beslutningstagerne er lydhøre overfor og hvem de bør være mere lydhøre overfor eller om en kombination af begge er mere realistisk. Politisk kommunikation, når den er avanceret, kan løfte borgerne til et niveau, hvor de også deltager i samfundsrelaterede emner, som kan have en positiv effekt på politikdannelse af nødvendige forandringsprocesser.

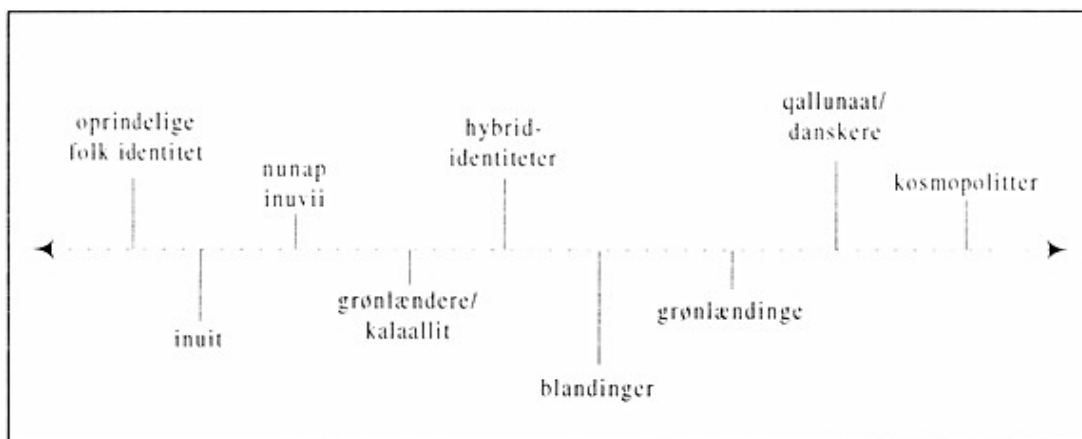
Vores analysestrategi for at kunne besvare ovenstående kommer derfor til at se ud som følger:

Som man kan se på skitseringen ovenfor, så er der direkte (værditilvækst) og indirekte kausal (demokrati og deltagelse) sammenhæng mellem økonomisk selvhjulpethed /selvbårenhed. Den direkte kausale sammenhæng er, at effektivitet fører til værditilvækst, som fremmer økonomisk selvhjulpethed / selvbårenhed. Hvis man ser på demokrati og deltagelse, så kan dette styrke motivation, tillid og produktivitet. Hvilket fører til effektivitet og dermed skaber værditilvækst og styrker selvhjulpethed / selvbårenhed. Men demokrati og deltagelse alene uden at det fører til øget effektivitet, styrker ikke økonomisk selvbårenhed, i lige så høj grad som selvhjulpetheden og mere selvbåren økonomi afledt dels af deltagelse (produktivitet) og dels af effektivitet (værditilvækst).

1.3 Videnskabelige overvejelser

Der er et ordsprog der siger, at når man har sagt A må man også sige B. Men i de tilfælde, hvor valget står mellem udvikling mod frihed og stagneret tilstand, så kan de fleste vælge udvikling mod frihed, uden at tænke nærmere over hvilke betingelser der er forbundet med udviklingen mod frihed. Nogle kan kalde det irrationel handling, andre kan kalde det for naturlig reaktion mod en neokolonial nation. Dette medfører, at man bliver nødt til at forholde sig til situationen, ved at holde situationen op mod noget til sammenligning. Men neokoloniale steder i bredere perspektiv er vidt forskellige fra hinanden, idet forholdet mellem Danmark og Grønland set i forhold til andre neoimperiale og neokoloniale sammenhænge altid har været fredelig. Der har aldrig i historien været oprør eller krig mellem Grønland og Danmark, og selvstyrebetænkningen vurderes at være en rigtig god og legitim ordning mellem to lande, der ønsker at komme videre fra et historisk forbundet og forpligtende forhold. Grønland som er tosproget samfund (dansk og grønlandsk), kan umiddelbart formodes at være et samfund, hvor menneskelige relationer set ud fra etnicitet kan betragtes som broget, og med forståelse for forskelle i den kulturelle identitet. Men Henriette Christiansen² har i 2000 skitseret det etniske kontinuum i samfundet, hvor respondenterne i hendes undersøgelse bekræfter, at befolkningen i Grønland befinder sig på **hele** den nedenstående skala:

Figur 1. Det etniske kontinuum i Grønland (Christiansen, 2000: 68-69).

² Henriette Christiansen er cand. scient. pol fra Københavns Universitet.

Det vil sige, at alle dem der befinder sig i Grønland også befinder sig på hele skalaen. Men hun har dog bemærket, at der er tegn på en høj grad skisma mellem ideologi og praksis, mellem normer om kulturel væsensforskellighed og et liv med socioøkonomisk og kulturel udvikling præget af interaktivitet og hybriditet set i forhold til selvstændighedsønsket (Christiansen, 2000: 62).

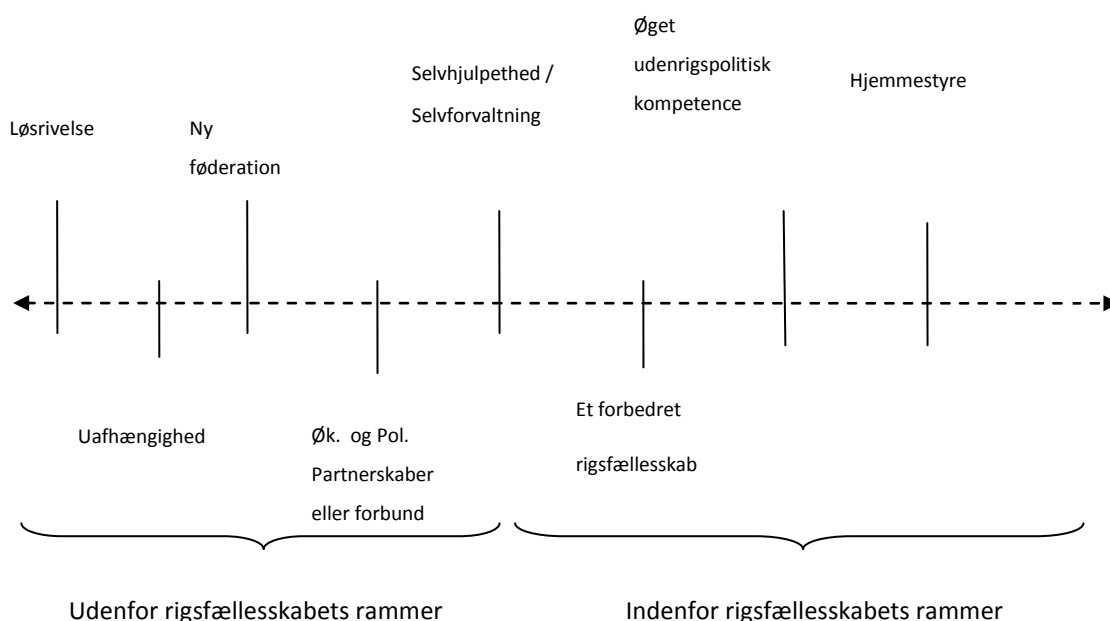
"I kraft af det historiske magtforhold bibeholder man således en opfattelse af det grønlandske samfund som karakteriseret ved og gensidigt forstærkende skillelinjer betragtes som vigtigste skillelinje, der skærer ned igennem samfundet og dermed danner grupper: Den dominerende og – os og dem. Danskerne og grønlænderne. Som en af de interviewede forskere udtrykker det: "Magt sættes nærmest per automatik på danske / danskerne". Dette sker i høj grad også i 1990'erne, hvor følelsen af og ulighed internt blandt grønlændere samt mellem henholdsvis grønlændere og danskere forsat er stærk". (Christiansen, 2000: 63- 65).

Dette betyder, at det koloniale syndrom eksempelvis kan forekomme i samfundsdebatter, hvor en del af den kollektive bevidsthed er kendetegnet ved, at nogle debattører drejer samfundsdebatter, som ellers er vigtige at diskutere igennem, til en debattone der inddeler befolkningen i "os og dem", grundet en forudindtaget indfaldsvinkel til problemstillinger. Hvorfor dette også kan være med til at underminere betydningen af demokrati og deltagelse, hvor der bestræbes eller bør bestræbes, at borgerne (uden udelukkelse) på et kollektivt niveau står sammen om de fremtidige udfordringer.

1.3.1 Problemfeltets ontologi

Selvstyreafæalen, er en bindende fremtidsorienteret aftale, hvor målet er nedbringelse af bloktilskuddet. Begge lande (Danmark og Grønland) kan kun formodes at betragte nedbringelsen af bloktilskuddet som ønskeligt. Et økonomisk selvåerende land, vil altid stå stærkere end et land, som er afhængig af bloktilskud udefra. Men en sådan fremtidsorienteret aftale kan være sværere at realisere end forventet, idet faktisk realisation af aftalen kan afhænge af nødvendige, men legitime samfundsmæssige tilpasninger og folkets opbakning til tilpasningerne. Selvstændighedsønskerne er undersøgt i slutningen af 1990'erne, hvor respondenterne har givet udtryk for deres forståelse af selvstændighedsbegrebet. Det som størsteparten har givet udtryk for, er, at der er et stærkt

ønske om selvstændighed. Men opfattelsen af begrebet var varieret, selv ud fra en illustration med begreber af forskellige opfattelser, kunne undersøgelsen af debatten om Grønlandsk selvstændighed i 1998-99 ikke konkludere konkret, hvilken opfattelse af den ønskede selvstændighedskarakter var dominerende:

Figur 2. Illustrationen af opfattelsen af den ønskede selvstændighedskarakter (Christiansen, 2000: 67).

Som man kan se på figur 2, er der illustreret opfattelser af den ønskede selvstændighedskarakter. Undersøgelsen kunne ikke klart konkludere, hvorfor der støttes op om selvstændighedsønsket, det vil sige at en eller flere opfattelser af selvstændighedskarakteren ikke skilte sig ud i forhold til andre opfattelser, og derfor kunne undersøgelsen ikke udmunde i en konkretisering af flertallets ønske om udviklingsretning (Christiansen, 2000: 67).

I 2002 gennemførte HS analyse i samarbejde med avisen Sermitsiaq en opinionsmåling vedrørende grønlændernes ønsker omhandlende selvstændighed. Målingen viste at 74 % gik ind for fuld politisk selvstændighed, mens 18 % var tilfredse med øgede beføjelser. Angående tidsrammen for selvstændighed viste undersøgelsen, at kun 6 % var interesseret i en ubetinget løsrivelse mens 61 % kun ønskede fuld selvstændighed hvis ikke det betød forringelser. Henrik Skydsbjerg tolker grønlændernes ønsker som, at befolkningen ønsker

selvstændighed på baggrund af en sund økonomi, hvilket betyder at befolkningen ønsker at styret skal arbejde i retning af at opfylde disse krav (Polarfronten, 2002:3). At der generelt ønskes selvstændighed i større omfang, samtidig med, at man ikke ønsker forringelser i samfundet betyder i princippet, at der skal arbejdes intensivt for, at motivere befolkningen til at tage del i en positiv retning, i forbindelse med bestræbelserne på selvåren økonomi.

1.3.1.1 Forklaring af begrebet legitime samfundsmæssige tilpasninger

Med **legitime** samfundsmæssige tilpasninger mener vi, at samfundsmæssig forandring kræver en demokratisk proces, som gør indflydelse på de beslutninger, der i høj grad berører befolkningens muligheder og begrænsninger som borgere i Grønland. Den demokratiske proces i form af politisk deltagelse, deltagelse i planprocesser, deltagelse i det økonomiske liv og inddragelse af lokal viden og formåen i politiske beslutningsprocesser.

I en årrække er der forsket indenfor udvikling af lande, hvor de er afhængige af hjælp udefra. Forskningen har udmundet i nogle kriterier for, hvad man bør gøre og hvad man ikke bør gøre:

Do's and Dont's

David Ellerman har i hans værk "Helping people help themselves" udviklet en teori om, hvordan man bedst kan hjælpe andre uden at fratage dem deres ret til selv at være den aktive part i målopfyldelsen. Det vil sige, at Ellerman forsøger at skitsere hvilke handlemuligheder der giver de bedste resultater, og hvilke handlemuligheder der giver det modsatte. Dette gør han igennem to Dont's og tre Do's, hvilket betyder to ting man ikke skal gøre og tre ting man skal gøre.

Første Dont: Første dont er en form for social engineering, hvor hjælperen bidrager med et sæt instruktioner til hvordan tingene skal gøres. Samtidig benyttes gulerod/straf metoden til at nå målopfyldelsen. Det vil med andre ord sige, at hjælperen i denne situation kan se mållinjen og presser/motivere modtageren til at gå i en bestemt retning imod målet, og derfor underminerer modtagerens egen motivation.

Andet Dont: Andet dont handler om at hjælperen underminere selvhjælp ved uforvarende at motivere modtageren til at forblive i en situation hvor de behøver hjælp. Dette kunne

blandt andet være faste økonomiske bidrag over længere tid, hvilket vil sætte modtageren i et afhængighedsforhold til hjælperen.

De to ovenstående scenarier ses begge implementeret i Grønland. Da danskerne i sin tid kom til Grønland, bragte de danske værdier med sig. Og siden disse værdier virkede i Danmark, havde man en forestilling om at de naturligvis også måtte virke i Grønland. Overtagelsen af de danske værdier, er et af de områder Grønland har store problemer med i dag (her tænkes blandt andet på organisationsafhængighed). Herudover er Grønland i dag økonomisk afhængig af Danmark i kraft af det årlige bloktilskud, som gør det svært for Grønland at opnå uafhængighed indenfor den nærmeste fremtid.

Første Do: Handler om at starte hvor modtageren er, hvilket vil sige at hjælperen ikke skal overtage den opgave modtageren står overfor, men derimod træne modtageren til selv at gøre det, selvom denne proces kan være langsom.

Anden Do: Omhandler at se verden gennem modtagerens øjne. Dette betyder at hjælperen ikke direkte giver modtageren svar og løsninger, men derimod forsøger at få modtageren til selv at opdage løsningerne igennem råd og vejledning. Dette skal ikke forstås som en form for manipulation, men derimod at der kan være flere løsningsforslag afhængigt af hvem modtageren er, og det derfor er vigtigt at modtageren finder sin egen vej til målet.

Tredje Do: Omhandler at respektere modtagerens autonomi, hvilket overordnet vil sige at essensen af hjælpen handler om at det er modtageren der tager den aktive rolle og hjælperen der tager den indirekte rolle. Dette vil fremme modtagerens ejerskab af de resultater der opnås, hvilket betyder at den forandring der er opnået vil have meget større sandsynlighed for at blive en integreret del hos modtageren frem for hvis tingene var blevet løst/gjort for dem af hjælperen (Ellerman, 2006).

1.3.2 Problemfeltets episteme

Modstridende præferencer mellem borgere og politikere kan vise, at der er flere dimensioner at tænke på, udover den nuværende økonomiske situation i Grønland. Uenigheder som ikke leder til kompromiser mellem borgere og folkevalgte kan skabe splid, hvorfor forskellige fremtidsscenarier kan blive aktuelle at være opmærksomme på. Der er

allerede modpoler mellem borgernes og politikernes præferencer i dagens Grønland³. Derfor finder vi det interessant at kigge nærmere på tilstanden i Grønland med afsæt i betydningen af politisk deltagelse for demokratisk udvikling, idet dette i økonomisk perspektiv kan føre til motivation, tillid og produktivitet for øget effektivitet og dermed skabelse af værditilvækst (forskelle i synet på udvikling kommer vi ind på diskussionen af økonomiske muligheder og realiteter i afsnit 3.3).

2. Metode

Faktiske forhold såsom, sociale, økonomiske og politiske kan sige meget om borgernes grad af deltagelse og dens indvirkning på udviklingen, hvis dette ses i forhold til fremtidige målsætninger. Dette kan spille en væsentlig rolle, idet mulighed og realisation for mere selvbåren økonomi kan afhænge af, hvorvidt borgerne, erhvervslivet og politikerne bakker op om forandringsprocesser der giver, eller baner vejen for værditilvækst i samfundet.

³ Som eksempel herfor kan nævnes fiskerisektoren i Grønland, som de sidste mange år og stadig er et ømtåleligt diskussionsemne. Alt for mange lever af fiskeriet. Det er ikke længere en nyhed, at kvoterne er opfisket allerede efter første halvår. Selv uden at have foretaget tal analyser, kan man få fornemmelsen af, at det ikke kan fortsætte på denne måde på langt sigt. Fiskerisektoren mangler at aftage aktører, således fiskerne kan tjene godt på deres erhverv. Siumut og Atassut (forhenværende regerende) reagerer ud fra fiskernes efterlysning af ekstraordinær handling for at komme deres økonomiske problematiske situation til livs, og kræver ekstra hellefiskekvoter til Nordgrønland. Nuværende regerende (IA, Demokraterne og Kattusseqatigiit), giver adgang til ekstra kvoter, dog med den betingelse, at gammelt garn på havbunden først bliver fisket op. (Artiklen kan læses på: <http://sermitsiaq.gl/politik/article100228.ece>).

Udover denne betingelse, afviser IA at man fremover kan regne med ekstra kvoter for at undgå overfiskeri. Det første spørgsmål der rejser sig er, hvordan en stor del af borgerne fra fiskerisektoren hjælpes/ guides over til et andet erhverv. Hvis man passivt lader fiskerne kæmpe for de knappe fiskekvoter hvert år, hvor de halvdelen af året befinder sig under relativ fattigdom, så vil dette kunne ses på de sociale udgifter i udsatte områder. For det andet, kan det blive sværere for beslutningstagerne at motivere fiskerne og deres efterkommere at gå over til et andet erhverv, hvis fremtidsudsigterne for den gruppe personer forbliver uklare. Men al beskæftigelse skal jo helst være bæredygtig. Det kan blive sværere og sværere at afsætte fisk fra Grønland, hvis biologernes anbefalinger overhøres hvert år. Samtidig, kunne man forestille sig, at en oplagt mulighed ville være, at der forberedes til at borgerne i fremtiden kan beskæftiges i mineral- og råstofsektoren i fremtiden. Såvel som service, teknisk og administrativt niveau kunne der ellers forberedes i, således at flere erhvervsmæssige niveauer kan inkluderes i de kommende erhvervsmæssige aktiviteter i Grønland.

Derfor bliver vores undersøgelse primært dokumentarisk, hvor vi tager afsæt i anbefalinger for forbedret samfundsøkonomi, samt efterfølgende politiske initiativer der kan betragtes som inspirerede af de anbefalinger. Vi vil også komme ind på, hvordan disse initiativer har virket i samfundet og slutteligt vil vi analysere, hvordan disse komplikationer i forandringsprocesser diskuteres i samfundet, eller om der mangler udførlige diskussioner før borgerne og politikerne i Grønland kan tilnærme en forståelse af konsensusprægede beslutninger på nogle områder, før der kan sikres kontinuerlige politikker for mere realiserbare planlægninger for bestræbelsen af mere selvåren økonomi. Det er samtidig vigtigt at gøre opmærksom på den specielle situation, en analyse af grønlandske forhold sætter os i, i forhold til valg af teori og empiri. Når vi vil beskæftige os med samfundsrelateret udvikling findes der ikke meget teori der tager afsæt i de omstændigheder der er gældende for et land som Grønland, det vil med andre ord sige, at der ikke findes meget brugbart teori i forhold til en samfundsrelateret analyse af Grønlands fremtidige udvikling. Dette betyder, at vores teoretiske afsæt primært handler om menneskelige relationer, her tænker vi blandt andet på Pierre Bourdieu i forhold til en diskussion af social arv og social kapital, Kenneth Thomson om moralsk dilemma i forhold til de dominerende og udsatte i den økonomiske struktur samt Andrew Sayers kritik af Pierre Bourdieu's tilgang til menneskelig moralværdi⁴ og Robert D. Putnam i forhold til en analyse af den politiske kultur i det grønlandske samfund. Herudover vil vores analyser og diskussioner være empirisk baseret i form af rapporter, artikler, interviews samt vurderinger fra relevante aktører.

2.1 Baggrunden for metodevalg

Gas, mineraler og råstoffer reproducerer ikke sig selv efter udnyttelse af disse. Til gengæld kan bæredygtig udnyttelse af fisk, fangst dyr og landbrug reproduceres. Der er forskel på reproducerbare og ikke reproducerbare naturressourcer, samt at effektivisering også kan ske ved at satse på den menneskelige ressource.

⁴ Kenneth Thompson og Andrew Sayer kommer vi først ind på i diskussionen om hvorvidt grønlandske aktører i Grønland fokuserer på samfundsnytte for at fremme trivsel i teoretisk perspektiv i afsnit 5.3.

Satsning på uddannelse og forbedring af vilkårene for uddannelse kan styrke arbejdskraften, især hvis der gives incitament til nødvendige uddannelser (velkendt i forvejen indenfor sundhedssektoren (i DK) og politikorpset (både i Grønland og Danmark)). Dette kræver selvfølgelig politisk vilje og kompromiser, før langsigtede målsætninger kan bestræbes ført ud i livet. Samt, at samfundssindet som udgangspunkt vejer mere end ord, hvor konkrete målsætninger både tilpasses selvstyreaftalens indhold, samtidig med, at befolkningen tager del i bestræbelsen på mere selvårende økonomi ved at tænke fra subsidier, til øget bidrag for næste generationer. Specielt det sidste kan blive problematisk, hvorfor vi også vil inddrage diskussionsformen i offentligheden i forhold til omstillingsparathed eller mangel på samme, samt om der skabes rammer for, at dem der ikke kan eller vil gå fra deres erhverv opnår en økonomisk selvårende udbytte af deres erhvervsmæssige aktivitet.

2.1.1 Metode til analysen af økonomisk status quo

Vi vil redegøre for, hvorfor det er vigtigt med økonomisk tilvækst, herunder er det vigtigt kort at belyse, at man bliver nødt til at være opmærksom på dilemmaet mellem hjemtagelse af sagsområder og velfærd. Dertil vil vi bruge Politisk Økonomisk beretning for 2009 og fremhæve finansudvalgets bemærkninger om ikke hjemtagne sagsområder. Dernæst vil vi komme ind på en politisk uenighed om besparelspotentiale.

Som en lille case til eksemplet om dilemmaet mellem besparelse og velfærd har vi valgt at tage en politikers (Malik Berthelsen (S)) § 36 stk. 1 spørgsmål om abort, hvor vedkommende foreslår brugerbetaling på abort. Casen har vi valgt for at vise, at der kan dukke flere lignende forslag op, hvor forslaget mere eller mindre ikke kan betragtes som legitim.

Dernæst vil vi komme ind på de afsluttende bemærkninger fra Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands økonomi. I denne redegørelse bruger vi rapporten fra udvalget og efterfølgende interview på P1 fra 2009, af formanden for udvalget Chresten Sørensen.

2.1.2 Metode til undersøgelsen af erhvervsøkonomiske betragtninger af Grønlands aktuelle og fremtidige situation og identifikation af dertilhørende problemstillinger

Vi vil undersøge erhvervsøkonomiske anbefalinger og hvilke af de anbefalinger der er ført ud i livet, samt identificere hvilke af de anbefalinger, der er problematiske at føre ud i livet og diskutere hvorfor.

Undersøgelser, som kan have en betydning for, eller som er bestilt for at træffe beslutninger ud fra, vedrørende samfundsøkonomisk udvikling og dermed værditilvækst i samfundet eller fra markedet forekommer ofte i et samfund, hvor der reelt ønskes bedre velfærd og velstand eller når der søges efter nye markeder. Dette er også tilfældet i og vedrørende Grønland, hvor der også findes sådanne rapporter med anbefalinger.

Angående erhvervsøkonomiske betragtninger vedrørende Grønlands aktuelle og fremtidige situation har vi valgt tre rapporter, en fra 1999 (OECD – rapporten med titlen "Grønlands økonomi: En strategi for fremtiden"), en fra 2007 (rapport udarbejdet af Grønlands Erhvervsudviklingsråd med titlen "Strukturelle udfordringer for erhvervs- og arbejdsmarkedsudviklingen") og en fra 2009 (COWI - rapporten med titlen "Grønland - Guld og gas i stedet for fisk").

Tidsintervalmæssigt kan man undre sig, hvorfor vi netop har valgt disse rapporter. Men vi mener, at dette godt kan forsvares, da rapporterne hver især er ønskede fra vidt forskellige interessenter, men samtidig berører samtlige erhvervssøjler som Grønland er kendetegnet ved.

Kort introduktion af rapporterne (skal bruges til at se, hvorvidt politiske beslutningstagere har været lydhøre for anbefalinger):

- OECD- rapporten er udarbejdet efter ønske af Grønlands Hjemmestyre. Organisationen OECD har en betydelig erfaring med analyse af samfundsrelaterede emner internationalt.
- Rapporten udarbejdet af Grønlands Erhvervsudviklingsråd (skal bruges til at sammenligne deres anbefalinger med OECD rapportens anbefalinger), synes vi er vigtig at få med, idet organisationens medlemmer er personer, der har fingeren på pulsen i forhold til Grønlands samfund og økonomi. Aktørerne kan påpege nogle udfordringer og muligheder, som direkte berører deres interessesfære. Derfor mener vi, at det kan give en autentisk tilstandsvurdering af Grønlands situation i dag og i fremtiden.
- Den tredje rapport, udarbejdet af COWI er ønsket af Aalborg Kommune, idet de i forvejen har et betydeligt erhvervsmæssigt samarbejde med Grønland. Tilgangen i rapporten tager udgangspunkt i Michael Porter's teori "Five forces" angående adgangen til et marked.

Trods de tre rapporters mere eller mindre forskellige indfaldsvinkel for søgen af viden via fagligt sonderede samfundsmæssige erhvervsmæssige analyse af Grønlands tilstand, mener vi, at rapporterne kommer med en konkret beskrivelse af, hvilke problemstillinger, der ifølge deres tilgang til undersøgelsen eksisterer i erhvervsstrukturen og Grønlands vigtigste erhvervsmæssige søjler, samt at de kommer med anbefalinger om, hvordan tingenes tilstand kan forbedres under erhvervssøjlerne.

Den sidste rapport fra COWI, har vi valgt primært fordi, at tilstanden anskues fra udefrakommende potentielle investorers perspektiv. Rapporten fra COWI vil vi bruge i analysen for at få indblik i, hvordan potentialet indenfor den erhvervsmæssig aktivitet i Grønland betragtes udefra, samt for at få en indblik i, hvilke nødvendige forandringer der efterlyses fra et markedssøgende perspektiv.

Det skal understreges, at rapporter bliver læst af fagfolk, politikere og interesserede mennesker. Hvorfor rapporternes indvirkning på udviklingen kan ses, når der i det offentlige rum diskuteres om de selvsamme emner som det anbefalede, eller når der træffes beslutninger der minder om de anbefalede. Den risiko er der, men vi vil forsøge at identificere hvordan det går med tiltag, som minder om eller henviser til de anbefalede. Der skal derfor gøres opmærksom på, at vi er klar over, rapporterne med anbefalinger når man kigger tilbage i tiden, hviler på forskellig grad af verificerbarhed. Derfor vil vi efter gennemgang af hver anbefaling identificere konkrete politiske initiativer, som kan siges at være inspireret eller direkte henviser til fx OECD rapportens anbefalinger.

2.1.3 Metode til diskussionen af økonomiske muligheder og realiteter

Men faktiske bedste hensigter og målsætninger og forandringer over tid stemmer ikke altid overens med hinanden, samtidig kan anbefalinger også betragtes som værende ikke passende til grønlandske forhold, grundet de store geografiske afstande og forskelle mellem byer og bygder.

Vi kan derfor ikke alene basere vores diskussion ud fra den gennemgåede empiri nævnt i 2.1.1 og 2.1.2, for at få et indblik i, hvad politikere og embedsmænd mener om planerne angående det nye erhverv, hvorfor vi har interviewet Jacob Helms (som har arbejdet for Siumut i mange år som rådgiver, i dag arbejder han under Lars Emil Johansen) og Sofie

Rossen (vikar for MF'eren Juliane Henningsen IA, som p.t. er under barsel) den 14. januar 2010 i København og derudover har vi korresponderet med Lars Emil Johansen (MF'er og politiker fra partiet Siumut) pr. e-mail og fået vores spørgsmål besvaret.

Udover det vil vi gennemgå to forskellige syn på udvikling, for at gøre diskussionen mere nuanceret.

2.1.4 Metode til udsigterne til en selvåren økonomi samt realiteter og tendenser vedrørende satsningsområder i erhvervslivet

Satsningsområder indenfor erhvervssøjlerne, ud fra rapporterne synspunkt, udvælges til uddybende analyse. Herunder vil vi undersøge, i hvilket omfang der er aktivitet og om hvor langt man er nået med tilpasningen samt diskutere om tilpasningskravet er legitimt. Herudover vil vi undersøge hvilke områder under disse erhvervssøjler der er stridsspørgsmål og konsensus om mellem politiske partier, interessenter, borgere og medier.

2.1.5 Valg af konkrete emner omkring levevilkår, demokrati og deltagelse til undersøgelse

Konceptet styrkelse af demokratiets vilkår handler primært om demokratiets tilstand, som har metafysiske elementer som *a) lige politiske rettigheder* (almindelig valgret, flertalsafgørelser og mindretalsbeskyttelse), *b) fri meningsdannelse* (åben og mangfoldig adgang til information), *c) omfattende og lige deltagelse* (forudsætter en forholdsvis stor lighed i økonomiske og sociale ressourcer) og *d) effektiv og ansvarlig styring* som omhandler det offentliges kapabilitet til at løse kollektive problemer på en acceptabel og effektiv måde som er i overensstemmelse med de politisk formulerede retningslinjer (Togeby, 2003: 13-14), dette set i forhold til nuværende udviklingsretning samt andre vinkler på deltagelsesformer betyder, at vi også vil tage forbehold til grønlandske forhold i vores betragtninger.

Vi vil komme ind på uddannelsesniveaue, herunder vil vi gøre vores undersøgelse lidt mere nuanceret ved at kigge nærmere på frafald og gennemførelsesprocenter, samt vurdere om der er sammenhæng mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft.

Borgernes generelle levevilkår, købekraft, sociale sikkerhedsnet kan sige meget om, i hvilken udstrækning borgernes engagement til deltagelse er mulig. Herunder vil vi sammenkoble

teorien om demokratiske teorier og politisk deltagelse i de forhold som borgerne er underlagt, i diskussionen og sammenfatning i afsnit 5.5. I denne forbindelse ønsker vi desuden en analyse og diskussion af social kapital i Grønland, da vi mener social kapital eller modsat social apati har stor betydning for borgernes engagement og deltagelse. En nærmere vurdering af hvor stor den sociale kapital er blandt de grønlandske borgere vil derfor kunne fortælle meget om muligheden for at kunne inddrage dem mere i samfundsrelaterede beslutninger.

Vi vil komme ind på politisk kultur. Herunder uenigheder i politikdannelsen indenfor de emner som har en vital betydning for værditilvækst. Borgernes, politikernes og mediernes reaktion på aktiviteter. (Undersøgelse af i hvilke områder er der bemærkelsesværdige⁵ modreaktioner eller tilslutning), og vurdering af deres evne til at øve indflydelse på beslutningsprocesser. Den politiske retorik og gennemslagskraft med patos, logos og etos⁶ in mente, vil vi give eksempler på, ved at tage afsæt i de emner der florerer i samfundsdebatten, hvor debatten om eksempelvis ikke-levende naturressourcer og fiskerierhvervet stadig kan være årsag til en stor kløft mellem politiske aktører. Kendsgerning kan være, at der er behov for strukturelle forandringer i samfundet. Men er det muligt for politikerne, at være bredt enige om nogle punkter? I denne terminologi vil vi stille spørgsmålstejn ved, om nogle konkrete punkter er mulige at danne langsigtede målsætninger for, hvis deltagelse i politisk debat i konkrete emner forbliver tabubelagte emner og dermed gøre indflydelse på politikdannelsen, således at forandringsprocesser bliver langsommere.

⁵ Hvilken størrelsesorden som definerer begrebet bemærkelsesværdigt kan være diskutabel, men hvis er legitim eller illegitim udvikling, kan dette sagtens positioneres ved at påpege gentagne meningstilkendegivelser fra enten mediernes, borgernes eller politikernes om et givent emne.

⁶ **Ethos** handler om overtalelsesevnen eller graden af denne, som baserer sig på argumentationer der hviler på etiske overvejelser om social retfærdighed og moral, eller måden hvorpå den moralske karakter er af meningsdanneren. Ethos handler om troværdighed. **Pathos** er baseret på et ræsonnement, der kigger på graden af en overtalelsesevne, hvor tilskuernes følelser rammes ved at sætte dem i en bestemt sindsstemning. Dette er den tilstand, vi forbinder med reklamer og kreative typer af diskurs, hvor målet er at appellere til forbrugernes behov og ønsker, eller at fremkalde deres empati. **Logos** er en tilstand, hvor argumenter baseres på objektive logiske sammenhænge eller beviser. Rationalisme eller universalisme kan betragtes som nøgleord for logos. Gennemslagskraften af aktører kan hvile på lidt af det hele, hvor nogle kan være gode til at få flertallets opbakning, selvom argumentationsevnen er logisk usammenhængende. Eller omvendt en god logisk tænkner kan have svært ved at få flertallets opbakning, grundet manglende evne til at udtrykke sig tydeligt (Marsen, 2006).

3. Analyse af økonomiske muligheder og realiteter

3.1 Hjemtagne og ikke hjemtagne forvaltningsområder

Med selvstyreafæften kan Selvstyret overtage 33 forvaltningsområder.⁷ fra staten, i takt med, at der bliver økonomisk mulighed for det. De største af de 33 forvaltningsområder som kan overtages er politi, retsvæsen og kriminalforsorg. Ifølge Selvstyrets Politisk Økonomiske beretning har staten brugt ca. 220 mio. kr. på forvaltningsområderne politi, retsvæsen og kriminalforsorgen. Nogle områder kan overtages for det beløb, som staten anvender i dag. Andre områder bliver væsentligt dyrere for Selvstyret at overtage. Herunder nævnes overtagelsen af lovgivning og tilsyn på det finansielle område, idet der skal bruges mange specialister ved varetagelsen af forvaltningsområdet. Herudover nævnes, at forskelle i forvaltningen i forhold til statens varetagelse af pågældende sagsområde, evt. ved højnelse af kvaliteten og omfanget på forvaltningen kan øge udgifterne (Politisk Økonomisk beretning, 2009).

Råstofområdet, er det første sagsområde der hjemtages. Dette betyder, at der er en stigning i årlig landskassenedgift på 11,9 mio. kr., samt at der vil være merbevillingsbehov på 21 mio. kr., idet Selvstyret skal købe statens aktier i Nunaoil A/S.

Selvstyret vil som næste skridt i nærmere fremtid hjemtage udlængeåven for selv at kunne regulere opholdstilladelse i Grønland. Behovet for udenlandsk arbejdskraft er stigende, og behovet ser ud til at blive større. Derfor vil Selvstyret have tilpasset forvaltningen og regler på udlængeåvenområdet og smidiggjort dem efter grønlandske forhold (Politisk Økonomisk beretning, 2009).

3.1.1 Dilemmaet mellem overtagelse af sagsområder og velfærdsforbedringer

Befolkningen i Grønland ønsker mere og bedre velfærd. Det kommer til udtryk på forskellige måder. Nedenstående billede er fra KNR's hjemmeside fra en tidligere demonstration:

⁷ Se evt. listen på bilag 1

Demonstrationen skete den 14. november 2007 i Nuuk for et bedre børneliv. Større byer (Nanortalik, Ilulissat, Sisimiut, Qaqortoq og Narsaq) afholdte samtidig en demonstration med samme overskrift "Bedre Børneliv". Demonstrationen i Nuuk resulterede i, at gruppen "Bedre Børneliv" videregav 3445 underskrifter til landstyredelemmerne og kommunalbestyrelsen (KNR, 2007 a).

Flere forvaltningsområder såsom sundhedsvæsenet, boligområdet og socialt arbejde kræver flere midler, til at kunne varetage deres ansvarsområde bedre. Det fremgår på finansloven 2010, at udgifter til social og sundhedsområdet udgør 2.288.048.000,- kr. i samme niveau som året før. Dette betyder, at ca. 38 % af landskassens indtægter på 6.034.600.000,- kr. anvendes til forvaltningsområderne social og sundhedsområdet.

I den politisk økonomiske beretning fra 2009 påpeges det, at der er behov for økonomisk ansvarlig prioritering mere end nogensinde før, hvilket rejser spørgsmålet om, hvorvidt man vil forbedre velfærd og hvorvidt man vil hjemtage ansvarsområder. Heri understreges, at en prioriteringsplan er nødvendig, hvis forvaltningen af ansvarsområder skal foregå økonomisk ansvarligt gennem en stram og ansvarlig finanspolitik.

"Det er nødvendigt, at ønsker om velfærdsforbedringer fra befolkningens side må modsvares af en villighed til selv at være med til at betale. En indførelse af Selvstyre betyder således, at den tid, hvor ønsker om velfærdsforbedringer kunne tilgodeses uden synderligt at påvirke familiernes økonomiske rådighedsbeløb, er forbi".

(Politisk Økonomisk beretning, 2009: 13).

Sundhedsvæsenet pointeres som et forvaltningsområde, hvor der er stigende forventning om bedre service (i finansloven for 2010 er der afsat 1.161.463.000,00 kr).

"Uanset hvor mange penge, der afsættes til sundhed, vil det blive modsvaret af en stigende efterspørgsel".

(Politisk Økonomisk beretning, 2009: 24).

Som udfordring nævnes en definition af, hvilke tilbud sundhedsvæsenet skal tilbyde og hvilke der ikke er råd til. Befolkningsspredningen gør, at der er mange enheder langs kysten, hvorfor borgernært og et højt specialiseret sundhedsvæsen er næsten umulig at realisere. Samtidig er stigende udgifter forbundet med den enorme personalemangel, hvorfor der rekrutteres personale fra vikarbureauer, især på sygeplejerskeområdet. Udgifterne til vikarer er 2 til 2,5 gange højere end de fastansatte, derudover er der følgeomkostninger såsom rejse og bolig. Benyttelsen af vikarer og personalemangel i sundhedssektoren er ikke alene et grønlandsk fænomen, hvorfor rekruttering og fastholdelse af personale vurderes som en presserende udfordring i dag og i fremtiden.

For at mindske udgifterne på sundhedsområdet er der tegn på interesse for drøftelse om positionering af, hvilke ydelser der kan være brugerbetalte. Malik Berthelsen (landstingsmedlem) fra Siumut har i medhør § 36 stk. 1 i Landstingets Forretningsorden stillet en række spørgsmål den 5. August 2009 (Berthelsen, 2009):

1. Hvor stor er den gennemsnitlige årlige udgift for provokerede aborter i forhold til sundhedsbudgettet?
2. Hvor meget tid anvender de sundhedsfaglige personale på provokerede aborter som de ellers kan anvende på andre patienter?
3. Har Landstyret (Selvstyret) en plan på hvordan man vil bringe provokerede aborter ned?
4. Hvis det er tilfældet, hvordan vil man bringe abortantallet ned?

Hans begrundelse er, at aborter på mellem 850 og 900 er for mange for så lille en befolkning om året. For at føre en stram og fornuftig prioritering mener han, at stramningen af lovgivningen kan mindske abortantallet.

Hans rationelle forklaring er, at hvis man tillægger sanktionsmulighed, så er der flere der begynder at passe mere på. Ikke for sikkerhedens skyld nødvendigvis, men for at forebygge risikoen for bødeforlæg. Han sideordner uønsket graviditet med ovenstående eksempel og er overbevidst om, at uønsket graviditet kan forebygges ved risikoen for at skulle betale udgifter ved et abortindgreb (Berthelsen, 2009)

Den 18. august 2009, besvarer medlemmet for Sundhed skriftligt, Agathe Fontain (udøvende magt) Malik Berthelsens forespørgsel vedrørende sundhedsvæsenets udgifter til provokerede aborter, samt planer for og initiativer til nedbringelse af antallet af provokerede aborter. Konteksten af besvarelsen er klar: Oplysning, forebyggelse og ved at udbrede lokale succes'er til resten af landet. Her nævnes Maniitsoq – modellen som anbefalelsesværdigt, idet de igennem en særlig indsats for risikogruppen har nedbragt provokerede aborter betydeligt.

Naalakkersuisut's (udøvende) plan for, hvordan antallet af provokerede aborter kan nedbringes er i form af det politiske vedtagne folkesundhedsprogram, Inuuneritta (oversat til dansk: Lad os have et godt liv), som er vedtaget af Inatsisartut (lovgivende magt) i 2006. Målsætningen i folkesundhedsprogrammet er blandt andet, at øge befolkningens handlingskompetencer i sunde vaner og at reducere abortantallet med 50 % i 2012. Derudover mener Naalakkersuisut, at brugerbetaling og bødeforlæg i forhold til provokerede aborter ikke er vejen frem. Argumentationen herfor er, at det kriminaliserer den abortsøgende kvinde, at det ikke vil sikre ligestillingen mellem kønnene og at det nemt kan komme til at ramme de forkerte personer (Fontain, 2009).

Ovenstående episode med to vidt forskellige synspunkter i sagen om provokeret abort, viser, at bestræbelserne for forbedring af forvaltningsområder kan foregå på to vidt forskellige måder. Den ene tror på, at økonomisk sanktion kan forbedre situationen omkring abortproblematikken og den anden tror på, at dialog kan fremme en positiv udvikling.

Selvstyrekommisionens anbefaling for en hensigtsmæssig hastighed for overtagelse af sagsområder, indeholder en række forudsætninger og principper som beslutningstagerne fremover skal have øje for:

Selvstyret bestemmer selv omfanget og hastigheden for overtagelse af sagsområder. Staten finansierer de sagsområder som stadig ikke er hjemtaget.

Det er også påpeget, at det er forudsat, at et sagsområde som skal overtages fra staten kan sikres af Selvstyret at standarden bliver svarende til standarden i Danmark, dog med de særlige afvigelser, der kan begrundes i grønlandske forhold.

Som andre hensyn nævnes, at afviklingen af bloktilskuddet ikke får den konsekvens, at der sker nedsækning af velfærdsniveauet, velfærdsudviklingen og egenproduktionen (Selvstyrekommisjonen, 2008).

Med det førnævnte dilemma mellem hjemtagelse af sagsområder og opretholdelse af velfærdsniveauet på et rimeligt niveau in mente, giver det anledning til en tanke om, at der kan opstå politiske konflikter og uenigheder om den retning som samfundet forandrer sig hen mod, blandt borgerne, politikerne, erhvervslivet og medierne. Alene dette, handler jo i princippet om en demokratisk proces under en forandringsproces i samfundet. Demokratisk proces er en dialog, dette alene kan sikres, hvis informationskanalerne behandler diskussioner omkring økonomi og fremtidige planer på en udførlig og kommunikativt forståeligt måde, således at konteksten af samfundsrelaterede debatter kendetegner reelle indfaldsvinkler og dermed styrker den politiske substans i offentlige debatter. For medierne har ikke sammenkoblet nyhederne til en ny historie som belyser, at der allerede er tegn på dilemma mellem velfærd og hjemtagelse af sagsområder. Hvem ved, måske ville en udførlig diskussion føre til de mere legitime besparelser.

3.1.2 De afsluttende bemærkninger fra Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands økonomi

Fakta om økonomisk rådgivning vedrørende Grønlands økonomi:

Siden 1988 har der været Det Økonomiske Udvalg vedrørende Grønlands økonomi, som blev nedsat af statsministeren. Udvalgets opgave var, at følge den økonomiske udvikling i Grønland, og afgive beretning herom til statsministeren og Grønlands Hjemmestyre. I forbindelse med selvstyrets indførsel i Grønland er udvalget nedlagt. Den sidste udgivelse er fra 2009 (Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands økonomi, 2009).

Selvstyret i Grønland har for at bibeholde funktionen som det rådgivende udvalg kan give, nedsat et nyt Økonomisk Råd pr. 4. september 2009. Medlemmerne som er udpeget af Selvstyrets regering (Naalakkersuisut) består af 3 fra Danmark, og 3 fra Grønland. Rådets opgave er, at der løbende foretages vurderinger af konjunkturudviklingen og af holdbarheden af finanspolitikken. Opgaven på kortere sigt omfatter udarbejdelse af samfundsøkonomiske modeller og opgaver på længere sigt ophandler udredninger af, hvorvidt den økonomiske politik fører til en højere grad af økonomisk selvbårenhed (Departement for finanser, Selvstyret, 2009).

Skitseret i vigtigste påpegede udfordringer og muligheder af det daværende Økonomiske Rådgivende Udvalg siden 1988 ser det således ud i korte træk:

Som det første påpegedes, at der mangles statistisk grundlag for udarbejdelse af analyser i 1989, hvorfor statistisk myndighed blev oprettet kort efter. I 1990 anmodede Hjemmestyret om at der foretages en konsekvensanalyse af fødestedskriteriet. Fødestedskriteriet blev oprettet før Hjemmestyrets indførelse for at kunne tiltrække tilstrækkelige specialkompetencer ansat i Grønland, hvilket indebar at for at motivere udenlandsk arbejdskraft, så skulle disse få mere lønfremgang end hvis de sammenlignet blev hjemme. Udvalget foreslog, at overflytte den tilkaldte arbejdskraft i grønlandsk overenskomst i størst mulige omfang, og advare mod stigning i generel grønlandsk lønomkostninger. Fødestedskriteriet blev afskaffet i 1991, dog er der særlige omkostninger ved tilkaldt arbejdskraft såsom godstransport, bolig og ferie frirejser. Det reelle problem med fødestedskriteriet bliver løst, i takt med at den grønlandske arbejdsstyrkes kompetencer øges. Rapporten fra 1992 var det sidste, hvor landstyrets henvendelse udmundede i specialafsnit for landstyret. Siden har udvalget selv besluttet, hvilke der skal være specialelemner. Uddannelsesområdet har været et tilbagevendende specialelemne, hvor der op til flere gange er givet udtryk for, at det er yderst vigtigt med højnelse af uddannelsesniveaut, før en mere selvbærende økonomi kan realiseres. Desværre halter Grønland bagefter sammenlignet med andre nordiske lande på uddannelsesområdet, trods en betydelig indsats og et stort ressourceforbrug. Udvalget slutter af med uddannelsesområdet i deres historiske gennemgang i deres arbejde ved at understrege, at udvalgets holdning er, at folkeskolen er en meget vigtig prioritet, hvis udviklingen skal

vendes til det bedre (Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands Økonomi, 2009: 55). Udover uddannelsesområdet, er det også understreget, at bestræbelsen på selvåårende økonomi kun kan opnås, hvis der sker en betydelig stigning i eksport, hvis produktiviteten i den private sektor stiger vedvarende og hvis væksten i den private sektor bliver større end i den offentlige sektor.

Hvad angår Grønlands økonomiske situation bemærker udvalget i deres sidste analyse fra 2009, at når udviklingen i og af den grønlandske økonomi skal vurderes, så kan man ikke komme udenom den globale økonomiske recession. Eksporten er ramt globalt, men der er dog forskelle i graden af recessionens virkning på eksportgrupper. Eksempelvis nævnes, at eksportvarer der kræver betydelig investering og dermed er af længere levetid, vil blive hårdast ramt, hvor andre forbrugsvarer såsom fiskeprodukter vil kunne afsættes. Men problemet er mere prisens udvikling af de eksporterede fiskeprodukter, hvorfor det er en god idé, at følge nøje med i prisudviklingen, især når den økonomiske politik, og finanspolitikken fastlægges (Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands Økonomi, 2009: 14).

Chresten Sørensen, som var formand for daværende udvalg i Det økonomiske råd, har i et interview givet et helhedsbillede af Grønlands aktuelle og fremtidige økonomiske situation i Danmarks Radios program P1 den 16. juni 2009. I interviewet påpeges, at den økonomiske fremtid er mere dyster end ellers forudset som optimistisk tilbage i 2008. Det understreges, at finanskrisen kommer til at sætte sig dybe spor i den grønlandske økonomi lang tid fremover og at problemerne er langt større end Grønlands politikere er herrer over. Dette begrundes med, at det ellers er helt afgørende for Grønland, at der skabes nye erhverv, for de er så afhængige af fiskerierhvervet. Rejepriserne falder og der er ingen udsigt til at det bliver bedre fremover. Basalt har den globale økonomiske nedtur en stor betydning for Grønlands økonomi. Dengang de skrev rapporten i 2008, havde de ikke regnet med, at finanskrisen ville udvikle sig så omfattende. Dengang havde de ellers regnet med, at råvarepriserne vil holde sig nogenlunde oppe, således at de projekter i nye erhverv kunne komme i gang. Det relative lyse billede af Grønlands økonomi i 2008, tog blandt andet udgangspunkt i forventningen om, at flere miner snart ville blive åbnet. Blandt andet Maarmorilik minen ved Uummannaq og Molybdænminen ved Malmbjerget i Østgrønland.

Denne vurdering var baseret ud fra et grundlag om, at priserne på mineraler og olie fortsat ville ligge på et meget højt niveau. Men grundlaget for denne forventning blev ændret i efteråret 2008, hvor det amerikanske finanshus Lehman Brothers gik konkurs, hvilket indebar en nedfrysning af kreditmarkederne og gav den begyndende nedadgående tendens i verdensøkonomien et kraftigt (Sørensen, 2009).

Hvis man nu kigger på udvalgets vurdering af den førte finanspolitik i rapporten fra 2009, så kan man se, at de også har taget højde for den globale økonomiske nedtur. De negative udsigter i kreditmarkederne kan betyde, at det kan blive vanskeligt og kostbart at lånefinansiere (hvad angår nye projekter eller fortsættelse af låneengagementer). Den aftagende erhvervsmæssige aktivitet både i udlandet og i Grønland betyder, at kommunerne og Selvstyret kan forvente et betydeligt pres på økonomien. For at minimere gældsopbygning og fremme vækstmulighederne fremover, må der prioriteres skarpt økonomisk, især når der skal lægges planer for, hvilke der skal prioriteres mellem offentlige initiativer. Modsat tilfælde, hvor der ikke prioriteres økonomisk skarpt, kan indtægterne ikke følge med udgifterne. Selv hvis der er betydelige ekstraindtægter i forbindelse med Alcoa – projektet, idet borgernes forventning om bedre velfærd er stigende. I almindelig tale, før der kan forbedres velfærdsområder som ældre, handicap mv., så skal der først satses på omskoling og opkvalificering af arbejdskraftreserven, så beskæftigelsen og dermed skatteindtægterne kan sikres fremover. Udvalgets afsluttende anbefaling er derfor, at der udarbejdes en mellemfristet plan for finanspolitisk holdbarhed, hvor der er fokus på udgiftsvæksten samt tilpasning i de offentlige indtægter. Udover disse anbefalinger, anbefaler udvalget, at Selvstyrets målsætninger bliver mere nuanceret og konkretiseret, så de afspejler en mere operationaliserbar plan for finanspolitikken (Det Rådgivende Udvalg, 2009: 41-45).

3.2 Erhvervsøkonomiske betragtninger vedrørende Grønlands aktuelle og fremtidige situation og identifikation af dertilhørende problemstillinger

3.2.1 OECD- rapporten

Grønlands Hjemmestyre har i 1999 bestilt en opgave fra OECD som skulle udarbejde en analyse af Grønlands aktuelle og fremtidige muligheder og udfordringer. Dette alene, uagtet om man er enig/uenig i rapportens ideologiske principper og overbevisninger, så mener vi, at rapporten er en fortløbende proces i erhvervslivet, hvilket kan afprøves ved at sammenligne OECD-rapporten med Grønlands Erhvervsudviklingsrådets rapport fra 2007. Vigtigheden i dette er, at Grønlands Erhvervsudviklings Råd har hjemmehørende aktører med dybdegående kendskab til erhvervsstrukturen samt de vanskeligheder i erhvervslivet, som de ved erfaringer har stødt ind i, i det grønlandske samfund.

OECD's analyse og redegørelse af den grønlandske økonomi kommer med anbefalinger til fremtidige ændringer, der ud fra deres overbevisning kan gøre det muligt for Grønland at udbygge det økonomiske råderum. Overordnet handler det om for Grønland at skabe en mere bæredygtig og selvstændig økonomi baseret på landets egne ressourcer, samtidig med at landet bliver integreret bedre i verdensøkonomien. Udfordringen ligger i Grønlands ekstreme klimatiske og geografiske forhold, der vil tynge omkostningerne på visse områder, herunder, transport og energiforsyning. Alt andet lige vil det være nødvendigt for Grønland at skabe et mere konkurrencedygtigt erhvervsliv og mindske den offentlige sektors dominans (OECD 1999).

OECD's anbefalinger ligger indenfor tre hovedområder: *Behov for omfattende reformstrategi, Øget markedsorientering og Forbedrede beskæftigelsesmuligheder*. Under disse hovedtemaer udspecificeres det mere detaljeret hvor og hvordan man anbefaler Grønland at sætte ind.

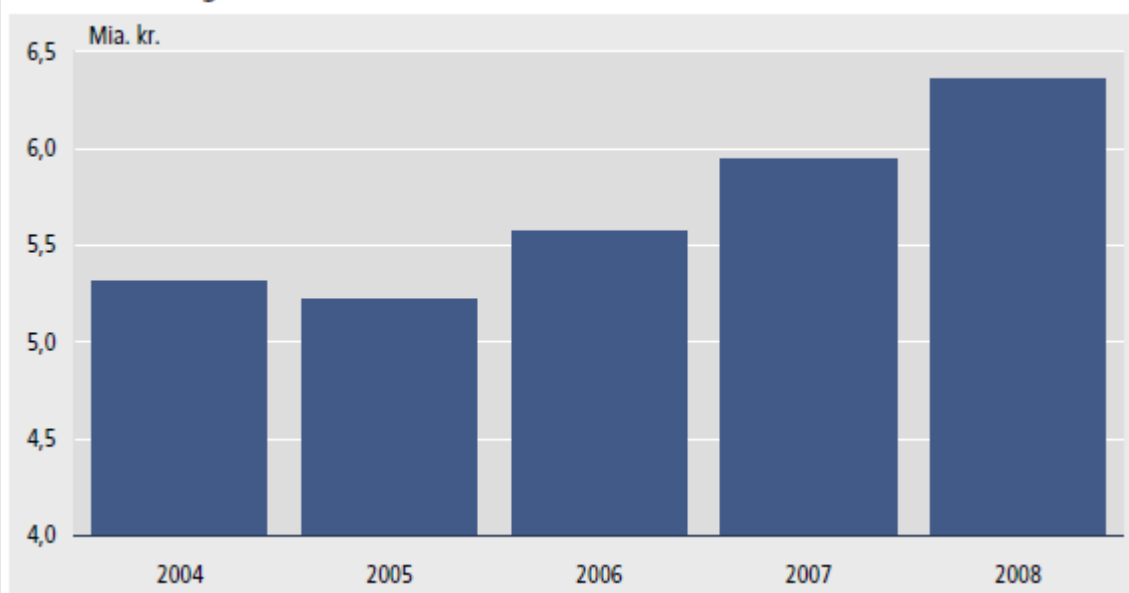
1) Det anbefales at mindske den offentlige sektors rolle. Der ses en tendens til stigende driftsudgifter på det offentlige budget, hvilket giver grund til bekymring, idet et permanent højere udgiftsniveau vil resultere i en forøgelse af den offentlige sektors størrelse. Den store udskiftning blandt ansatte nævnes som én begrundelse for de øgede udgifter, da det for

Grønland stadig er nødvendigt at hente arbejdskraft udenfor landets grænser (OECD 1999, side 8-9).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 1. anbefaling:

Det offentlige forbrug var været stigende siden 1999, som beskrevet i afsnit 3.1. Den samlede offentlige konsum omfatter aflønning af ansatte, forbrug af fast realkapital, forbrug i produktionen og salg af varer og tjenester.

Samlet offentligt konsum

Figur 3. Samlet offentligt konsum (Grønlands statistik, 2009).

Stigningen af offentlige udgifter begrundes med i afsnit 3.1.1, at der er stigende efterspørgsel på forbedret velfærd og behovet for tilkaldt arbejdskraft. Tilkaldt arbejdskraft vurderes af den internationale konsulent indenfor arbejdsmarked, R. J Pember.⁸ i 2007 til at

⁸ Selvstyrekommissionen (2003) anerkendte, at "det er et væsentligt værktøj for en bedre anvendelse af menneskelige ressourcer, at det sikres, at politikere og andre beslutningstagere besidder de bedst mulige oplysninger for at kunne vurdere de nuværende and forventede fremtidige vilkår på arbejdsmarkedet."

Det fremgik endvidere af Kommissionens betænkning, at "Udviklingen på arbejdsmarkedet skal konstant overvåges, således at de politiske beslutningstagere altid har de relevante oplysninger om arbejdsstyrken, beskæftigelsen, ledigheden, løn- og indkomstforholdene og arbejdsstyrkens kompetencer til deres rådighed, når der skal træffes beslutninger om disse forhold." "Det er nødvendigt, at der udvikles nye metoder til at foretage sammenligninger med de lande, som vi konkurrerer med på det internationale marked."

udgøre en fjerdedel af lønmodtagere. Vi har valgt at gå ud fra det hans version, idet Grønlands Statistik opdeler lønmodtagerne efter hvor arbejdskraften er født, idet mange kan være grønlandske borgere under gruppen der er født udenfor Grønland, er opdelingen efter fødested misvisende. Ud fra vurderingen af omfanget af tilkaldt arbejdskraft, kan det siges, at Grønland stadig mangler at højne uddannelsesniveauet.

2) *Det anbefales at de offentligt ejede virksomheder gradvist privatiseres.* En af de ting der kendetegner grønlandsk erhvervsliv, er den store offentlige involvering i et erhvervsliv som i de fleste andre lande ville ligge indenfor den private sektor. Det bliver derfor, ifølge OECD, essentielt for den grønlandske regering at starte en privatisering af grønlandske virksomheder. I denne forbindelse er det samtidig vigtigt at man ikke begrænser investorerne til at skulle bo i Grønland, men holder mulighederne åbne for udenlandsk involvering i grønlandske virksomheder. En privatisering af grønlandske virksomheder vil ifølge OECD kunne bidrage til en øget effektivitet (OECD 1999, side 9). For at kunne opnå en mere markedsorienteret økonomi, må den grønlandske regering se nærmere på de mange monopoler, der forefindes indenfor den grønlandske økonomi. Det anbefales, at der sættes fokus på konkurrencefremmende foranstaltninger, blandt andet indenfor skibstransport, lufttrafik, telekommunikation med videre. Det skal dog siges, at på grund af de små markeder i Grønland, kan det være uundgåeligt, at der opstår naturlige monopoler. I denne forbindelse anbefales det, at oprette et velfungerende konkurrenceråd, der har beføjelse og kompetence til at minimere uønskede effekter.

I bestræbelserne for at nå disse mål etablerede Grønlands Hjemmestyre en konsulentfunktion, der skulle gennemgå de eksisterende arbejdsmarkedsstatistikker og fremsætte forslag til forbedringer. Rapporten *Arbejdsmarkedsstatistik i Grønland – gennemgang og anbefalinger* er resultatet af dette konsulentarbejde som R. J. Pember har stået i spidsen for.

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 2. anbefaling:

I slutningen af 2001 blev KNI Pisiffik privatiseret⁹, hvor hovedelementerne i aftalen var, at den privatiserede del af butikskæden skulle være største byer i Grønland (Nuuk, Sisimiut, Ilulissat, Qaqortoq, Aasiaat og Maniitsoq). Ejerforholdet blev således, at Dagrofa erhvervede 51 % af aktierne, de ledende medarbejdere erhvervede 17 % og Grønlands Hjemmestyre bibeholdt 32 % af aktierne. Landstyreets hensigt var bl.a., at KNI's dominans skal begrænses på markedet, at virksomheden overtages af erfaren aktør samt, at der skal lægges vægt på deltagelse lokalt i ejerkredsen (Politisk Økonomisk beretning, 2002: 26).

Anno 2010 er ejerforholdet således, at Dagrofa har 72 % af aktier, Greenland Venture (Selvstyret) har 27,5 % og medarbejderne har 0,5 % (www.pisiffik.gl).

3) Der anbefales en reform af ensprissystemet. Ensprissystemet ansues som et meget ugenomsigtigt prissystem, som samtidig skaber høje omkostninger. Det findes indenfor områder som elektricitet, opvarmning, vandforsyning, transport og telekommunikation. Ensprissystemet er skabt på baggrund af den tanke, at det skulle koste det samme at bo i tætbeholdt områder som i lavtbeholdte områder. Men som konsekvens kan man sige, at det både har været en stor udgift for det offentlige og for de mennesker der bor i et område, hvor prisen på disse serviceydelser ellers ville have været billigere. Som konsekvens af en reform indenfor dette område vil man med stor sandsynlighed opleve, at flere mennesker flytter til de områder hvor leveomkostningerne er billigere, hvilket vil sætte pres på andre områder såsom boligområdet, hvor efterspørgslen på boliger vil stige i visse områder af landet, det anbefales i denne forbindelse at finansiere en ensprisreform igennem højere huslejer (OECD 1999).

⁹ Fortløbende beslutning i processen var, at Hjemmestyret opdelte Grønlands Handel i KNI Pisiffik A/S, KNI Pilersuisoq A/S og Royal Arctic Line A/S i 1992. Pisiffik A/S skulle varetage detail- og engroshandel på kommercielle vilkår i direkte konkurrence med de private i de 10 største byer, mens Pilersuisoq A/S fik til opgave at løse samfundspålagte forsyningsopgaver i bygder og yderdistrikter (Politisk Økonomisk beretning, 2002).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 3. anbefaling:

Rapporten *Notat til belysning af strukturpolitiske og centrale erhvervspolitiske problemstillinger i Grønland* fra 2003 bemærker, at OECD rapporten har fastslået, at ensprissystemet er presserende, men at diskussionen angående metoden for det var genstand for diskussion: At arbejdsgruppen fra 1997 om reformforslag for Landstinget har baseret deres forslag i frizone og normalzone. Frizonen som i første omgang skulle bestå af 4 større byer, foreslås af arbejdsgruppen at være zonen, hvor ensprissystemet er afskaffet, hvorimod man beholdt prisreguleringen i resterende kommuner. Hensigten var, at flere kommuner frivilligt tilslutter sig til frizonen gradvist, og at der efterhånden ville kun være de fjernliggende områder, der kører efter normalzonen. Men diskussionen var, hvorpå normalzonen skulle finansieres. Arbejdsgruppen foreslog generel stigning i personskatter, men dette var OECD gruppen ikke helt enig i, grundet de allerede høje marginalskeatter for visse grupper. Derfor var der to muligheder tilbage, den ene hvor de offentlige udgifter reduceres, eller den anden hvor boligmarkedet i frizonen liberaliseres, idet boligmarkedet er kraftigt reguleret i forvejen, som kunne betragtes som bremsende for økonomisk aktivitet. Argumentationen bag denne tanke var, at der af nødvendighed ville skabes efterspørgsel efter private i boligområdet og dermed skabe større efterspørgsel efter arbejdskraft i frizonen, samt at boligerne af den vej bliver flere i frizonen (Økonomidirektoratet – Hjemmestyre, 2003).

Den grundlæggende model blev således efter vedtagelsen af afskaffelsen af ensprissystemet:

- Fiskeindustrien skal betale 1/3 af den lokale enhedsomkostning for el, vand og fjernvarme i hver by og bygd. Fiskeindustrien skal betale et investeringsbidrag ved nye investeringer.

Herudover suppleres grundmodellen med kompensations- og overgangsordninger under fiskeindustrien, at i byer og bygder kan fiskeindustrien højst betale samme tarif for el og vand som andre forbrugere.

-
- Andre forbrugere i byer og bygder betaler den lokale enhedsomkostning for el og vand i hver enkelt by og bygd.

Herudover suppleres modellen for andre forbrugere med kompensations- og overgangsordninger for andre forbrugere, at i byer og bygder, hvor enhedsomkostningen ligger under den nuværende landsdækkende enspris

sker prisfaldet fra 1. januar 2005. Dog skal prisen være mindst 50 % af den nuværende landsdækkende enspris reguleret for omkostningsstigninger.

I byer og bygder, hvor enhedsomkostningen ligger over den nuværende landsdækkende enspris, sker prisstigningen med 10 % om året fra 1. januar 2005 til 2009, således at prisen i 2009 maksimalt er 150 % af den nuværende landsdækkende enspris reguleret for omkostningsstigninger.

- Varmetariffer fastholdes som en landsdækkende enspris, men på et lavere niveau af energi- og samfundsøkonomiske hensyn.

I alt 443,7 mio. kr. bemyndiges Landsstyret til overgangsordninger og kompensationer til udfasning i ensprissystemet på el, vand og varme (Finanslov, 2005: 30 – 31).

I efterårssamlingen i 2008 fremlægges Landstyrets redegørelse om ensprisreformens konsekvenser. I redegørelsen understreges, at hensigten med kostægte priser ikke helt er gennemtruffet, grundet en stor omfordeling af forbrugerne. Der ydes betydelige indirekte tilskud til elkunder til bygderne og fiskeindustrien (Departement for Infrastruktur og Miljø, 2008).

10 % af befolkningen bor i områder med maksimalpriser på el. Og 40 % af befolkningen bor i maksimalprisområde på varme, hvilket betyder, at forbrugerne i maksimalprisområder betaler mindre end omkostningerne, idet priserne holdes kunstigt nede med tilskud. Dette er også indikation for, at befolkningen der rammes hårdest er dem som er i højindkomstgruppe, der bor i steder med maksimalpriser (Direktoratet for Infrastruktur og Miljø, 2008). Grundmodellen blev besluttet bibeholdt, uden ændringer i landstingsefterårsamlingen 2008.

4) Der anbefales en tilskyndelse af øget konkurrence. Konkurrencituationen i Grønland bærer præg af en befolkning som er spredt over et stort område. Alligevel er der muligheder for at forbedre konkurrencituationen i landet. Dette kan blandt andet ske ved at afskaffe fortrinsret til grønlændere når der skal ansættes folk, være mere åbne overfor udenlandsk kapital samt gøre det lettere for borgerne at åbne egen virksomhed (OECD 1999, side 10-11).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 4. anbefaling:

Det forekommer stadig, hvor man kan læse på stillingsoplag fra Selvstyret, at der foretrækkes, at man er dobbeltsproget (grønlands / dansk), og kan engelsk på samtaleniveau. Men det gælder ikke i alle stillingsoplag.

5) *Det anbefales at sikre konkurrence på lige betingelser i erhvervslivet.* Den høje statsstøtte til erhvervslivet giver grund til bekymring. For det første forvrides omkostnings- og prisstrukturen, for det andet vil det, at visse virksomheder får statsstøtte mens andre ikke være med til at skabe ulig konkurrencevilkår og vil samtidig gøre etablering af nye virksomheder vanskeligere. For det tredje vil gennemsigtigheden i politiske beslutninger mindskes, idet man ikke kan være sikker på, på hvilken baggrund beslutningerne er truffet (OECD 1999).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 5. anbefaling:

Hvad angår fødevarepriser har Grønland oplevet stigende priser på fødevarer igennem de seneste år. På denne baggrund har Konkurrencetilsynet i Grønland i samarbejde med Copenhagen Economics foretaget en undersøgelse, hvor undersøgelsen har vist, at priserne i Grønland følger prisudviklingen i Danmark og at der ingen er tegn på dårlig konkurrence mellem butikkerne i Grønland. I og med, at størstedelen af fødevarerne i Grønland bliver importeret fra Danmark, anbefaler rapporten foretaget af Konkurrencetilsynet og Copenhagen Economics, at der kunne importeres varer fra andre lande til fordel for forbrugerne i Grønland (Konkurrencenævnet, 2009: 54).

6) *Det anbefales at boligmarkedet dereguleres.* Den offentlige sektor i Grønland ejer de fleste boliger, hvilket medfører at de har en væsentlig rolle på boligmarkedet. Lejen er statsstøttet, hvilket medfører overefterspørgsel og lange ventelister i mange byer. Samtidig er der et stort behov for renovering af de allerede eksisterende boliger. Det anbefales, at der skabes bedre balance på boligmarkedet igennem øget udbud af boliger, samt bringe lejen tættere på de faktiske omkostninger. Det anbefales, at overføre nogle af de offentligt ejede

huse til private, hvilket vil sænke de offentlige udgifter på længere sigt, samt generelt at mindske den offentlige støtte til privatejede boliger. Herudover anbefales det, at se nærmere på omkostningerne ved nybyggeri – findes der billigere løsninger? (OECD 1999).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 6. anbefaling:

Der er kun et stort landsdækkende boligselskab i Grønland. Boligselskabet INI A/S. Grønlands Selvstyre er eneaktionær og hovedkontoret ligger i Sisimiut. INI A/S administrerer ca. 10.000 boliger. Deres opgaver er altomfavnende omkring varetagelsen af lejeboliger, lige fra føre ventelister, vedligeholdelse til opkrævning af restancer. INI A/S ønsker dialog med beboerne, de har oprettet en brevkasse Isaavik i deres hjemmeside (www.ini.gl). Nogle af emnerne som de ønsker at få belyst om, af lejerne er, hvorfor boligerne ser ud som de gør og hvorfor der er så relativt få privatejede boliger.

Der er også et kommunalorienteret boligselskab med hovedkontor i Nuuk. Kommuneqarfik Sermersooq (Øst – Vest Kommunen), har siden 1. januar 2006 overtaget en del boliger i første omgang i kommunalt regi (Nuuk) og oprettet Iserit A/S som er 100 % kommunal ejet. Indtil nu har Kommuneqarfik Sermersooq overtaget 62 % af de boliger som hørte under Hjemmestyret, hvoraf 73 % er beliggende i Nuuk (www.iserit.gl). Også Iserit A/S ønsker at nedbringe ventelisten, ved blandt andet, at efterspørgslen af private boliger ses mere som en mulighed af borgerne.

Hvis man ser bort fra husmarkedet, som helt fra begyndelsen har været i det private marked, så er der også en anden mulighed for boliglejerne at blive ejere efter en "fra lejer til ejer ordning". Denne ordning, som har været gældende i teknisk økonomisk pris i knap 3 år, blev ændret til markedspris i efterårssamlingen 2007. Men for at undgå en tilskyndelse til en spekulation, registrerer sælgeren en konjunkturpant som skal nedskrives i 10 år. Dette for netop at undgå, at nogle sælger boligen efter en kort periode, for en økonomisk gevinst (Grønlands Hjemmestyre, 2007).

7) Uddannelsesniveaulet bør styrkes. Uddannelse er tæt forbundet med tradition, og ses der på Grønland med historiske briller, har der ikke været tradition for at tage en uddannelse,

hvilket betyder, at Grønland stadig har et efterslæb på dette område. Derfor er dette et område, hvor der skal sættes massivt ind. Blandt andet skal uddannelsesinstitutionerne samles på et sted, samt mindske uddannelsesudbuddet og i stedet opfordre de unge til at tage deres uddannelse i udlandet. Herudover er det essentielt at Grønland underviser i fremmedsprog, herunder dansk og gerne andre (OECD 1999, side 12).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 7. anbefaling:

Dette vil vi i sammenligningen af Grønlands Erhvervsudviklingsrådets anbefalinger sige lidt mere om i afsnit 3.2.3.

8) Iværksætterkulturen bør fremmes. Det anbefales, at der sættes fokus på udvikling af små og mellemstore virksomheder, som indtil nu har været utilstrækkelig (OECD 1999, side 13-14).

Fakta siden 1999 indtil status quo, angående OECD's 8. anbefaling:

Der er 35 iværksætterhistorier startende fra 2005 i Grønlands Erhvervs- og Turistråds hjemmeside www.inussuk.gl. De fleste er servicevirksomheder, herunder også indenfor turismeerhvervet. Af produktproducerende virksomheder kan nævnes Røgeriet Pujoorivik, Sustainable Arctic Nursery (drivhusprojekt med grønt), Nuna IT ApS, opdræt af blåmuslinger, Systuen Pilu og Siku Vodka. Udover historierne fra Inussuk kan nævnes, at KIMIK IT A/S har succes med at levere it- totalløsninger indenfor den offentlige og den private sektor.

3.2.2 Grønlands Erhvervsudviklingsrådets rapport

I starten af 2007 etableredes Grønlands Erhvervsudviklingsråd¹⁰ (vi forkorter dette med GEUR). Umiddelbart efter konstitueringen af rådet har Grønlands Erhvervsudviklingsråd

¹⁰ Grønlands Erhvervsudviklingsråd består af **én repræsentant fra hver følgende organisation**: SIK (Arbejderfagforening), Grønlands Arbejdsgiverforening, NuSuKa (Hjemmehørende Arbejdsgiverforening), ILIK (Den grønlandske arbejdsgiverorganisation), KANUKOKA (De grønlandske kommuners landsforening), TSP

arrangeret et seminar med titlen *"På vej mod en ny erhvervsstruktur – strukturelle udfordringer for erhvervsudviklingen og arbejdsmarked 2007-2014"*. Med inspiration fra seminarets deltagende anbefalinger har Erhvervsudviklingsrådet udarbejdet en rapport, som identificerer strukturelle udfordringer som økonomien står overfor i en årrække (GEUR, 2007).

Det understreges i rapporten, at de økonomiske udfordringer strækker sig over alle erhvervssektorer. Hvorfor det anbefales, at udfordringer ses som en samlet problemstilling, men også ses som en mulighed og chance for at gøre op med mange års praksis og indarbejdede strukturer i samfundet, idet disse ikke længere er hensigtsmæssige og hæmmer økonomisk udvikling og vækst.

Med hensyn til eksisterende strukturer, nævnes, at strukturer er vanskelige at ændre og at dette kan gøre ondt. Beslutningsprocessen vedrørende strukturændringer anbefales derfor at foregå med omtanke, mod og vedholdenhed (GEUR, 2007).

Som handlingsmuligheder indenfor erhvervssektorer anbefaler GEUR en række initiativer: (GEUR, 2007).

GEUR's anbefalinger indenfor fiskerisektoren

Der anbefales, at der iværksættes for ændring eller afskaffelse af landingspligten. Begrundelsen herfor er, at underskudsgivende fabrikker afvikles, idet disse fastholder en arbejdskraft i et erhverv, hvor der er ringe mulighed for vækst og indtjeningsmuligheder.

Udarbejdelse af analyse for indtægt til landskassen, samt driftsøkonomisk konsekvens for involverede aktører ved salg af kvoter ved auktionssystem til såvel grønlandske som udenlandske fiskere.

(foreningen af tekniske rådgivere) og én særligt udpeget. **Tilordnede er:** Greenland Venture, Grønlands Statistik, Grønlandsbanken, Grønlands Turist- og Erhvervsråd.

Grønlands Erhvervsudviklingsråd har erstattet Grønlands Erhvervsråd og har følgende opgaver: a) producering af rapporter indenfor erhvervsudvikling, b) udarbejde årsrapporter, c) tydeliggøre problemstillinger indenfor erhvervsudvikling og d) fremkomme med forslag til løsningsmodeller til bæredygtig erhvervsudvikling. Kilde:

http://www.inussuk.gl/content/dk/nyheder/gronlands_erhvervsudviklingsrad_er_nedsat)

Iværksættelse af analyse med henblik på at salg af kvoter på rejer, hellefisk og torsk på åben auktion bliver samfundsøkonomisk givtigt, for at sikre afkast til landskassen.

Der efterlyses skabelse af rammer for strukturtilpasning og nedbringelse af kapacitet og effektiviseringer både i fiskeri og produktion (i fabrikker) for at øge indtjening pr. enhed. Dette anbefales bestræbt ved at frigøre arbejdskraft til produktive erhverv og for at muliggøre flere højproduktive og rentable enheder i fiskeriet, der kan byde ind på kvoter solgt ved auktion på markedsmæssige vilkår.

Frigørelse af arbejdskraft i fiskerisektoren bør give arbejdskraften muligheden for omskoling til væksterhverv. Effektivisering og rationalisering af det kystnære fiskeri kan frigøre op til 1.000 personer, hvorfor frigørelsen bør planlægges og koordineres i forhold til konkrete muligheder.

Der anbefales også at der tænkes langsigtet og fastholdelse af vedtagne beslutninger (GEUR, 2007).

GEUR's anbefalinger indenfor bygge- og anlægssektoren

Der er behov for langsigtet grønlandsk strategi- og handlingsplan for bygge- og anlægssektoren. Effektiviseringen kan ske gennem smidigere planlægning, for at opnå spredning af opgaver over hele året de steder, hvor der ikke er permafrost.

Klare strategier af hensyn til håndtering af spidsbelastningstidspunkterne i sommermånederne. Det er nødvendigt for de kommende storskalaprojekter, at bygge og anlægssektoren helhedsbaseret koordineres for at undgå overophedning af økonomien og u hensigtsmæssige konsekvenser (GEUR, 2007).

GEUR's anbefalinger indenfor råstof og mineralsektoren

Opkvalificering af grønlandsk arbejdskraft skal ske i forhold til alle niveauer og typer af jobs i råstofsektoren for at sikre vidensopbygning i landet. Der skal være sikring af en fødekæde af grønlandsk arbejdskraft til mellemlider- og lederniveau indenfor råstofsektorens aktiviteter. Fokus på konkrete færdigheder som er nødvendige til konkrete jobs. Opkvalificering af arbejdskraftens sprogkunderskaber, især engelsk, skal fortsat prioriteres. Der skal sikres transport for medarbejderne i eksempelvis råstofindustrien internt i landet. Denne transport

skal være konkurrencedygtig i forhold til turnusomkostninger for udefrakommende arbejdskraft for at sikre forankring hos lokal arbejdskraft (GEUR, 2007).

GEUR's anbefaling til aluminiumsektoren

Grønlands optimale udnyttelse af direkte og afledte effekter af en etablering af et aluminiumssmelteværk forudsætter en målrettet politisk indsats, både i forhold til den direkte beskæftigelse på aluminiumsværket og uddannelsen af den fornødne grønlandske arbejdskraft hertil. Det er vigtigt, at der er en politisk målsætning om at skabe grønlandsk arbejdskraft til driftsfasen. Ligeledes skal der være accept og tilslutning til gennemgribende koordinerings- og planlægningsaktiviteter i samarbejde mellem virksomheder, kommuner og uddannelsesinstitutioner. Etablering af aluminiumsindustri vil også kunne kræve betydelige offentlige anlægningsinvesteringer og en målrettet uddannelsesindsats.

GEUR's anbefaling til turismeerhvervet

Der anbefales, at der udarbejdes en langsigtet, helhedsorienteret strategi for infrastruktur for at opnå forudsigelighed for alle aktører. Der bør også bestræbes at sikre stabile rammer for markedsføring og produktudvikling, med henblik på at udvide turismesæsonen.

Der er behov for fleksibilitet, der skal ikke eksistere hæmmende rammebetingelser for arbejdskraftens tilgang fra andre sektorer til turismeerhvervet. Befolkningens mobilitet skal øges. Der er databehov for en målrettet indsats indenfor turismen. Specifikt efterlyses følgende data: Turistantal og national sammensætning, transportform (fly/ skib), destinationer og sektorens nationaløkonomiske betydning (omsætning, segmentinddeling, forbrugsmønstre og beskæftigelseseffekt). For at det ovennævnte kan lade sig gøre, er der behov for kompetenceudvikling og uddannelse, erhvervet skal gøres mere attraktivt for de kommende generationer, særligt indenfor kommunikation, sprog, planlægning og service (GEUR, 2007).

Som fælles handling anbefaler Grønlands Erhvervsudvikling en række initiativer i korte træk for vigtigste erhvervssøjler: (Grønlands erhvervsudviklingsråd, 2007).

Der skal stadig fokuseres kraftigt på uddannelse. Herunder nævnes, at det er nødvendigt med kortere uddannelser i samarbejde med virksomheder. Derudover mener GEUR, at kompetenceudvikling er nødvendig til konkrete jobs og opgaver.

Specifikt menes der med kvalificeret arbejdskraft, at dette bør tage udgangspunkt i en efterspørgselsorienteret indsats, hvorfor erhvervslivets kan /bør få en nøglerolle i den forbindelse.

Af arbejdskraftreserven nævnes de ledige som ikke er blevet langtidsledige endnu, som en gruppe der bør satses på i en målrettet arbejdsmarkedstilpasning. For de langtidslediges vedkommende anbefales genoprettelse af langtidsledige, eventuelt ved iværksættelse af særlige programmer under Piareersarfiit¹¹.

Der efterlyses også en smidigere ordning for rekruttering af arbejdskraft fra udlandet, eksempelvis via forhåndsgodkendelser til rekruttering.

Slutteligt anbefales, at der igangsættes og finansieres en udarbejdelse af analyser og statistikker, således at behov nemmere kan identificeres, eksempelvis i bygge- og anlægsområdet.

3.2.3 Sammenligning af OECD's og Grønlands Erhvervsudviklingsråds anbefalinger

For begge anbefalinger gælder, at de efterlyser en forbedret strukturering af uddannelsessystemet samt højnelse af uddannelsesniveaue. Men forskellen er, at OECD rapporten anbefaler slankning af udbuddet af uddannelsesstederne og i stedet anbefales at man opfordrer de unge til at tage en uddannelse udenfor Grønland. Grønlands Erhvervsudviklingsråd mener derimod, at uddannelsen skal intensiveres kraftigt og målrettet i samarbejde med erhvervslivet, således at erhvervslivets behov matches med nogle af uddannelsesudbudene.

¹¹ Piareersarfiit er kommunale er vejlednings- og introduktionscentre for ledige vedrørende arbejde og uddannelse. Der er afdeling i samtlige byer i Grønland.

I fiskerisektoren går begge rapporter ind for, at rentabiliteten bestræbes øget ved slankning af aktører. Herunder reducere af underskudsgivende fabrikker langs kysten.

I bygge og anlægssektoren påpeges af begge rapporter, at der er behov for mere uddannet arbejdskraft, idet der stadig er stort behov for tilkaldt arbejdskraft. Forskellen mellem de to rapporter er dog, at OECD rapporten påpeger renoveringsbehovet uden at have de konkrete udbudte opgaver med i overvejelserne, her tænker vi på landstyreets prioritering af sagsområderne, som i forvejen kan være presset, mens GEUR fokuserer mere på hensigtsmæssig planlægning, for at afhjælpe spidsbelastning i perioderne. Hvilket vil sige, at der ikke presses for flere opgaver, men anbefales, at områder med permafrost fokuseres på i varmere perioder.

I råstof, mineral og aluminiumssektoren er der store forskelle mellem de to rapporter. I 1999 har man nok ikke regnet med, at interessen for mineral og råstofsektoren vil vokse så voldsomt. I de senere år er der betydelige større interesse for sektoren, hvorfor GEUR's anbefalinger hælder mere til arbejdskraftens tilpasning af aktiviteter på storskala niveau indenfor råstof- og mineralsektoren, hvor OECD rapporten har fokuseret på intensiveret efterforskning og aktiviteter på småskala niveau med udgangspunkt i hjemmehørende initiativ.

Men overvejende er begge rapporter kendetegnet ved, at de mener, at der er behov for forandringer, hvis erhvervslivet skal fungere optimalt.

Uanset om vi er enige eller uenige med rapporterne, finder vi det nødvendigt at anskue erhvervssøjlerne tilstand ud fra et markedsorienteret perspektiv. Fiskerisektoren anno 1999 blev beskrevet som det vigtigste erhverv i Grønland og udgør 92 % af eksporten. OECD påpegede vigtigheden af udvikling indenfor fiskeri af nye arter, idet en enkelt art (reje) dominerer og gør Grønlands økonomi skrøbelig i tilfælde af at rejen og bestanden bliver mindre samt at arten kan blive prisfølsom. Allerede dengang anbefales det, at kvoterne kan sælges som flerårige for at åbne op for en langsigtet plan for aktørerne. I 2007 ud fra Grønlands Erhvervsudviklingsrådets rapport ser man at kvotetildelingen stadigvæk er en uløst problemstilling. Samtidig har Erhvervsrådet fokus på andre væsentlige

problemstillinger såsom bæredygtig udnyttelse, for mange aktører indenfor fiskerierhvervet, faldende rejepriser samt landingspligten.

Ud fra ovenstående må vi konstatere, at fiskerisektoren er både i en stagneret og forværret tilstand. Stagneret tilstand fordi, at der ikke er blevet udviklet og fokuseret på nye fiskearter, og forværret idet, at rejen er blevet overfisket i en årrække, hvor rejestørrelsen og bestanden, som følge heraf, er blevet mindre. Dette har medført, at rentabiliteten og effektiviteten er blevet forværret med årene.

Bygge og anlægssektoren er stagneret. Der er stadigvæk mangel på kvalificeret arbejdskraft. Herudover er der mere og mere behov for statistisk indsigt. Tilbage i 1999 blev det påpeget at der var vedligeholdelsesbehov for 1,5 mia. kroner på boligområdet. Set i forhold til GEUR's efterlysning på statistisk indsigt finder vi det utilstrækkeligt, fordi behovet i sig selv fortæller ikke noget om, hvor mange opgaver sektoren kan regne med at få. Heri kunne man fristes til at sige, at antallet af offentlige udliciteringer i en årrække kunne sige mere om, hvilken mængde af opgaver sektoren kan forvente. Når der bliver efterlyst statistisk indsigt, kunne det være en efterlysning af en langsigtet plan for byggeområdet og som de ganske rigtigt har udtrykt selv, at steder med permafrost prioriteres i varmere perioder. Der er ingen umiddelbare tegn på at byggesektoren ønsker flere opgaver, de prøver at tilpasse strukturen for kommende projekter og hensigtsmæssig plan. Råstof, mineral- og aluminiumsektoren har udviklet sig betydeligt siden 1999. Det er ikke kun efterforskningsaktiviteter længere, nu er der planlægning som er målrettet efter indtægtsgivende ressourcer. I denne forstand er der forbedring i sektoren, men der er stadigvæk behov for arbejdskraft.

Indenfor turismesektoren, er der stigende interesse for det arktiske område. GEUR eftersøger kvalitetsløft og ser det som en svaghed, at sektoren stadig er sæsonpræget. Men som situationen er nu, hvor der skal prioriteres kraftigt i offentlige finanser, så giver det ikke mening at bruge en masse ressourcer på statistikarbejde indenfor sektoren, hvis afsætningen umiddelbart ikke ser gunstig ud.

3.2.4 COWI- rapporten udarbejdet for markedssøgende i Grønland

Arctic Business Network i samarbejde med Aalborg Kommune har i 2009 anmodet COWI¹² om at gennemføre en analyse af potentialerne i Grønland. Rapportens metode er baseret ud fra vurderingskriterier der tager udgangspunkt i Michael Porter's teori "Five Forces" som omhandler adgangen til et marked¹³. På baggrund af Grønlands økonomiske udvikling i tal fra Grønlands statistik samt aktivitetsplanerne indenfor råstof og mineralsektoren har COWI belyst effekterne på 5 scenarier¹⁴, der tager højde for variationsmulighederne (COWI, 2009: 18):

Aktuelle scenarier:

- Basisscenariet

Grønlands økonomi vokser på længere sigt med nuværende reale vækstrater for nationalindkomst (1,5 % pr. år) og beskæftigelse (1.2 % pr. år). Råstofprojekterne realiseres i begrænset omfang, hvorfor økonomiens udviklingsretning ikke påvirkes og dermed vil den nuværende erhvervsstruktur ikke ændre sig.

- Strukturel nedgang i fiskeriet

Væksten reduceres grundet nedgangen af fiskeriet. Den strukturelle nedgang betyder tab på 190 stillinger hvert år, hvilket svarer til, at hver tabt stilling repræsenterer 570.000 kroner pr. år i eksportindtægter.

¹² COWI er en veletableret rådgivningsvirksomhed indenfor ingeniørteknik, miljø og samfundsøkonomi med flere kontorer og datterselskaber i Danmark og i udlandet. www.cowi.dk

¹³ De fem elementer i "Five Forces" er: **Adgangen til markedet** (her undersøges der, om det er muligt eller realistisk at komme ind på markedet, om omkostningerne er overkommelige eller uoverkommelige og om kunderne er motiverede til at skifte leverandør), **substituerende eller komplementerende varer** (undersøgelse om der findes andre alternativer/ varer der reducerer efterspørgslen efter et givent produkt eller ydelse), **leverandørernes markedsmagt** (undersøgelse af hvor mange der kæmper for markedet, herunder hvor lidt leverandørerne kan skiftes af andre), **købernes markedsmagt** (undersøgelse af leverandørens position på markedet, herunder om køberne kan drage nytte af, at der er kamp om markedet), **intern rivalisering** (undersøgelse af om der er konkurrence om det pågældende marked virksomheder mellem på markedet).

¹⁴ Cowi understreger, at scenarierne for vækst er baseret på aktuelt foreliggende oplysninger. Hvilket betyder, at scenarierne er indbygget usikkerhed, grundet udviklingsforløb af enkelte projekters størrelsesorden og tidsperspektiv (Cowi, 2009: 18).

Mellem 2001 og 2006 er der gennemsnitligt nedlagt 190 stillinger hvert år, hvoraf 120 stillinger var hos Royal Greenland. Fiskerisektoren er presset på tre fronter: Strukturrationalisering, Royal Greenlands outsourcing af aktiviteter samt reduktionen af antallet af fangstkvoter på rejer, hellefisk og torsk.

Idet fiskeriet stadig har en stor betydning for Grønlands eksportindtægter, har COWI inddraget to scenarier indenfor fiskerisektoren, idet erhvervsstrukturen i dag holder en stor del af arbejdskraften indenfor fiskerisektoren, uden at dette umiddelbart giver anledning til positive økonomiske effekter samfundsøkonomisk. Beskæftigelsesnedgangen samt tabet af omsætning i fiskerisektoren forplanter sig til den øvrige økonomi, idet negative effekter også rammer andre beskæftigelsesområder, såsom handel og service som betjener fiskerisektoren (COWI, 2009: 25-26).

Da fremtidige projekter indenfor råstof og mineralsektoren kræver en betydelig stor arbejdskraft, har COWI valgt at udarbejde scenarier for henholdsvis mineral, aluminium og olie / gas, hvor dette forudsætter, at den strukturelle nedgang i fiskeriet frigør en betydelig arbejdskraftressource til disse erhverv (COWI, 2009: 21).

Identificerede potentielle vækstområder i fremtidsperspektiv:

- Mineralscenariet (økonomisk virkning i 2015)

Realisering af mineprojekter betyder 1500 nye job i minesektoren og dens servicefunktioner, der er strukturel nedgang i fiskeriet.

- Aluminiumsscenariet (økonomisk virkning i 2020)

Realiseringen af Alcoa- Aluminiumsprojektet, dette skaber 1910 nye job i aluminiumssektoren og dens servicefunktioner samt forsyningssektoren, der er strukturel nedgang i fiskeriet.

- Olie og gas scenariet (økonomisk virkning i 2030)

Realisering af første olie / gas projekt. Dette skaber 585 nye job i olie og gassektorens servicefunktioner. Nettoindtægt til Selvstyret på 1,5 mia. kr. pr. år. Der er strukturel nedgang i fiskeriet.

Hvad angår arbejdskraft og kompetencebehov er det nævnt, at disse tre scenarier betyder en markant stigning i efterspørgslen af arbejdskraft. Dette set i forhold til tab af arbejdskraft indenfor fiskerisektoren på knap 200 personer om året og en ledighed på 2.200 generelt, er der en relativ stor arbejdskraftreserve i Grønland. Men udfordringen for Grønland er, om der

er tilstrækkelig faglig og geografisk mobilitet. Herunder nævnes især, at den frigjorte arbejdskraftressource fra fiskerisektoren må forventes at være kortuddannet og kan være bosiddende langt fra de jobmuligheder, hvor de tre scenarier vil blive placeret geografisk. Udoer dette, kan kvalificeret arbejdskraft fra andre sektorer foretrække de nye erhverv og dermed kan der opstå mangel på arbejdskraft i andre sektorer (COWI, 2009: 31- 32).

I hovedkonklusionen er det påpeget, at en fortsættelse af den aktuelle økonomiske udvikling som i rapporten er kaldt for *basisscenariet og fiskeriscenariet* indebærer en økonomisk stagnation og at der er risiko for tilbagegang. I stagnationsscenarioet, vil Grønland miste betydelige eksportindtægter med begrænset erhvervsudvikling til følge.

Dermed afhænger fremtidig socioøkonomisk og erhvervsmæssig vækst af, at der bliver sat fokus på tre råstofscenarier: Minedrift, aluminium og gas & olie. Men dette kræver, at der satses hårdt på uddannelse i form af massiv uddannelsesindsats og opkvalificering af arbejdsstyrken. Men der understreges, at råstofsektoren vil kunne fremskaffe infrastrukturelle mangler såsom veje, havne, boliger, offentlige institutioner, massiv investering i uddannelse mv. (COWI, 2009: 32). Det vil sige, at der ud fra COWI's rapport lægges vægt på, intensiverede infrastrukturelle forbedringer først vil kunne startes fra 2015. Overført betydning i offentlig prioritering, så er det et budskab om, at der på kort sigt bør fokuseres på tilpasning af initiativer der relaterer sig til aluminiumsprojektet Alcoa.

3.3 Diskussion af økonomiske muligheder og realiteter

Det Rådgivende Udvalg har et budskab om, at der bør prioriteres skarpt i de offentlige finanser. Det vil sige, at forbedringer af velfærdsområdet bør have anden prioritet. Set i forhold til øget ansvar i samfundet, er der allerede bud om, hvordan eksempelvis sundhedsområdet kan spare ved brugerbetaling på aborter. Men dette kan få en konsekvens i form af stigning af uønskede børn, hvorfor der er risiko for yderligere stigning af udsatte børn. Mulig konsekvens, af dette kortsigtede politiske initiativ, kunne være risiko for øgede offentlige udgifter, idet det offentlige system har ansvar overfor de svage i samfundet. Hvis der ud fra Det Rådgivende Udvalg skal prioriteres økonomisk ansvarligt, så er det vigtigt, at fokus på de nye erhverv intensiveres, således at man har uddannede nok, til at varetage opgaver i disse erhverv. Det er klart, at projekterne ikke kan bemandes 100 % af lokal

arbejdskraft, men jo mere lokal arbejdskraft der gøres klar, jo bedre kan projekterne udvikles rentabelt, idet der så skal importeres mindre arbejdskraft udefra. Samtidig ville en lokal arbejdskraft lægge sine penge i Grønland og dermed styrke skabelsen af værditilvækst, hvor arbejdskraft udefra kan have tendens til at spare og bruge opsparingen i hjemlandet.

Som vi kan se på rapporterne, så er der stor optimisme i forhold til at få aktørerne fra fiskerierhvervet omskølet indenfor det nye erhverv. En utopisk betragtning er, at det vil gå gnidningsfrit til, hvor fiskerne står i kø for at blive omskølet. Men, realiteterne viser noget andet. Fiskerierhvervet er forbundet med kultur og stolthed. Og fiskerierhvervet kan siges at være noget som går i arv gennem generationerne. Dette betyder, at der skal mere til en bare en opfordring til omskoling.

I vores interview stillede vi spørgsmålet *"Er det realistisk at omskole fiskerne indenfor råstofsektoren?"*

Hans Jacob Helms svarer:

"Var det realistisk at landarbejderne flyttede ind til storbyen i Danmark og blev fabriksarbejdere? Realismen kommer af nød. Nød lærer nogen kvinde at spinde som man siger på dansk, ik. Det er et meget godt udtryk. For det er det der kommer til at ske for fangerne i Grønland, de bliver nødt til det simpelthen. Isen smelter væk under dem, de kan ikke komme ud at køre med hundeslæderne ude på fjorden, det er slut. Og der er ikke noget vi kan gøre ved det."

Interviewer: Så du mener det kommer helt naturligt?

"Det kommer, de danske landarbejdere ville sgu da heller ikke ind og være kulfabriksarbejdere i København, vel. Men altså noget skal man jo leve af. Så det kommer, ja. Så mit svar er ja, det er realistisk. Det kan godt være det gør ondt, men det er realistisk, muligheden er til stede. Der er masser af dem der arbejder i fiskerisektoren der ikke er fiskere. Mange af dem der er ombord på trawlerne er jo bare arbejdere, hvis du forstår hvad jeg mener. Det er jo ikke små fiskere med deres egen båd. Om de står og ordner maskinen ombord på båden, eller om de står og ordner den henne på Alcoas aluminium er jo så vidt ligegyldigt. Så ja, svaret er bare ja."

Sofia Rossen svarer til samme spørgsmål:

"Det er jo ikke kun fiskerne, det er også måske administrationsmedarbejdere der også godt kan komme ind og lave noget med råstoffer. Og der tror jeg, at det skal vi få med, og det får vi også med, at vi arbejder hen imod de mål som vi skal nå. Når målet er nået så er der altid noget andet, så vi skal lave langsigtede planer, og det mener jeg også man er i gang med. Men det er ikke kun fiskerne, for man skal også tænke på, hvad kan en fisker, der har gået i skole indtil 9. klasse i forhold til en der måske har taget HF eller GU er det i Grønland, og så måske en højere uddannelse. Hvordan skal vi arbejde hen imod at få så mange ind i råstofsektoren. Det er jo ikke kun råstofsektoren, samfundet kører ikke kun på en ting."

Interviewer: Men det er selvfølgelig fordi, at man nu mener at råstofsektoren vil eksplodere.

"Jamen det vil den også, men der bliver vi nødt til at få nogle udefra, som også kan hjælpe os op med hensyn til viden. Det er så dem der skal hjælpe os igennem hvis ikke vi har dem vi skal have."

Lars Emil Johansen svarer til samme spørgsmål:

"Jeg mener ikke, at der er tale om en enten/eller situation. Også i fremtiden skal Grønland være en fiskerination. Forskellen fra nu vil være, at fiskeri ikke længere skal bære hele "byrden", med at tjene pengene ind til det grønlandske samfund. Men fiskere eller fiskeindustriarbejdere skulle nære ønske om at skifte til et minearbejdererhverv, vil dette kunne ske ved omskoling. Jeg mener også, at en del af bygdebefolkningen, eksempelvis i fangerdistrikterne, vil kunne kombinere arbejde i en mine eller på boreplatform, med de traditionelle erhverv i bygderne. Sådant 30/30 ordninger, hvor man arbejder i 30 dage og er hjemme de næste 30 dage, vil være optimale for en sådan model."

Ser vi på ovenstående finder vi delte meninger på området, både om det er realistisk men også om det er nødvendigt og den vej man skal gå. Hans Jacob Helms påpeger, at det bliver nødvendigt for fangerne og fiskerne at skifte erhverv, hvor Sofia Rossen mener, at det kan være svært at omskole fiskere, der kun har gået i skole til 9. klasse og til sidst Lars Emil Johansen, der mener, at det skal være af lyst denne omskoling skal foregå, hvor han påpeger, at fiskerne eventuelt kan blive beskæftiget indenfor det nye erhverv, samtidig med,

at der er mulighed for at fiske i perioder (30 / 30) ordning. Derfor bliver vi nødt til at se på forskellige syn på udvikling:

3.3.1 Eksempler på forskellige syn på udvikling

Det sidste halvårhundrede har liberalistisk syn på vækst været dominerende i de vestlige lande, hvorfor dette efterhånden har medført, at denne tilgang betragtes som *mainstream* i økonomiske sammenligninger landene imellem. Vi synes, at det er interessant at komme med to forskellige tilgange før vi afslutter diskussionen om økonomiske betragtninger.

3.3.1.1 Ortodoks tilgang til vækst

Walt W. Rostow har i 1960'erne argumenteret for, at der er et mønster i udviklede landes økonomiske udvikling. Mønsteret han så var, at udviklingen sker som en skygge af de mere udviklede lande indtil nationaløkonomien er selvårende i landet. Heri så han fem faser i et samfund: *Første* - det traditionelle samfund, *anden* - optaktsfasen, *tredje* - take- off fasen, *fjerde* - modenhedsfasen og *femte* masseforbrugsfasen. Ifølge den ortodokse moderniseringstankegang måler man udviklingen ved at undersøge den økonomiske udvikling, bruttonationalproduktet, industrialiseringen og den måde landbrugsmetoderne ændres på. Selve processen af udviklingen styres oppefra (top-down). Vestlig ekspertviden efterspørges for at opnå tidssvarende afvikling af større kapitalkrævende projekter som kræver avanceret teknologisk viden. Tiden efter take – off fasen påpeges af Rostow, at der er en høj sandsynlighed for, at det udviklende land ville bevæge sig mod selvårende økonomisk udvikling, hvor udenlandsk behov for støtte ikke længere vil blive nødvendigt. Rostow's formulering af sekvenser af faser af udvikling har dog mødt kritik af andre historikere. Kuznets sætter spørgsmålstegn ved de empiriske bevisers validitet af opdelingen i faser, og understreger betydningen af politiske, sociale og institutionelle rammer, idet disse også kan have indflydelse på udviklingen. Albert Fishlow hævdede, at disse fem faser ikke eksisterer. I modsætning til Rostow's udifferentierede tilgang til industriel udvikling, så passerer økonomierne ikke gennem en ensartet vækstfase. Fishlow understreger endvidere, at den faktiske sti af udviklingen ikke vil kunne passe ind i de fem faser, idet den offentlige sektor også udvider sine funktioner i takt med den økonomiske udvikling, hvilket henleder til, at lande har forskellige behov (Meier, 2004).

3.3.1.2 Alternativ syn på udvikling

Tilblivelsen af det alternative syn på udvikling har sine rødder i holistisk tankegang i den globale verden. Men det er først og fremmest blandt NGO'ere og græsrodder, at det alternative syn på udvikling er opstået. Tilgangen bliver benyttet i forbindelse med hjælpearbejde i ulande, herunder kan nævnes organisationer såsom NGO'ere, organisationer under FN samt private fonde. Forskellige sociale bevægelser, der ikke direkte er koblet med udviklingspolitikken har styrket og bidraget til denne blomstrende alternative tilgang til udvikling af mere holistisk karakter. Eksempelvis i det humanitære arbejde for kvindebevægelsen, fredsbevægelsen, bevægelser for demokrati og grønne bevægelser (Thomas, 2001: 36).

Det alternative syn på udvikling går meget op i at sprede processen af udvikling samt at sikre, at udviklingen går retfærdigt til. Fonden Dag Hammarskjöld var involveret i at fremme den alternative udvikling, da den i 1975 udgav *What Now? Another Development*. Hvor synspunktet for alternativ udvikling, derefter blev sammenfattet i punkter:

- Behov – orienteret (materielt og ikke materielt)
- Endogene (kommer fra samfundet)
- Selvhjulpne (i form af menneskelige, naturlige og kulturelle ressourcer)
- Bæredygtige
- Baseret på transformationen af magtstrukturer (i forhold til problemstillinger indenfor økonomi, samfund, race, patriarki)

Der er essentielle kerneværdier i det alternative syn på udvikling, som bestræbes at udspringe nedefra: Det er, at de basale materielle og ikke materielle behov er dækket på en legitim måde. Selvbårne, selvhjulpne, mangfoldige, passende, viden, deltagelse i samfundet, lokalt ejerskab og kontrol af politikker og projekter som overvejende er i small- scale niveau og kulturel, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed (Thomas, 2000: 37).

3.3.1.3 Forskernes kritik af OECD rapporten

Gorm Winther, Professor ved Aalborg Universitet, har i artiklen "Søvngængerne fra OECD" kritiseret OECD-rapporten og dens syn på den grønlandske økonomi. Han påpeger, at forfatterne til OECD-rapporten har fulgt nøjagtig samme skabelon som ved andre OECD

lande-analyser, hvilket han mener, er urealistisk, idet der ikke tages hensyn til de særlige omstændigheder der gør sig gældende vedrørende Grønland, og derfor ikke uden videre kan analysere det grønlandske samfund ud fra en ny-liberalistisk økonomisk betragtning, idet man ikke kan udelukke at flere markedsøkonomiske løsninger vil være umulige på grund af de særlige forhold der gør sig gældende i Grønland. Gorm Winther påpeger i hans kritik, at grundlaget for rapporten er baseret på en ideologisk betragtning, hvor det centrale er at minimere den offentlige sektor, idet den offentlige sektor hindrer den private sektors ekspansionsmuligheder, med andre ord mener Gorm Winther, at nyliberalismen bygger på tanken om, at større social lighed vil føre til mindre økonomisk effektivitet. Han påpeger endvidere, at rapporten konkluderer, at et markedssystem med konkurrence sikrer, at ressourcerne bruges på en effektiv måde. Ifølge Gorm Winther glemmer forfatterne bag OECD-rapporten, at de svære geografiske forhold og den placering Grønland har på verdenskortet gør det kompliceret at finde private investorer. Han siger desuden, at Grønland har forsøgt med det private initiativ men investorerne blev væk. Dette gjorde det nødvendigt at den offentlige sektor gik i spidsen for udviklingen i det grønlandske samfund (Winther, 1999).

Udover Gorm Winther finder vi kritik fra Aksel V. Carlsen, lektor ved Grønlands Universitet, der i Artiklen "Mellem demokratisk styreform og livsform – Tilfældet i Grønland" kritiserer den politiske elite i Grønland for at lade sig påvirke af nyliberalismens økonomiske tankesæt. Carlsen mener, at nyliberalismens slagord som økonomisk selvårenhed, kostægte priser og ansvarlighed er med til at minimere hensynet til almenvellet og derfor virker ulighedsskabende (Carlsen 2005).

3.3.1.4 Afrunding af diskussionen af økonomiske muligheder og realiteter

Som ovenstående kritik viser, er det primært en kritik rettet mod de nyliberalistiske økonomiske tendenser, der ses i OECD-rapporten og overtaget af de grønlandske politikere. Vi mener i denne forbindelse, at de to kritikere kan have en pointe i deres kritik i forhold til, at Grønland er et land med ganske andre geografiske omstændigheder end for eksempel Danmark. Man kan ikke tage de danske eller vesterlandske værdier og overføre til Grønland, uden samtidig at tage højde for de ændrede omstændigheder. Når det er sagt, mener vi, at OECD-rapporten overordnet fremstiller nogle problematikker i det grønlandske samfund

som det er nødvendigt at finde en løsning på, hvis Grønland i fremtiden vil være en selvstændig nation. Det er helt essentielt, at Grønland øger deres værditilvækst, for på længere sigt at kunne hjemtage de sidste forvaltningsområder som Danmark i dag har ansvaret for. Derudover er det af yderst relevans, at Grønland opbygger et videnssamfund, med højt uddannet personale til at varetage de fremtidige opgaver. Grønland er i dag afhængig af uddannet arbejdskraft udefra, hvilket med de gældende regler på området er en dyr affære for samfundet. OECD-rapporten kommer med nogle anbefalinger til hvordan disse forandringer kan implementeres, og hvor det er essentielt at sætte ind. Disse anbefalinger som kan have været læst af en grønlandsk beslutningstager og muligvis har givet nogle ideer, til hvor, og hvordan man kan tage fat, hvor det er mest nødvendigt, gør, at man også bliver nødt til at se sagen fra en anden vinkel, idet fiskerisektoren trods alt er det erhverv, der bidrager mest til eksportindtægterne.

I forbindelse med OECD-rapporten er der nogle omstændigheder vi er nødt til at tage med i betragtning. I forhold til spørgsmålet om gradvis privatisering af offentlige virksomheder, kan man spørge sig selv om det er rimeligt at vurdere at en privat virksomhed er mere effektiv end en offentlig? Samtidig er det essentielt at tage med i betragtning, at Grønland flere gange har forsøgt sig med private investorer, men at investorerne er blevet væk, hvilket har medført, at det offentlige i Grønland har måttet overtage nogle serviceydelser som ellers normalt vil betragtes som et privat erhverv. Hvilket betyder, at virksomhederne i deres størrelsesorden som de er i dag, enten gradvist skulle privatiseres, hvor medarbejderne eller kunderne får gradvis øget deres aktieandel. Men ejerforholdet i dag viser i Sisiffik, at dette ikke er tilfældet, hvorfor gode hensigter forbliver hensigter og er ikke blevet realiseret.

Dette betyder ikke, at virksomhederne ikke kan effektivisere, men vi henviser til at måden der effektiviseres på måske skal gøres anderledes. Vi tænker her blandt andet på at øge motivationen hos medarbejderne, som vi vil diskutere i et senere afsnit.

I forhold til en reform af ensprissystemet mener vi, at det er nødvendigt at vurdere om det økonomisk kan svare sig at flytte bygdebefolkningen ind til byerne, i forhold til hvad det koster at have dem boende hvor de er. Grønland står i denne forbindelse overfor nogle andre problemer i byerne, blandt andet med et stort behov for boliger. I denne forbindelse

er det nødvendigt at vurdere, om der overhovedet er "plads" til flere folk i byerne på nuværende tidspunkt, dette kan med rette ses med skepsis, idet mobilitetsfonden allerede har vist, at de folk der indtil nu er flyttet efter arbejde, har problemer med bolig og børnepasning¹⁵.

Derudover mener vi, at der, når der snakkes øget konkurrence, så glemmer man at tage højde for de særlige geografiske omstændigheder i Grønland. Disse omstændigheder betyder med stor sandsynlighed at transaktionsomkostningerne i forbindelse hermed er for høje, for når der skabes flere udbud til et så lille marked, da dette nemt kan føre til færre indtægtsmuligheder for udbydere, hvilket kan udvikle sig til, at det i sidste ende bliver ringere kvalitet der udbydes til kunden.

Som noget positivt er der tegn på, at iværksætterlysten er stigende. Men størsteparten er indenfor service, "man kan ikke leve af at servicere hinanden", men der er dog få stykker som interesserer sig for at iværksætte og skabe producerende virksomhed.

Alt i alt vil vi sige, at de problemstillinger som OECD- rapporten har påpeget, er nogle områder hvor det er essentielt for Grønland at sætte ind, og flere af de anbefalinger de kommer med, kan være brugbare for et videre forløb. Når det er sagt, finder vi også områder, hvor der ikke tages højde for de særlige omstændigheder, der er forbundet med det grønlandske samfund, hvilket betyder, at nogle af anbefalingerne har været sværere at realisere. Konkrete initiativer har vist, at eksempelvis ensprisreformen har den konsekvens, at gruppen fra et højindkomstniveau betaler en høj pris i yderdistrikter og mindre byer, hvorfor dette også kan gøre det endnu mere uattraktivt, at få kvalificeret arbejdskraft til steder med maksimalpriser, samt at iværksætterlysten af den grund udenfor de større byer ikke vil udvikle sig nær så meget, som de byer, hvor der kan opnås lavere omkostninger for iværksætterne.

I forbindelse med GEUR's rapport er det essentielt at sondre imellem hvad der er samfundsøkonomisk rentabelt og driftsøkonomisk rentabelt. Her tænker vi blandt andet på anbefalingen om afskaffelse af landingspligten indenfor fiskeriet. Det kan være rigtigt, at

¹⁵ Dette emne behandlede i KNR Qanorooq, den 2. og 3. marts 2010.

afskaffelse af landingspligten vil betyde at underskudsgivende virksomheder afvikles, og frigøre arbejdskraft, men problematikken i forhold til Grønland er, at der endnu ikke findes alternative beskæftigelsesmuligheder. Konsekvensen af en sådan handling vil dermed på nuværende tidspunkt være en masse mennesker uden beskæftigelse og dermed øgede sociale udgifter.

Med hensyn til bygge- og anlægssektoren lægger rapporten vægt på en smidiggørelse af planlægningen i forhold til fremtidige store projekter i Grønland. Et af de store projekter der tales meget om p.t. er Alcoa projektet, men det er her essentielt at have in mente, at Alcoa i øjeblikket er i vanskeligheder, hvilket med stor sandsynlighed betyder forsinkelse af projektet, hvis det da i det hele taget bliver til noget. Hvis vi ser tilbage på tidligere projektplaner i Grønland er tendensen at investorerne trækker sig ud i sidste øjeblik og projekterne dermed ikke bliver til noget (eksempelvis zink - raffineri). Dette betyder dog ikke, at man nødvendigvis skal betragte kommende projekter med pessimistiske øjne, men det er nødvendigt at se realistisk på det, og dermed have det med i betragtning, at det kan være svært at fastholde investorerne, hvilket betyder, at der forefindes en betydelig risiko for at projekterne aldrig realiseres.

Rationalet bag den ortodokse tilgang er, at der igen kan sættes skub i økonomien ved at give borgerne flere penge mellem hænderne til forbrug, i dårlige økonomiske tider. "Økonomien der bærer sig selv". Når borgerne efterspørger flere forbrugsvarer, produceres der mere i produktionsfaktorerne. Når produktionsfaktorerne øger deres aktivitet skabes der andre aktiviteter i andre erhverv, og dermed hvis alt går efter hensigten, så stimuleres økonomien igen og kører på de gode skinner igen. Men det rationelle tankesæt kan ikke fungere i Grønland. Grønland er et importland. Jo mere der forbruges, jo mere vil der importeres. Og eksportindtægternes effekt i samfundet vil altid være en udfordring, så længe selvforsyningsgraden er som den er i dag. Derfor bør befolkningen ikke fokusere på "os og dem"¹⁶ men i stedet fokusere på bevarelsen af noget af det traditionelle erhverv og udviklingen af det moderne erhverv. Udover dette, er det vigtigt at bemærke, at COWI rapporten viser, at scenarie 1 (basisscenariet, hvor nationalindkomsten vokser med 1,5 % pr.

¹⁶ Se evt. afsnit 5.3, hvor vi diskuterer hvorvidt aktørerne tænker samfundsnytte i teoretisk perspektiv.

år) og 2 (strukturel nedgang i fiskeri) vil føre til stagnation eller i værste tilfælde tilbagegang. Som forudsætning for at vende den udvikling er, at der frigøres arbejdskraft til det nye erhverv fra fiskeriet ifølge COWI. Men de er klar over, at det ikke bliver nemt for Grønland at omskole fiskerne (set i forhold til faglig og geografisk mobilitet), hvorfor intensiveret satsning på uddannelse påpeges som vigtig, for at satse hårdt på at matche de behov som råstof- og mineralsektoren efterspørger, hvilket vil øge mulighederne for beskæftigelse for flere lokale arbejdssøgende.

3.4 Udsigterne til en selvåren økonomi samt realiteter og tendenser indenfor satsningsområder i erhvervslivet

I 2002, har økonomidirektoratet udarbejdet en økonomisk fremskrivning for Grønlands Hjemmestyre (Politisk Økonomisk Beretning, 2002):

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skatter	693	707	721	735	750	765	780	796	812	828
Afgifter	644	644	644	644	644	644	644	644	644	644
Bloktilskud	2.877	2.877	2.877	2.877	2.877	2.877	2.877	2.877	2.877	2.877
Øvrige indtægter	757	757	757	707	707	707	707	707	707	707
Indtægter i alt	4.971	4.985	4.999	4.963	4.978	4.993	5.008	5.024	5.040	5.056
Sundhedsvæsenet	812	816	819	821	826	830	836	841	845	850
Bloktilskud til kommunerne	707	708	710	711	711	711	711	711	711	711
Pensioner	409	419	426	432	444	454	470	483	498	515
Øvrige løvbundne udgifter	314	314	314	314	314	314	314	314	314	314
Anlæg	650	650	650	650	650	650	650	650	650	650
Administration	466	471	475	480	485	490	495	500	505	510
Øvrig drift	1.579	1.595	1.611	1.627	1.643	1.660	1.676	1.693	1.710	1.727
Udgifter i alt	4.937	4.972	5.004	5.035	5.073	5.108	5.152	5.191	5.233	5.277
Resultat	34	13	-5	-72	-95	-115	-143	-167	-193	-221

Figur 4. Økonomisk fremskrivning, 2002-2011 (Politisk Økonomisk Beretning, 2002: 9) tallene for 2010 og 2011 er estimer.

Som man kan se på estimer på den økonomiske bundlinje, så var der fremskrevet et dystert økonomisk resultat, grundet nævnt som primær årsag, at der er en demografisk udvikling, der tyder på en stigende ældrebefolkning, som vil betyde stigning i udgifter til sundhedsområdet og pensioner. Anno 2008 blev fremskrevet til at få et underskud på 143 millioner kroner. Realiteten er, resultatet blev til et underskud på 318 mio.kr. i 2008.

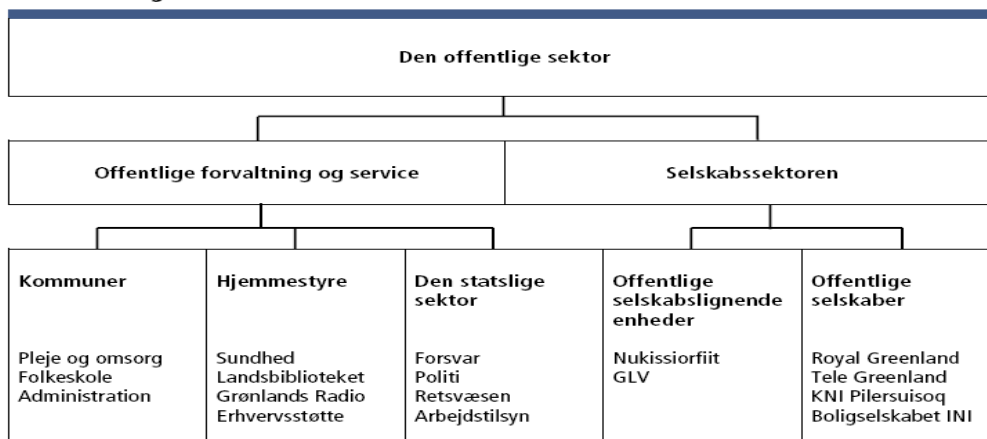
Driftsudgifterne var steget med 5,9 %, hvor indtægterne var steget med 3 %. De sagsområder, hvor der er væsentlig merudgifter end ellers budgetteret i driftsudgifterne er: Sundhedsområdet, som primær årsag til merudgiften nævnes, at der fortsat bliver sværere og skaffe fastansatte. En sideeffekt af rekrutteringsproblemet er, at flere af patienterne oftere flyves til Nuuk, når den fornødne ekspertise ikke er ude på kysten. I resultatet for 2008 var der driftsudgift på lidt over en milliard (1.069 i mio.kr.) til sundhedsområdet, hvor kultur, uddannelse, forskning og kirke udgjorde godt det halve tilsammen (562 i mio. kr.).

Hvis man vender tilbage til P1's interview med Chresten Sørensen den 16. juni 2009, da påpegede han, at grønlandske politikere har ført en stram økonomisk politik. Driftsudgifter er ikke steget stærkere siden 2001. Til sundhedsvæsen skolevæsen, overførsler osv. er udgifterne ikke steget stærkere end prisudviklingen. Han mener ikke, at det er en ringe præstation at gennemføre det. Men han understreger, at det har givet sine udslag i Grønland. Sundhedsområdet er hårdt presset i Grønland. Landstyret har ingen gæld, (som han udtrykker det) *"derfor kan de jo så at sige hæve pengene op af deres egen pung"*. Men det kan de jo ikke blive ved med, understreger Chresten. *"Derfor er det vigtigt, at det ikke gentager sig. Når politikerne skyder ca. 500 mio. kr. ind i Royal Greenland, så reducerer de mulighederne for de fremtidige initiativer, som ellers kunne have været gennemført, så det er i hvert fald ikke godt. Men bag det ligger jo de lave priser på rejer"*.

Interviewerens sidste spørgsmål var, om hvor meget de nye landstyre kan påvirke økonomien, på de strukturelle udfordringer som Chresten har optegnet. Chresten svarer, at han gerne vil understrege, at selvom de handler meget handlekraftigt og beslutsomt fra starten af, så vil der gå lang tid inden det slår igennem, det bliver et langt sej træk. Det er vigtigt for det nye landstyre at sige, at, nu kommer der et nyt landstyre og ny politik vil blive truffet beslutning om, og vi kører den vej. Og så er det **vigtigt for befolkningen at indse**, det her ikke er noget der tager 1 eller 2 år, det tager længere tid at komme over. Og nu har man altså besluttet sig for at følge den vej, som der nu stikkes ud. Han anbefaler, at der føres ansvarlig politik, hvilket betyder, at man bør vente med at hjemtage de resterende sagsområder, indtil man har råd til dem (Sørensen, 2009).

Den 2. juni 2009 var der langstingsvalg, koalitionsdannelsen var på plads den 7. juni 2009, og det nye landstyre konstituerede sig den 10. juni 2009 bestående af IA, Demokraterne og Kandidatforbundet. Midt i magtskiftet verserede der rygter om, at Royal Greenland var på fallittens rand. Denne overskrift dukkede op i medier, efter den afgående fiskeriminister Finn Karlsen fra Atassut, stillede et § 36 spørgsmål til den endnu ikke konstituerede koalition, for at få afklaret hvad de agter at gøre for at forbedre Royal Greenlands økonomiske situation. Den britiske storbank, Royal Bank of Scotland, havde i forbindelse med den økonomiske krise lagt pres på Royal Greenland for at få refinansieret en del af de penge, som virksomheden har lånt af banken (Business, 2009). Royal Greenland måtte få en saltvandsindsprøjtning fra Selvstyret på 500 mio. kr. i midten af 2009, dette var for at sikre, at Royal Greenland kan klare sig igennem finanskrisen, og der i modsat fald ikke får en afsmittende effekt på andre grønlandske virksomheder.

Den offentlige sektor

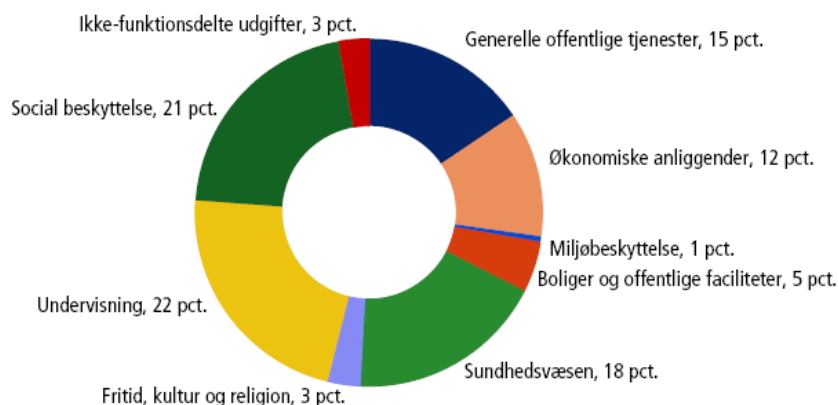

Figur 5. Den offentlige sektor i Grønland (Grønlands Statistik, 2009: 11).

Hvis vi nu ser på den overordnede struktur af den offentlige sektor, så er den delt op i to grene i den offentlige sektor: Offentlige forvaltning og service samt selskabssektoren. Men i praksis er der sammenhæng mellem de to, hvis det går i den negative retning for Royal Greenland, så vil det også gå den samme vej i den offentlige forvaltning og service. Flere er beskæftiget under Royal Greenland langs kysten, hvis fabrikker lukker, så vil arbejdsløsheden stige og dermed lægge pres på de midler der afsættes til offentlig forsørgelse. Dette betyder,

at helhedsløsninger i samfundet kræver langt mere saglig og nuanceret debat, før ændringer i erhvervsstrukturen, eksempelvis i fiskerisektoren kan gennemføres.

Funktionel fordeling af drifts- og kapitaludgifter i hjemmestyret. 2008

Figur 6. Funktionel fordeling af drifts- og kapitaludgifter i Hjemmestyret (Grønlandsk Statistik, 2009: 8).

Figur 6 viser fordelingen af det samlede drifts- og kapitaludgifter fra 2008. Godt 61 % går til social beskyttelse, undervisning og sundhedsvæsenet. I tilfælde af, at tilpasningen af kommende initiativer tager fart i samfundet, så vil uddannelsessektoren have brug for flere midler, men tages det i betragtning, at sundhedsvæsenet i forvejen er hårdt presset samt, at der ingen forbedringer er i sigte, så bliver beslutningstagerne nødt til at hente midlerne andetsteds fra, indenfor andre sagsområder. De generelle offentlige tjenester dækker over udgifter forbundet med drift af hjemmestyreforvaltningen samt grundforskning. Økonomiske anliggender dækker over erhvervsfremme og tilskud til diverse virksomheder. De to udgiftsområder udgør 27 % af det samlede drifts- og kapitaludgifter, hvorfor dette også kan blive til et diskussionsemne, idet der i forbindelse med tilpasning af arbejdskraftreserven er overlappende funktion mellem erhvervsfremme og uddannelse.

Men hensyn til afviklingen af bloktilskuddet, så kan det siges, at Grønland har behov for en væsentlig indtægtsforøgelse før der overhovedet kan være tale om at nedbringe bloktilskuddets størrelse. COWI's rapport (COWI, 2009: 28- 31) viser, at indkomsteffekten af det nye erhverv først vil kunne mærkes i 2015 (mineral), 2020 (aluminium) og 2030 (olie og gas), hvilket betyder, at en eventuel afvikling af bloktilskuddet ligger langt ud i fremtiden. Den økonomiske situation i dag i Grønland betyder, at der bør bestræbes en enighed om

stabilisering af den politiske retorik, således aktørerne indenfor alle erhvervssøjler bliver klar over, hvilke retningslinjer bliver udstukket af politiske beslutningstagere.

Vi mener derfor, at det er nødvendigt med en samfundsdebat, hvor beslutningstagerne også viser mere lydhørhed overfor den del af befolkningen (marginaliserede i fiskerisektoren), som er specielt presset fra mange sider i samfundet. Der er helt klare signaler om, at der er problemstillinger som er uklart defineret af beslutningstagere, og som stadig kan være et stridsspørgsmål for involverede aktører.

3.4.1 Fiskeri og fangst

Fiskerierhvervet har udviklet sig til to dominerende aktører igennem årene. Kystnære og havgående fiskeri. Opdelingen er dog stadig på tre sektorer indenfor fiskeri: Joller, kystfiskeri og havfiskeri.

I magtudredningen *Magt og Demokrati i Grønland* fra 2003 har Rasmus Ole Rasmussen skitseret de tre sektorer indenfor fiskeriområdet således:

Udenskærs fiskeri er dominerende og kendetegner kapitalrationale, som har fokus på koncentration og centralisering for storskala produktion og skalaøkonomi.

Kystflåden er baseret på regionale fiskeri, som delvis kan kendetegnes som kapitalrationale, og som dels livsform. Det kystnære fiskeri bidrager væsentligt til byer og bygder i regionalt regi.

Jollefiskeriet har en central betydning for bygderne. Det kendetegnes som en del af kulturel ballast og bidrager til opretholdelsen af den uformelle økonomi og subsistensgrundlaget (Rasmussen, 2003:157).

I de senere år er det blevet mere og mere presserende for beslutningstagerne i Hjemmestyret (nu Selvstyret), hvordan de kan få mere ud af fiskerisektoren samfundsmæssigt, i takt med, at eksportindtægterne (grundet lavere rejsepriser), anbefalingerne af kvoter af fisk som er stødt dalende, samt omverdenens stigende bevågenhed for bæredygtig udnyttelse. Ordningen som er på plads for at afhjælpe situationen er, at man har indført brugerbetaling. Hensigten med brugerbetalingen er

forklaret ved, at der er behov for større udgifter i fiskerilicenskontrollen for primært at sikre bæredygtig udnyttelse. I vejledningen om brugerbetalingen er man opmærksom på, at der er stor forskel mellem fartøjer der opererer og endvidere er der personer, mindre og større selskaber aktører i fiskerierhvervet. Derfor er brugerbetalingsordenen differentieret, således at det er tostrengt system, for at tilpasse aktørerne. Den ene ordning er rettet mod store rederier som kan bære en afgift, og den anden ordning er rettet mod en fisker med kutter eller jolle, som skal betale et gebyr for udstedelse af licens. Brugerbetalingen anslås at kunne beløbe sig til 12,5 mio. kr. ud fra samlede eksporterede for ca. 2, 1 mia. kr. i 2008 (Grønlands Selvstyre, 2009).

Grønland er ikke medlem af EU, men tilhører gruppen af oversøiske lande og territorier (OLT), hvilket har en særlig associering med EU. Hvilket medfører, at Grønland har en fiskeriaftale med EU, som fastlægger principperne for parternes indbyrdes relationer på fiskeriområdet (Selvstyrebetænkning, 2009: 66).

Nu er det jo sådan, at selvstyrebetænkningen blev udarbejdet i en årrække, hvor EU medlemmer bedre kunne agere som stater, herunder tænker vi på Den Internationale Hvalfangstkommission (IWC)¹⁷. I selvstyrebetænkningen er det påpeget, at rigets medlemskab af IWC er et eksempel på et samarbejde inden for en organisation, hvor organisationens rammer er, at alene stater kan være medlemmer. I riget, med Danmark som staten, er der en fælles grønlandsk, færøsk og dansk holdning til organisationens politik, såfremt man ønsker en aktiv deltagelse. - Herunder understreges, at forud for møderne i IWC, så udarbejder rigsfællesskabet med de tre lande en fælles instruks til rigets delegation. Men siden er magtbalancen ændret i IWC. Selvom Danmark på vegne af Grønland og Færøerne ønsker kvoter, så har dette ikke kunnet lade sig gøre i årene 2008 og 2009. På trods af, at kvoteønskerne var godkendt af den videnskabelige komité, har IWC afslået ansøgningen i 2008. Situationen med IWC viser, at der er et internationalt aspekt, hvor gode intentioner ikke kan blive til noget. Idet aktører, (eksempelvis grundet EU's politik, der siger

¹⁷ IWC har til formål at bevare og forvalte hvaler samt at tilsikre en hensigtsmæssig udvikling af hvalfangstindustrien.

at flertallet af medlemmernes stemmer gør sig gældende), udenfor rigsfællesskabets sfære kan være stærkere stillet end selvstyretbetænkningens pointerede hensigter.

I rapporten "Notat til belysning af strukturpolitiske og centrale erhvervspolitiske problemstillinger i Grønland" fra 2003 påpeges, at mere end 90 pct. af eksporten udgøres af fisk og fiskeprodukter (rejer), og økonomien er derfor meget sårbar over for udefra kommende chok (Økonomi direktoratet, Hjemmestyret, 2003: 4). Udtalelsen baserer sig på OECD- rapporten, *En Strategi for fremtiden* fra 1999 og nationalregnskabet for Grønland 1996- 2001. Idet tallene fra 1. halvår 2009 kan være misvisende, tager vi fiskeriets andel af eksporten fra 2008 til sammenligning: Samlede værdi af eksporten var på 2.480.007 (i 1000 kr.), hvoraf fiskeriet udgjorde 2.099.242 (i 1000 kr.). (Grønlands statistik, nr. 2, 2009).

Den procentvise andel i fiskeriet af eksporten er: $2\,099\,242 / 2\,480\,007 \times 100 = 84,65 \sim 85 \%$ i 2008. Der er således et fald på 5 procentpoint i fiskeriets andel af eksporten i de seneste år (fra slutningen af 90'erne til i dag). Den mest betydelige fiskeart for eksporten er rejer (50 % af det samlede fiskeeksport), hvilket ikke har gode udsigter i de kommende år.

I 2008 var der en væsentlig ændring i Grønlands naturinstituttets rådgivning for fiskeri efter rejer i Vestgrønland. Det videnskabelige råd fra NAFO har anbefalet, at de samlede fangster i 2008 skal reduceres mindst til 110.000 tons. Ydermere anbefaler man, at der reduceres fangster for 2009. Rejebestanden var vokset betydeligt fra slutningen af 1990'erne indtil 2003, men har siden været faldende (Grønlands naturinstitut, 2007 nr. 3).

Faktisk samlede rejekvoter vedtaget af Grønlands Hjemmestyre (nu Selvstyre) i 2008 var på 128.700 tons (Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands Økonomi, 2009: 17), hvilket er 18.700 tons mere end det anbefalede.

Disse nutidige tal og tendenser viser klart, at gennemgåede eksisterende analyser af problemstillinger, såsom dalende rentabilitet i havgående fiskeri stadig gør sig gældende i Grønland indenfor fiskerisektoren. Dette betyder, at forskellige aktører prøver at øve indflydelse på udviklingen i fiskerisektoren:

3.4.1.1 Forskellige interesser i fiskerierhvervet

Grønlands arbejdsgiverforening - GA har blandt medlemmerne brancheudvalg, under fiskeri- og eksporterhvervene er der to repræsentanter, som begge er trawlere. Det er ikke helt tilfældigt, idet medlemmerne hos GA indenfor fiskeri er store aktører, primært agerende i det havgående fiskeri. Første trin til denne opdeling skete i 1982, hvor der blev etableret en organisation for private rederier (AAP). Kort tid efter trak storskalarederierne sig ud af KNAPK og etablerede en organisation for individuelle ejere af store fartøjer (AAK). I 1989 blev de to organisationer slået sammen ved dannelsen af sammenslutningen Den Grønlandske Havfiskeri og Eksport Sammenslutning (Rasmussen, 2003: 141). Det er vigtigt at bemærke, at APK er forankret i GA. Dette kunne ses, da APK og Grønlands Arbejdsgiverforening sammenlægger deres sekretariater i 2005 i forbindelse med pressemeddelelsen om en tiltrædelse af en ny formand for APK. Begrundelsen for sammenlægningen af sekretariater var, at hovedkontoret for APK blev placeret under GA for at rationalisere administrationsomkostningerne (KNR, 2005).

GA tilkendegav deres mening om systemet, Selvstyret og magtskiftet i den politiske arena i AURORA (GA's nyhedsbrev) i 2009. I startet af artiklen *"Vi skal vise systemerne tillid"* indrømmede GA's formand, at GA de seneste mange år har kritiseret tidligere Hjemmestyre for at træffe vilkårlige beslutninger:

"Afgørelser har været præget af et system, hvor både det offentligt ejede erhvervsliv, diverse instanser og en række forvaltningsenheder er vævet ind i hinanden, så rollerne blev komplet uigennemsigtige" (Henrik Leth i Aurora nr. 5, 2009).

Denne tilstand siges at være stærkt hæmmende for udvikling for erhvervsdrivende. Men indførelsen af Selvstyret og ny politisk dagsorden er GA's indtryk, at der er tegn på politisk vilje til at gøre op med sådanne tendenser. Derfor opfordrer han foreningens medlemmer til, at de respekterer de demokratiske vedtagne systemer, uanset om de er enige i strukturen eller ej. GA ønsker ligeledes en klar adskillelse mellem departementer, direktorater og styrelser, således at styrelser eksempelvis ikke agerer politisk eller omvendt. Derfor vil de gå forrest til at styrke det administrative system, ved at overholde demokratisk vedtagne regler, idet en velfungerende administration er forudsætning for, at demokratiet fungerer i samfundet. Men de opfordrer til, at der overvejes, om man ikke kunne udvikle en grønlandsk

model, hvor man tager det bedste fra den forvaltningstradition og komme af med den del, der ikke passer til fremtidens Grønland, hvor fleksibilitet og nytænkning er forudsætning for dynamik, udvikling og konkurrenceevne (Leth, 2009).

Af seneste udmelding fra GA om fiskerierhvervet kan nævnes, at Henrik Leth (formanden for GA), præsenterede deres idéer om, hvordan fiskeriområdet bedst kan optimeres, så det bliver rentabelt, under en konference (arrangeret af Dansk Fødevareforum om udviklingen af Nordatlantens fiskeressourcer) i Aalborg. Hans præsentation gik ud på, at det bedst kan svare sig økonomisk, hvis Royal Greenland privatiseres. Hans begrundelse var, at adgangen til at investere i det grønlandske erhverv er helt nødvendigt, hvis erhvervet skal overleve. Han mener, at det politiske ejerskab umuliggør en dynamik i fiskerierhvervet. Langsigtet forretningsmæssig strategi harmonerer ikke med politiske valg hver fjerde år, eller oftere, som han udtrykker det. Det kystnære fiskeri betragter GA som eksistenstruet, idet fartøjerne er for små og gamle. Mange er i en situation hvor der er en fare for konkurs. Selvom GA erkender, at emnet er ømtåleligt, så mener GA, at der er behov for en strukturtilpasning, hvor det kystnære fiskeri efter hellefisk rationaliseres i form af større fartøjer og færre fabrikker. Samtidig undrer GA sig over, hvorfor man adskiller minesektoren og fiskerisektoren i synet på bestræbelsen af optimering, da fiskerisektoren også trænger til strukturelle ændringer (Leth, 2010).

Det er klart, at når Grønlands Arbejdsgiverforening udtaler sig om fiskeriområdet, så er der stor sandsynlighed for i dag, at interessesfæren ligger i GA's allernærmeste nærmiljø som er APK, hvorfor man ikke kan betragte GA's holdning som objektiv i generelt samfundsperspektiv. Hvorfor vi også inddrager andre aktører:

Royal Greenland - Den 7. februar 2010, svarer Royal Greenlands daværende koncernchef, Flemming Knudsen GA's formand Henrik Leth, (som har deltaget i et fiskeriseminar i Aalborg og efterfølgende været i medierne og pointeret, at det er vigtigt, at Royal Greenland privatiseres), at fisken tilhører Grønland. Royal Greenland er imod privatisering af havets ressourcer for kort vindings skyld. Flemming Knudsen påpeger endvidere, at det grønlandske samfund tager stilling til en ny fiskerilov, for at skabe forandring i harmoni med den forventede samfundsudvikling. Hvad angår ejerskabet til havets ressourcer mener Flemming

Knudsen, at havets ressourcer ikke bør overdrages til private ved at give ejendomsret. Han mener, at det kunne være muligt, at samfundet kan bevare ejendomsretten og tildele udnyttelsesrettigheder, samtidig kunne man have regler for, hvordan udnyttelsesrettighederne går fra en rettighedshaver til en anden, her mener han, rettighederne til ressourcer vender tilbage til samfundet, hvorefter samfundet kan tildele udnyttelsesrettighederne til anden (Nordjyske, 2010).

KNAPK - Royal Greenlands økonomiske situation samt den ustabilitet dette skaber i de senere år, har givet forbundet for fiskere og fangere i Grønland, KNAPK, den idé, at den grønlandske del af Royal Greenland bør overtages af grønlandske fiskere (KNAPK, 2010). Dette er udtrykt i en pressemeddelelse den 28. januar 2010¹⁸. Formanden for KNAPK, Leif Fontain, begrundet dette med, at priserne for fisk og krabber, der indhandles i Grønland er de laveste på verdensplan.

Royal Greenlands direktør, Flemming Knudsen, er lodret uenig, og understreger, at privatisering på nuværende tidspunkt, med røde tal på bundlinjen er uforsvarligt, da dette ville betyde lukninger af landanlæg og stigende arbejdsløshed.

3.4.1.2 Den politiske agenda kontra virkelighedens urokelighed

Det er vigtigt, at man ikke alene kigger på seneste års tendenser, når vi har at gøre med et så autonomt¹⁹ erhverv som fiskeri i et så ungt demokrati. Samfundet som helhed, som i årevis har nogle traditioner fra fangerperioden og senere i industrialiseringen af fiskeriet, har helt andre problemstillinger, end lige de ting som kan påpeges af enkelte aktører indenfor politikken i det offentlige rum. Politiske budskaber kan virke italesættende, opfordrende o.s.v., men det nytter ikke noget, hvis reelle samspilsformer i samfundet ikke tager udgangspunkt i moralsk legitim værdiforståelse af emnet fiskeri og bæredygtighed. Ikke

¹⁸ Pressemeddelelsen er på grønlandsk og hjemmesiden www.knapk.gl er udelukkende på grønlandsk. Den danske version er kort beskrevet hos KNR, hvorfor kildehenvisningen er KNAPK (2010), men artiklen fra KNR.

¹⁹ Fiskerierhvervet kan relateres til et erhverv, hvor aktørerne føler, at de bidrager væsentligt til samfundet. Samtidig, at de ud fra vejrforholdene og tildelte kvoter selv administrerer hvordan deres arbejdsgang skal forløbe sig, indenfor erhvervets indbyrdes hierarkiske orden.

fordi, at politiske budskaber ingen relevans har, selvfølgelig har de relevans og disse kommer vi ind på senere. Men først lidt om fiskerierhvervets problemstillinger i moralsk forstand:

Lovgivning og handling hænger ikke altid sammen. Love som bør være rettesnor for moralsk oprigtige handlingsmåder, kan i princippet have sværere ved at finde fodfæste i et samfund, hvor samfundsstrukturen er bygget oppefra. I den vestlige verden er samfundsstrukturen skabt og formet nedefra i århundreder. Historisk havde inuitterne haft deres egne måder at løse konflikt på og havde deres ganske fornuftige myter, som tilskynder moralsk acceptabilitet²⁰. Men tilbagevendende problemstilling i samfundet er, at fiskerne og fangerne ikke altid overholder de regler som udstikkes af beslutningstagere. Fredede fuglearter bliver skudt, arterne bliver fanget på ikke tilladte måder og arterne bliver fanget på de tidspunkter, hvor der ikke er jagtsæson for det (Rasmussen m. fl., 2002: 67-68). Det står klart, at der i mange år har været en manglende støtte til biologernes anbefalinger, særligt var det tydeligt under Hans Enoksen – styret, hvor han gentagne gange i medier har påskønnet fiskernes og fangernes bæredygtige måde at forvalte deres hverv på, men som tiden har vist, så er det mere og mere presserende for fiskerne og fangerne at forklare sig. Det nye styre (IA, Demokraterne og Kattusseqatigiit) har slået fast, at tiderne med sløseri indenfor fiskeri er forbi. Hvor de efterlyser bedre dialog mellem biologer og aktører indenfor fisker og fangererhvervet, således at aktørerne holder sig indenfor lovgivningens rammer. (Se evt. fodnote 3, i afsnit 1.3.2).

3.4.1.3 Pårørendes reaktion for at forsvare fiskere og fangere

I KNR Qanorooq (grønlandsk TV- avis) den 5. februar 2009 var der et indslag med en fisker (Dorthea) og fangerkone (Magdaaraq), hvor deres budskab er, fisker og fangerkonerne ikke længere vil se stiltiende til vilkårene for fiskere og fangere. Når vejrforholdene gør det svært for fiskerne at komme ud og fiske, så er deres økonomiske situation presset. De mener, at det ikke længere kan accepteres, at når der debatteres om fiskere og fangere, så bliver pårørende aldrig adspurgt af medierne. De er trætte af, at fiskerierhvervet fremstilles mere og mere som urentabelt erhverv og fordyrende for samfundet som helhed. De føler afmagt

²⁰ Aningaaq og Maliina (søskende månen og solen der aldrig kan få hinanden) samt havets moder (havets moder skal plejes med omhu, så hun kan give samfundet fangststyr) er eksempler på myter, som giver budskab om hvilke handlinger er moralske acceptable og hvilke der ikke er.

og ser dette som nedværdigende for erhvervet, idet debatten bliver hårdere og hårdere mod fiskere og fangere. Dette kan de ikke forstå, idet fiskerierhvervet stadig er den vigtigste indtægtskilde i Grønland. De vil derfor danne en forening for fisker og fangerkoner. Deres situation bliver sværere og sværere grundet restriktioner. Det er et usikkert erhverv, hvorfor hun må betale regninger samt de regninger som er tilknyttet hendes mands erhverv. Magdaaraq tænker meget på fangernes vilkår. Erhvervet er for åbent for andre aktører (fritidsjægere), hvorfor det oveni det hele bliver sværere for fangerne at kunne komme af med deres fangst med god avance. Samtidig gør hun opmærksom på, at hendes mand, som har været fanger det meste af sit liv, ikke bare kan gå over til et andet erhverv (Qanorooq, nr.1, 2010).

3.4.1.4 Eksempel på privat foretagende i bygd

Et af indslagene i Qanorooq fra den 23. februar 2010 handler om Rodebay Fish ApS, som i et 10 årigt periode har klaret sig godt, selvom opstarten ikke var nem, i bygderne Oqaatsoq og Ilimanaq i Nordgrønland. Selskabet er leverandør-ejet og deres kunder er private personer og Pisiffik. De producerer tørret fisk og fungerer som indhandlingssted. Deres produkter er af god kvalitet, hvorfor kunderne for det meste vender tilbage og bliver faste kunder. De lægger vægt på, at de ansatte er glade og hjælpsomme, for at deres produktion kan lykkes bedre. De mener, at motivation er altafgørende. De mærker også, at de ansatte vil være med til at fremme produktionen, så de kan sikre deres beskæftigelse og udvikle beskæftigelsesmuligheden for andre i deres bygd. KNR's interviewer spørger den adspurgte, hvilke råd de har, til andre med samme planer i kysten, idet det ikke længere er nyt, at indhandlingssteder lukkes i ny og næ langs kysten. Svaret var, at de skal arbejde hårdt, ikke spilde ressourcer og have tålmodighed. Tålmodighed forklarer han videre med, at medejerne indtil nu ikke har ønsket at få overskuddet, men hellere vil udvikle deres aktivitet. På den måde viser medarbejderne deres engagement og bygdefolkene går jo ikke så meget op i penge, de vil hellere skabe beskæftigelse for andre også, slutter medejeren med at understrege (Qanorooq, nr. 2, 2010).

3.4.2 Råstoffer (minedrift og olieproduktion)

3.4.2.1 Hvad siger selvstyrebetænkningen om mineraler og olie?

Råstofområdet er det område, hvor Grønland i fremtiden har mulighed for at opnå en stor indtægtskilde. Med "råstoffer" tænkes der på mineralske råstoffer, dvs. hårde mineraler og kulbrinter, idet vandkraftressourcer blev udskilt i 1994 og nu er et hjemmestyreanliggende.

Råstofordningen bygger på et princip om, at væsentlige dispositioner på området kræver enighed mellem landsstyret og regeringen. Administrationen af den gældende råstofordning hørte oprindeligt under staten, men blev i 1998, efter aftale mellem hjemmestyret og regeringen, ved en ændring af råstofloven overført til hjemmestyret og placeret hos Råstofdirektoratet.

Landsstyret har gennem de seneste år rejst spørgsmålet om at få ændret den eksisterende råstofordning. Begrundelserne herfor er, dels at øge de grønlandske myndigheders kompetence og ansvar for de mineralske råstoffer, og dels at landsstyret finder ordningen omstændelig med involvering af Fællesrådet, samt såvel landsstyret som regeringen, hver gang der skal træffes beslutninger om forundersøgelse, efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer.

I forbindelse med hjemtagelse af råstofområdet er der nedsat en arbejdsgruppe (Arbejdsgruppen vedrørende ikke-levende ressourcer) som skal indsamle oplysninger og derudfra vejlede kommissionen, inden vedtagelse af ny lovgivning. Arbejdsgruppen anbefaler, at Grønland bør have så meget kompetence og ansvar som muligt, såfremt der er et ønske herom fra Selvstyrets side. Ud fra denne betragtning anbefales yderligere, at en overførsel af råstofområdet til de grønlandske myndigheder som udgangspunkt bør ske efter de samme principper, som vil blive foreslået anvendt i forbindelse med overførsel af øvrige sagsområder, inden for den fremtidige selvstyreordning. Arbejdsgruppen har lagt til grund, at en overførsel af sagsområdet indebærer overførsel af den lovgivende og administrative kompetence på området, samt at der i forbindelse med grønlandsk overtagelse af råstofområdet indgås flerårige aftaler om fortsat samarbejde med danske institutioner, med genforhandlings- eller

revisionsklausuler (Grønlandsk-dansk selvstyrekommisssions betænkning om selvstyre i Grønland, side 38).²¹.

3.4.2.2 Den økonomiske udvikling

For at vurdere Grønlands mulighed for en fremtidig økonomisk vækst er det essentielt at se nærmere på de 4 nye erhvervsområder, under ikke levende ressourcer som Grønland kan få indtægter fra i fremtiden:

Mineraler

I øjeblikket findes der kun én aktiv mine i Grønland (Olivinbrudet i Fiskefjorden). Olivinminen beskæftiger 30-40 personer og på trods af nedadgående priser grundet den økonomiske krise har minen opretholdt sin brydningsaktivitet. Herudover har Grønland haft en opadgående kurve for ansøgninger om udnyttelsestilladelser. Flere af disse mineralprojekter skulle have været påbegyndt 2008-2009, men er udsat pga. den globale finansielle krise. Dog forventes flere af disse projekter genoptaget i en overskuelig fremtid. Her tænkes blandt andet på genetableringen af bly og zinkminen i Maarmorilik samt det væsentlige større projekt vedrørende en molybdænmine ved Malmbjerget i Nordøstgrønland. Udover disse forefindes der en række fremskredne efterforskningsprojekter vedrørende (Det Rådgivende Udvalg, 2009: 25-27):

- Diamanter syd for Kangerlussuaq (samt 2 andre områder)
- Eudialyt ved Narsaq
- Rubiner og safirer syd for Nuuk
- Jernmalforekomst ved Isua mellem Nuuk og Maniitsoq
- Guld/palladium ved Skærgårdsintrusionen ved Kangerlussuaq i Østgrønland
- Bly og zink ved Citronen Fjord i Nordgrønland

Siden 2007 har antallet af efterforskningsaftaler ligget over 60, og sammenlignes dette med årene 2004-2006 hvor der kun var 30 tilladelser kan der konstateres en kraftig stigning på dette område.

²¹ Læs evt. Arbejdsgruppens anbefalinger i henhold til de fremtidige økonomiske relationer mellem selvstyret og staten i bilag 4.

Olie

Globale klimaændringer har gjort at indlandsisen omkring Grønland smelter hurtigere og at flere områder forbliver isfrie. Dette har gjort flere mulige olieområder lettere tilgængelige og optimerer chancerne for at finde olie i Grønland. Det dansk-grønlandske selskab Nunaoil står for eftersøgningen af olie, men Nunaoil forventes ikke at kunne skabe overskud, før der er gjort kommercielle fund af olie eller gas ved Grønland, og disse er sat i produktion, hvilket ifølge Nunaoils årsrapport fra 2008 kan ligge op til 10 år ud i fremtiden.

For at kunne finansiere nunaoils projekter kræver selskabet et årligt kapitalindskud på omkring 10-15 millioner kroner, som pt. finansieres af staten og Grønlands selvstyre i fællesskab. Pr. 21. juni 2009 forventes selvstyret at hjemtage råstofområdet, hvilket betyder at selvstyret overtager statens del af Nunaoil og derfor alene skal finansiere selskabets underskud.

På olieområdet er der på nuværende tidspunkt tildelt 13 licenser, hvilket indikerer for en meget kraftig stigning idet der kun var tildelt 2 eftersøgningstilladelser før 2007. Det positive udfald af de seneste års udbudsrunder medfører en nødvendig ændring i Nunaoils prioritering af arbejdsopgaver, således at der skal lægges forholdsmæssigt mere vægt på at indgå i et aktivt samarbejde med olieselskaberne. Endvidere vil det være vigtigt for Nunaoil gennem samarbejde med de kommercielle selskaber at opbygge viden om tekniske og geologiske forhold samt juridiske og regnskabsmæssige problemstillinger og sikre, at denne viden forankres i selskabet og i Grønland. Under hjemmesiden <http://licence-map.bmp.gl> kan man få oplyst igangværende projekter.

Kildevand

Der er udstedt 3 udnyttelsestilladelser og i 2006 fik Greenland Spring Water ApS tilladelse til at udnytte og eksportere kildevand fra Lyngmarkskilden ved Qeqertarsuaq. De samlede eksportindtægter forventes i 2010 at beløbe sig på et beløb imellem 30-60 millioner kroner afhængigt af afsætningsforholdene (Det Rådgivende Udvalg, 2009: 29). Det skal her tilføjes at kildevandsprojektet pt. er sat i bero, grundet transportproblemer.

Aluminium

Indenfor de sidste har man undersøgt muligheden for et aluminiumsprojekt, som hvis det realiseres vil kunne give omkring 800 arbejdspladser. På nuværende tidspunkt ser projektet ud til at lykkes, og umiddelbart ser det ikke ud til at den globale finansielle krise berører dette område væsentligt, hvilket med stor sandsynlighed skyldes at et aluminiumsprojekt er meget langvarende i forhold til andre mineral projekter (Det Rådgivende Udvalg, 2009: 29-30).

3.4.2.3 Borgerinddragelse vedrørende aktiviteter indenfor råstof og mineral

I forbindelse med, at Alcoa's aluminiumsprojektet blev der i starten af 2010 afholdt borgermøder flere steder i Grønland, hvor der skulle være mulighed for at diskutere hvilken betydning Alcoa kan få for både det lokale samfund og det nationale samfund. Herudover skulle der være mulighed for at stille kritiske spørgsmål vedrørende blandt andet Alcoa's indvirkning på miljøet. Udadtil lyder dette som et optimalt forløb i forhold til at inddrage borgerne i nye store projekter, og gøre dem interesserede i at deltage. For at kunne deltage på et borgermøde er det essentielt man har en smule forhåndsviden omkring projektet, hvilket i dette tilfælde kunne være de store miljøundersøgelser der blev foretaget i forbindelse med Alcoa. Det interessante i denne forbindelse er, at rapporten først blev udgivet dagen før borgermøderne, og samtidig fandtes den kun på dansk. Dette betyder, at ingen borgere havde reelt tid til at forberede sig samtidig med at flere muligvis havde problemer med at læse rapporten på dansk (KNR, 2010).

Herudover lavede man i 2009 endnu en kendskabs og holdningsanalyse til aluminiumsprojektet, for at se hvor godt et kendskab borgerne rent faktisk havde om projektet, og om deres viden havde ændret sig siden undersøgelsen i 2007 og 2008. Undersøgelsen viser, at borgernes viden er faldende, hvilket ses ud fra, at i 2007 havde 46 % et nogenlunde eller godt kendskab til Alcoa, hvor det i 2008 var 49 %, men i 2009 kun 33 % (Greenland Development, 2009: 5). Herudover ses det i undersøgelsen, at de fleste har hørt om projektet igennem KNR radio, hvor 85 % i 2008 mener at have hørt om projektet, eller tror de har imod 86 % i 2009. I 2008 mener 83 % at have hørt om projektet eller tror de har igennem KNR tv, imod 76 % i 2009. Til gengæld har kun 69 % i 2008 læst om projektet, eller tror de har i avisen imod 58 % i 2009. 47 % mener i 2008 at have læst om projektet på

internettet imod 32 % i 2009. Og ser vi på borgermøder, mener kun 25 % i 2008 at have hørt om projektet her imod 12 % i 2009 (Greenland Development, 2009:6-14).

Når man ser forløbet af processen, hvor borgerne forsøges inddraget, så virker det mere som envejs kommunikation, hvor Alcoa's ansatte ikke har taget højde for, at borgerne kan være begrænset i at finde oplysninger på egen hånd i forvejen (grundet sproglige barrierer, samt at rapporter angående Alcoa's tidligere og nuværende smelteværker er på engelsk og skal downloades, hvilket kan være en dyr fornøjelse for kunderne hos Tele i Grønland). Men alene borgermøder kan gavne Alcoa i fremtiden, idet henvisning til disse borgermøder kan virke legitimerende i forhold til andre skeptiske aktører.

4. Levevilkår i Grønland

4.1 Uddannelse

Grønland lancerede i 2005 en uddannelsesplan rettet frem mod 2020, hvor initiativerne frem mod 2012 primært rettes mod de unge der er færdig med folkeskolen samt ikke-faglærte under 50. Frem mod 2020 vil man stadig have fokus på de ikke-faglærte men herudover samtidig have fokus på videregående uddannelser. Der blev i 2008 afholdt en stor konference for at evaluere planens effektivitet, samt at diskutere om planen skulle revurderes i forhold til fremtidige udfordringer. En af de store problemstillinger i Grønland er den store frafaldsprocent. Det blev blandt andet påpeget at de unge grønlændere skal igennem flere store skift i uddannelsesprocessen, hvor det, at flytte til en ny by eller nyt land (fx Danmark) kan have stor betydning for, hvorvidt de unge gennemfører eller ej. Herudover var et af fokusområderne mangel på lærere (specielt i folkeskolen). Lærermanglen betyder at undervisningen kan være mangelfuld, og at de unge derfor ikke er forberedt i forhold til ungdomsuddannelserne og derefter de videregående uddannelser. Dette problem er størst i yderdistrikterne, hvor en mulighed der diskuteres er fjernundervisning via internettet.

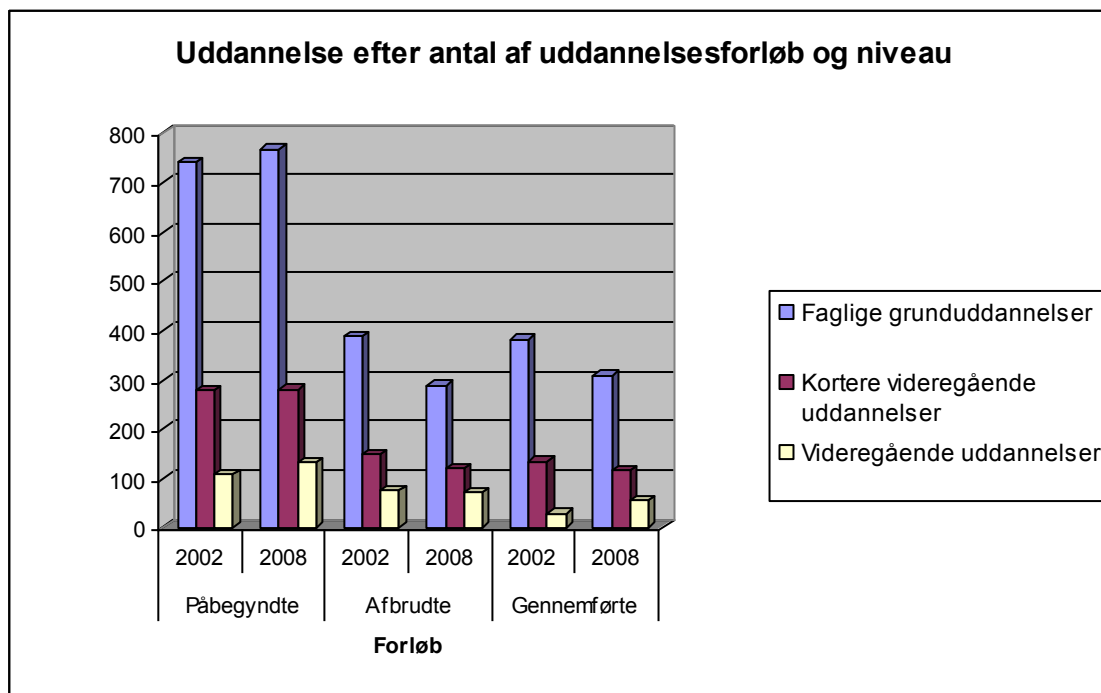
Grønland har desuden indgået en aftale med EU som løber frem til 2013, hvor EU støtter Grønland økonomisk til en forbedret uddannelsesindsats, til gengæld skal Grønland kunne dokumentere at uddannelsesplanen bærer frugt igennem årlige rapporter.

Et af Grønlands satsningsområder er udviklingen af Piareersarfiit, som er en lokal institution der skal visitere den enkelte til uddannelser. Den enkelte borger kan her få hjælp og vejledning til valg af uddannelse. Herudover er deres opgave at udsluse via vejledning til revalidering, flex-job med mere. I forbindelse med arbejdsløshed diskuteres det desuden om de midler der bruges på de arbejdsløse kunne bruges bedre ved at bruge dem på uddannelse af de personer der er ramt af arbejdsløshed, hvilket i teorien vil kunne mindske arbejdsløshedstallene samt forbedre uddannelsesniveaue (Politisk Økonomisk beretning, 2009: 48).

Grønlands statistik udgav i 2007 rapporten "Kompetencegivende uddannelser i 2007", hvor det er muligt at analysere den udvikling der har været indenfor gennemførte uddannelser samt frafald på uddannelser i perioden 2003-2007. Der er flere områder i rapporten der er interessante. Det første er antal gennemførte gymnasiale uddannelser (ungdomsuddannelser). Tabel 1 viser, (Grønlands Statistik, 2008:16) at antallet af dimittender er stigende, og har været det højeste nogensinde i 2007. Herudover er det interessant at se på gennemførte og afbrudte videregående uddannelser i samme periode. Tabel 2 (Grønlands Statistik, 2008: 5) viser, at antallet af gennemførte uddannelser har været faldende i perioden 2003-2006, hvorefter man igen ser en stigning i 2007. Samtidig viser tabel 3 (Grønlands Statistik, 2008: 5) at frafaldsprocenten er faldende. Dette indikerer for at de initiativer, man forsøger at gennemføre i Grønland på uddannelsesområdet, har en positiv effekt.

4.1.1 Gennemførsels- og frafaldsprocent

Hvis man ser på strømmen i uddannelsesretning efter niveau, så er det bemærkelsesværdigt, at faglige grunduddannelser dominerer set i forhold til kortere og videregående uddannelser:

Figur 7. Diagrammet er udarbejdet ud fra tallene i Grønlands Statistikbank.

Der skal gøres opmærksom på, at statistikken alene viser antal påbegyndte, afbrudte og gennemførte i pågældende år. Det vil sige, at en person som har skiftet studieretning kunne figurere igen på en anden uddannelsesretning under samme uddannelsesniveau, kan prøve samme uddannelse efter kort pause, eller kan vælge en uddannelse som er af et andet uddannelsesniveau. Da figur 7 viser, at der er flere der påbegynder en uddannelse set i forhold til 2002 i 2008, så mener vi, at det vil give mere et klart billede af situationen, hvis vi tager den gennemsnitlige tendens i årene 2002 – 2008. Vi har taget ca. 80 % af de mest valgte uddannelser i hvert uddannelsesniveau og fundet frem til den gennemsnitlige påbegyndte, afbrudte og gennemførte ud fra i årene fra 2002 til 2008:

		Gennemsnitlig påbegyndt udd.	Gennemsnitlig afbrudt udd.	Gennemsnitlig gennemførte udd.
		2002 -2008	2002-2008	2002-2008
Faglige grunduddannelser	Jern og Metal	143	69 (48 %)	46 (32 %)
	Bygge og Anlæg	103	61 (59 %)	28 (27 %)
	Handel og Kontor	165	81 (49 %)	71 (43 %)
	Social og Sundhed	147	54 (37 %)	98 (67 %)
Kortere videregående uddannelser	Læreruddannelse	61	26 (43 %)	34 (56 %)
	Pædagogisk udd.	23	9 (39 %)	13 (57 %)
	Sociale udd.	15	10 (67 %)	5 (33 %)
	Sundheds udd.	23	10 (43 %)	7 (30 %)
	Handel & turisme	60	26 (43 %)	36 (60 %)
	Mellemtekniske udd.	36	29 (80 %)	11 (31 %)
Videregående uddannelser	Humanistiske udd.	35	16 (46 %)	13 (37 %)
	Psykologi	6	2 (33 %)	3 (50 %)
	Samfundsvidenskab	37	17 (46 %)	12 (32 %)
	Naturvidenskab	7	5 (71 %)	3 (43 %)

Tabel 1. Oversigt over frafalds- og gennemførselsprocent 2002-2008

De oprindelige tal for hvert år fra og med 2002 til og med 2008 har vi taget fra Grønlands Statistik og lagt tallene sammen og divideret med 7 og ganget med 100 for hver uddannelsesretning for at få middelværdien. Som udgangspunkt tager vi den gennemsnitlige påbegyndte uddannelse og bruger den til sammenligning indenfor selvsamme uddannelsesretning i afbrudt og gennemført i procent. Der er store variationer, hvor

værdierne kommer over eller under 100 %, dels kan 7 års sammenlagte værdier være misvisende, idet antallet af påbegyndt, afbrudt og gennemført uddannelse omkring 2002 og 2008 kan rykke ved tallene, og dels fordi, at spændvidden af tiden skal være længere, før man nærmer sig de 100 %, dette har vi som det første forsøgt at gøre ved at udregne den gennemsnitlige procent ud fra tallene fra en ti - årig periode. Men den publicerede statistik vedrørende kompetencegivende uddannelser mellem 1998 og 2002 er inddelt efter overlappende værdier eksempelvis ud fra, påbegyndelses eller slut år 1998/99. Og da statistikbanken kun viser tallene fra 2002 op til 2008 har vi valgt at udregne gennemsnitlige procenter af frafald og gennemførsel indenfor dette tidsinterval. Men, tallene holdt op mod hinanden viser kun, hvordan det forholder sig overordnet. Der er høj frafaldsprocent stort set i alle uddannelsesretninger, hvor gennemførselsprocenten er relativ bedre i uddannelserne indenfor social og sundhed (faglig grunduddannelse), lærerfaget, pædagogiske uddannelser, handel og turisme (kortere videregående uddannelse).

4.1.2 Sammenhængen mellem udbud og efterspørgsel

Grønlands erhvervsudviklingsråd og andre kan påpege, hvilke af uddannelserne der er stort behov for set i forhold til det nye erhverv indenfor råstof og mineralsektoren. Men gennemførelsen af en uddannelse kan afhænge af, om der reelt er mulighed for praktikpladser i erhvervslivet. I starten af 2007 var der et forslag om fra Ruth Heilmann (Siumut), at erhvervslivet burde pålægges ansvar til at modtage flere studerende der mangler praktikpladser for at gennemføre deres uddannelse (KNR, 2007b). Forslaget blev mødt med kritik med den begrundelse, at tanken ellers var reel nok, at man hellere bør søge dialog med erhvervslivet. Hvis vi tager Jern og Metalskolen som i den gennemsnitlige procent har højere frafald ind gennemførsel i årene 2002 – 2008, så kan det hænge sammen med, at den studerende selv skal finde en praktikplads i en branche som i forvejen prøver at få deres økonomi til at hænge sammen, grundet branchens problematik i deres opgaver der stadig er ramt af spidsperioder og stille perioder, da der arbejdes intensivt i varmere perioder grundet permafrost. Vi finder det bemærkelsesværdigt, at der i uddannelsesstedets hjemmeside www.jernmetalskole.gl ingen er artikler om, problemstillinger vedrørende eventuelle ønskede tiltag for at bekæmpe frafald. Udover frafaldsprocenten kan man se, at der udbydes uddannelser til smede med specialet offshore. Hvilket indikerer for, at der

arbejdes for at fremme uddannelser som på nuværende tidspunkt ingen mulighed for arbejdsplads er i Grønland, men kan bruges imellem tiden udenfor Grønland og i fremtidens Grønland.

Der er en omlægning i gang i videregående uddannelser i Grønland som primært er et forsøg på dels, at højne uddannelsesniveaueet og dels for at spare ressourcer væk til separate uddannelsesinstitutioner. Det handler om uddannelserne indenfor mellemlange og lange videregående uddannelser som placeres under Grønlands Universitet, hvor der ikke optages mere i eksisterende separate uddannelsessteder. Disse, som bliver omlagt til en professionsrettet uddannelse er: Læreruddannelsen, socialpædagoguddannelsen, socialrådgiver og journalistuddannelsen (www.nanoq.gl).

Ovenstående forandringer viser, at Grønland er i gang med at tilpasse sig også i uddannelsesområdet. Frafaldsprocenten bør være ét af de emner der skal tages alvorligt, for at bekæmpe tendensen og for at styrke arbejdskraftressourcen i Grønland.

4.2 Generelle levevilkår

Når man siger generelle vilkår, så kan læseren spørge hvordan generelt? SLICA²²'s forskningsgruppe har defineret deres forskningsetiske overvejelser i deres præsentation af deres metoder:

"Når levevilkårene – målt på de traditionelle levevilkårsindikatorer viser at levevilkårene er "bedre" i de grønlandske byer end i de grønlandske bygder.

Og når mennesker stadig bor i bygderne i nogenlunde samme antal nu som for 100 år siden, er det så fordi, de ikke har mulighed for at flytte, eller fordi levevilkårsindikatorerne ikke afspejler borgernes velfærdsprioriteringer?"

Hvorfor SLICA på baggrund af ovennævnte overvejelser har defineret levevilkår med følgende ordlyd:

²² SLICA står for Survey of Living Conditions in the Arctic. Mere info kan indhentes på: www.arcticlivingconditions.org/

”Den enkeltes besiddelse af ressourcer i form af penge forbrugsgoder, serviceydelser, fysisk og psykisk energi, sociale relationer, fysisk sikkerhed mv., som vedkommende kan kontrollere og tage i anvendelse, hvis de nødvendige arenaer er til stede”. (SLICA , 2007).

Ovenstående forskningsetik forstår vi således, at man ikke bør begynde med at sammenligne fysiske rammer i byer og bygder. I den optik har vi valgt at fokusere på trivselsniveauet og hvordan indikationerne er opfattet af fagfolk.

Den gruppe vi kunne vælge at fokusere på, kan være ældres, arbejdsdygtiges, handikappedes, familiers eller børns vilkår. Hvis man ser på vores problemstilling, så er der nogle overvejelser som hviler på nutidig og fremtidig samfundsmæssig tilstand. Derfor er det essentielt, at vi kigger nærmere på de folk der er i færd med at opdrage børn og børnenes syn på deres vilkår. Med andre ord vil vi kigge nærmere på den grønlandske familie.

Forskning gennem tiden har vist, at der er sammenhænge mellem forskellige kategorier af levevilkår og trivsel. Sammenhængene kan være både positive og negative, hvilket betyder, at går det godt/skidt indenfor et område, vil det ofte smitte af på andre områder. Samtidig rækker levevilkårene ind i næste generation, her tænkes blandt andet på et område som uddannelse, som er stærkt præget af social arv samt at ens egen indkomst er bestemmende for hvilke materielle muligheder man kan give sine børn (MIPI²³, 2004).

I 2007 har Landstyret bestilt en opgave hos SFI for at vide mere om børn og familiers trivsel i Grønland. Undersøgelsens resultater har to vigtige indikationer for trivslen i Grønland: For det første har de fleste børn et almindeligt godt liv (66 %), for det andet har et stort mindretal et alvorligt trivselsproblem (33 %), med ovennævnte skisma om nogenlunde proportionalitet mellem kapabilitet og trivsel, så er det bemærkelsesværdigt, at undersøgelsen er kommet frem til, at 62 % af familierne er ressourcestærke, 26 % har middel ressourcer og 12 % har svage ressourcer (SFI, 2008). Den tredjedel af børnene der mistrives har trivselsproblemer af forskellige årsager, nogle alvorligere end andre, hvorfor vi synes at dette fortjener udspecificering.

²³ MIPI er videnscenter om børn og unge, se evt. mere information på kildehenvisningen MIPI (2004).

- Mødrene til 5 pct. af børnene har kendskab til eller mistanke om, at deres barn har været udsat for seksuelle overgreb.
- I alt er der omkring 25 pct. af børnene, der aktuelt lever eller i en periode af deres liv har levet i en familie med alkoholproblemer.
- I alt er der 13 pct. af børnene, der lever i en familie, hvor en eller begge voksne bruger hash. I nogle tilfælde er det de samme familier som de familier, der har alkoholproblemer.
- 16 pct. af mødrene oplyser, at de har været udsat for fysisk mishandling fra deres nuværende eller tidligere partner.

Hvis man ser på ovenstående problemer, så har dette en betydelig indflydelse på samfundet som helhed. Når hvert fjerde barn har oplevet alkoholproblemer i hjemmet, så kan dette i flere tilfælde gå i arv.

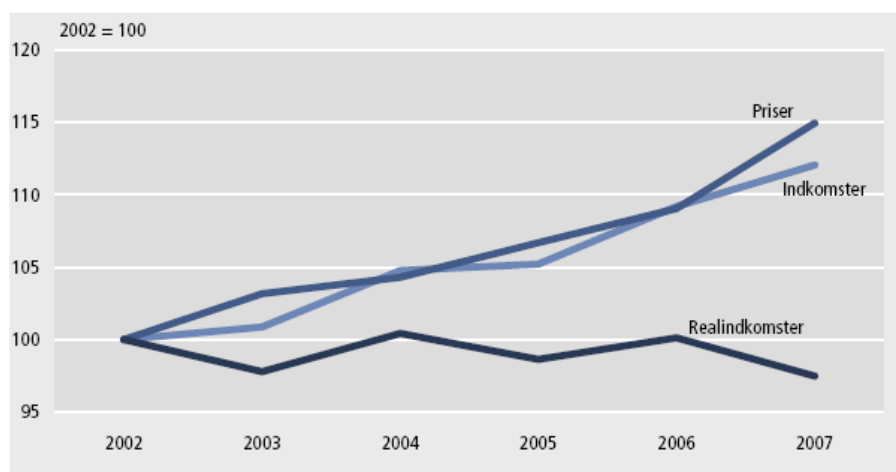
Social arv er et omdiskuteret emne, men generelt kan man sige, at begrebet dækker over en billedlig beskrivelse af en almen viden om, at mennesker i et vist omfang kommer til at ligne deres forældre i f.eks. deres udseende, sociale status, værdier, adfærd, psykosociale problemer, menneskelige ressourcer og evner. Konsekvenserne af social arv opstår i spillet mellem de samfundsmæssige betingelser og det enkelte individs ageren. Altså; at social arv har forskellige fremtrædelsesformer alt efter hvilke forskellige samfundsmæssige omstændigheder, vi lever under. Pierre Bourdieu taler i denne forbindelse om **kapital**. Kapital har fire inddelinger: økonomisk, kulturel, social og symbolsk. Økonomisk kapital omhandler indkomst og pengeressourcer. Kulturel kapital omhandler mængden af viden, uddannelse, information og dannelse. Social kapital omhandler slægtskabsrelationer, forbindelser og andre former for sociale netværk, der kan have betydning for en aktørs placering og magtposition. Den sidste kapitalform er en symbolske kapital, som dækker over evnen til at kunne definere hvad der opfattes som eftertragtellesværdigt og rigtigt (Bourdieu, 1989). Det vil sige, at hvis den sociale arv skal bestræbes at brydes, således at så mange som muligt af børnene kommer igennem barndommen med social sikkerhed, så er det vigtigt for samfundet at der vedvarende bestræbes at forbedre forholdene for børn og unge. Lige fra dag 1, har den nye regering i Grønland gjort opmærksom på, at børnenes tarv er af høj prioritet, hvorfor Maliina Abelsen ministeren for sociale anliggender og

borgmestrene for grønlandske kommuner er blevet enige om en rammeaftale med overskriften *"At løfte i flok"*. Rammeaftalen går ud på, at beslutningstagerne har erkendt, at de ikke alene kan løfte opgaven for varetagelsen af udsatte børn og unge, hvorfor de har brug for folkelig opbakning. Hvor alle initiativer, det at være sig borgere, interesseorganisationer og virksomheder, som har interesse i socialt medansvar og styrkelse af familier, samarbejder med Selvstyret for at sikre alle børns grundlæggende rettigheder (Departementet for Sociale anliggender, 2010).

4.2.1 Købekraft

Hvis man ser på figur 8, viser den at købekraften i de senere år er dalende:

Udviklingen i priser, indkomster og realindkomster 2002-2007

Figur 8. Udviklingen i priser, indkomster og realindkomster 2002 – 2007 (Grønlands Statistik, nr. 1, 2009).

Kurven for realindkomsten har svinget op og ned hver andet år, men de seneste år er realindkomsten været nedadgående. Hvis man ser på højeste og laveste indkomster af bygder, så tegner det sig således (set bort fra bygderne med lufthavnsterminalerne Narsarsuaq og Kangerlussuaq), at bygderne med højeste gennemsnit set i forhold til andre bygder ligger i Midt og Sydgrønland (af Nordgrønlandske bygder skiller Qqaatsut (Ilulissat) sig ud med højeste gennemsnit, hvilket også kan hænge sammen med, at Rodebay Fish ApS har en positiv betydning i lokalsamfundet med en kontinuerlig beskæftigelsesmulighed). Af Sydgrønlandske bygder med højeste gennemsnit er der Qassimiut, Qassiarsuk og Igaliko, som alle kendetegner dels primært landbrug og dels sekundært fiskeri som erhverv. Qeqertarsuaq og Arsuk (Nuuk), Napasoq og Sarfannguit (Midtgrønland) har fiskeri som

hovederhverv, som også befinder sig blandt bygder med højeste gennemsnit, hvilket også kan hænge sammen med, at indhandlingsstederne er mere kontinuerlige i driften end indhandlingsstederne i andre bygder gør. Det gennemsnitlige indkomstniveau ligger mellem 154.000 og 114.000 kr. af de bygder der klarer sig godt i 2007 (Grønlandsk Statistik, 2009 nr. 1: 13). Bygder med laveste gennemsnitlige indkomst ligger i Kommunerfik Sermersooq (Øst / Vest 98.000 kr.) og Qaasuitsup Kommunea (Nordgrønland) (93.000 kr.), hvor Qeqqata Kommunea (Midtgrønland) og Kujataata Kommunea (Sydgrønland) har det højeste gennemsnitlige indkomst i bygder på henholdsvis 109.000 kr. og 104.000 kr. (Grønlands Statistik, nr. 1, 2009).

Af byer skiller de største byer sig klart med et betydelig højere indkomstniveau:

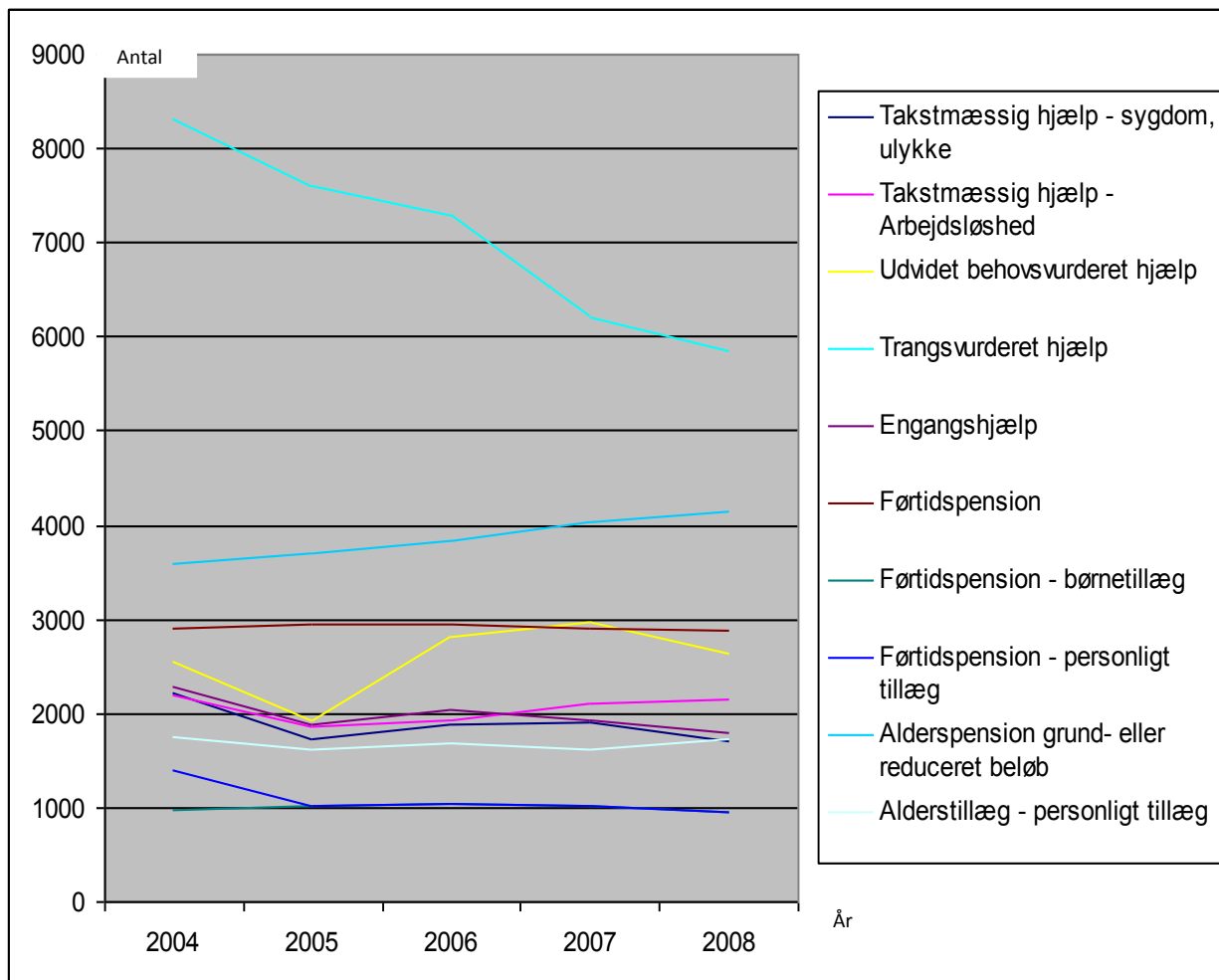
	Den gennemsnitlig skattepligtige indkomst	Den gennemsnitlige indkomst i den største by i storkommunen
Kommune Kujalleq (Sydgrønland)	151.000	166.000
Kommuneqarfik Sermersooq (Øst/ Vest)	217.000	239.000
Qeqqata Kommunea (Midtgrønland)	169.000	174.000
Qaasuitsup Kommunea (Nordgrønland)	145.000	160.000

Tabel 2. Indkomstforskelle mellem storkommune og største by i kommune af den gennemsnitlige indkomst i 2007.

Tabel 2 viser, at den gennemsnitlige skattepligtige indkomst i hver storkommune er lavere end den største by i hver kommune. Dette kan hænge sammen med, at de veluddannede holder sig til de større byer, idet større byer er mere attraktive for de veluddannede grundet dels bedre velfærdsordninger og dels bedre muligheder for udfordringer i arbejdslivet. IMAK, som er lærerforeningen i Grønland, har i mange år haft problemer med at få lærere i yderdistrikter og bygder, hvorfor det bliver mere og mere nødvendigt at hyre rejselærere. I mange bygder er antallet af elever under 10 børn (Ilinniartitsisoq²⁴, 2009).

²⁴ Ilinniartitsisoq er lærernes nyhedsbrev (www.imak.gl) > Ilinniartitsisoq)

4.2.2 Det sociale sikkerhedsnet

Figur 9. Sociale ydelser. Diagrammet er udarbejdet på baggrund af tallene fra statistikbanken i Grønlands Statistik (www.stat.gl) under statistikområdet Sociale Forhold.

Diagrammet i figur 9 viser, at trangsvurderet hjælp har været meget højt og har været dalende siden 2004. Begrundelserne herfor kan være, at betingelserne for berettigelse er blevet skrappe, eller at behovet er blevet mindre. Men det er stadig på et højt niveau, hvorfor dette også kræver en forklaring af, hvad tvangsvurderet hjælp er i grønlandsk lovgivning:

Kommunen skal, ved vurderingen af hidtidige levevilkår tage hensyn til niveauet af faste udgifter, som klienten har haft tidligere. Der skal endvidere tages hensyn til lokale forhold, såsom vedkommendes levestandard og lokal udgiftsniveau, slutteligt understreges, at der skal tages hensyn til børnenes tarv ved udregningen af størrelsen på offentlig hjælp.

Kommunalbestyrelserne kompenseres for udgifter til offentlig hjælp gennem de årlige bloktilskudsforhandlinger i forbindelse med finansloven (Grønlands Landstyre, 2007). I starten af 2007 var to kommuner (Qaanaaq og Tasiilaq) i økonomisk krise, hvor kommunekassen var drænet for midler, hvilket omgående krævede øget økonomisk kontrol, hvilket betyder, at Qaanaaq Kommune blev sat under administration af kommunernes tilsynsråd (KNR, 2007c). En måned tidligere var Tasiilaq i marts måned 2007 også i samme situation, hvor kassen også var næsten tom, grundet øgede sociale udgifter på 8 millioner kroner (KNR, 2007d). Disse to kommuners kritisable økonomiske situation kunne henlede til ovennævnte lovgivning om trangsvurderet hjælp, hvor kommunerne kompenseres for øgede sociale udgifter i forbindelse med udarbejdelse af finanslov. Dette har så ikke været tilfældet, idet finansloven for 2008, 2009 og 2010 fordrer kommunerne om at spare. Nedbringelsen af bloktilskuddet til kommunerne i 2008 var på 6,2 mio.kr. med en politisk forklaring der lyder, at der skulle søges midler til finansiering af øget indsats på uddannelsesområdet (Finanslov, 2008: 198). Af seneste tilfælde i år er, at selv en storkommune som Sydgrønland, som ikke ligger i yderdistrikt, har økonomiske problemer for budgetåret 2010. Det skal så lige siges, at Naalakkersuisut's (udøvende magt) formodning om, at strukturreformen vil føre til administrative besparelser er primær årsag til, at kommunerne står i dag som de gør. Nemlig, at kommunerne stadig er i tilpasningsproces og dermed bliver et sagsområde som social forvaltning presset, idet bloktilskuddet til kommunerne er nedbragt, før storkommunerne kan bekræfte deres effektivitet efter en tilpasning i forbindelse med strukturreformen (Qanorooq nr. 3, 2010).

5. Politisk kultur og demokratisk deltagelse i samfundsrelaterede emner i det offentlige rum

Vi ønsker i det følgende afsnit at belyse hvordan den politiske situation ser ud i Grønland i dag, igennem en analyse af den politiske kultur (foreningsliv, medier og vælgeradfærd) ud fra et fokus på civilbefolkningen og dennes holdning Grønlands styreform.

Som teoretisk baggrund for analysen af politisk kultur i Grønland og til diskussion af dennes betydning for den politiske deltagelse, vil vi benytte Robert D. Putnams (Putnam) teori, som

skitseres i det følgende, herudover vil senere i afsnittet inddrage den subjektive legitimitet, som vi i teoridelen har gennemgået.

Putman har i sin forskning indenfor demokrati og deltagelse undersøgt forholdene i nord og syd Italien. Hans forskning har vist, at der er stor forskelle mellem de to regioner af landet.

Norditalien har været præget af samarbejde og blomstrende foreningsliv, samt de sociale relationer kendetegnes ved at række længere end familiære og hierarkiske strukturer. Hvor han ser det modsatte i Syditalien.

Putnams pointe er, at også i nyere tid har de to italienske regioner udviklet sig i forskellig retning. Som følge af regionernes forskellige udvikling kendetegnes Norditalien i dag af et blomstrende foreningsliv og fungerer godt demokratisk, hvilket tilskrives den gensidige tillid, der gennem tiden er blevet etableret borgerne imellem. Disse karakteristika ved nord står i stærk kontrast til udviklingen i Syditalien, en region som, ifølge Putnam, overvejende kendetegnes ved kriminalitet, korruption og mistillid mellem borgerne (Torpe, 2006).

Konklusionen af Putnams undersøgelse er i denne forbindelse, at norditalienerne råder over en større **social kapital** end syditalienerne. Social kapital skal i Putnams terminologi forstås som tillid og netværk mellem borgerne. Det vil sige, at borgerne i denne type samfund har tillid til sine medborgere og samfundssystemet, hvilket ifølge Putnam indeholder borgere med engagement, ansvarsfølelse, vilje til deltagelse, samarbejdsevne og tolerance (Putnam 1993:86-90).

Putnams metode til at måle social kapital er, at undersøge graden af individernes deltagelse i et samfunds sociale, politiske og kulturelle aktiviteter. For at undersøge graden af social kapital analyserer Putnam statistisk materiale vedrørende deltagelse både på mikroniveau og på makroniveau. På mikroniveau drejer det sig om at se på omfanget af medlemskab af foreninger, deltagelse i offentlige møder, frivilligt arbejde, engagement i lokale projekter og endda hvilken grad af selskabelighed der udvises i forhold til venner og familie, mens der på makroniveau søges afdækket fænomener som det at stille op til politiske poster samt vælgerdeltagelse. Begge disse niveauer er med til at indkredse graden af deltagelse blandt

individerne i et samfund, og således har de, ifølge Putnam, udsigelseskraft i forhold til et samfunds sociale kapital.

Vi vil i forhold til grønlandernes deltagelse i den politiske kultur skelne mellem formålsrettede initiativer og ikke fokusere så meget på det generelle aspekt i foreningslivet. Vi er klar over, at dette er et fokusvalg som indskrænker os til at se på specifikke foreninger eller initiativer, som kan adskille sig fra det overordnede billede af Grønlands politiske kultur. Eksempelvis er der stor tilknytning til idrætsforeninger, men vores problemstilling handler i princippet om styrkelse af demokratiets vilkår i politisk sammenhæng, hvor vi ikke mener, at idrætsforeninger kan bidrage herfor. Dette betyder, at vi har valgt at kigge på foreninger der arbejder for bedre levevilkår, arbejder hen mod oplysning og opbygning af viden vedrørende mineral og råstofudvinding samt mediernes behandling af fremtidige planer, såsom Alcoa aluminiumsprojektet ved Maniitsoq.

5.1 Demokrati i Grønland

Historisk set er Grønland et meget ungt demokrati. Tiden før Hjemmestyrets indførelse i 1979 var præget af administrative råd og organer med en rådgivende funktion over for den danske statsadministration. I denne periode var valgretten og valgbareheden stærkt begrænset, blandt andet ses det at kvinder først fik valgret i 1948. Som tidligere nævnt består Hjemmestyret af en lovgivende forsamling (Landstinget) og et udøvende organ (Landsstyret), som vælges af Landstinget. I almen forståelse af begrebet folkestyre foregår varetagelsen af samfundsrelaterede opgaver af folkevalgte. Det vil sige, at borgerne sikrer de demokratiske principper ved folkestyre. Ligeledes er den politiske magtfordeling sikret et demokratisk folkestyre i Grønland. Proceduren af valgets afstemning er således: Mandatfordelingen af Langstingsvalgets resultat foregår efter D'Hondt's metoden. Det vil sige, at Langstinget (Inatsisartut) er en folkevalgt forsamling som har den lovgivende magt. Efter koalitionsdannelsen mellem partierne har Landstinget en udøvende magt (Naalakkersuisut). Set fra dansk perspektiv vil det sige, at Landstinget svarer til Folketinget og Landstyret (Naalakkersuisut) svarer til Regeringen.

Den politiske magtfordeling kan principielt først forandres i Landstinget ved valg, idet forsamlingen er folkevalgt. Dette betyder, at Landstyesammensætningen som på baggrund af koalitionsdannelser af partierne er afgørende for den udøvende magt.

I de første årtier af Hjemmestrets historie, var der ikke en klar adskillelse mellem den lovgivende forsamling og det udøvende organ, idet Landstingsformanden også var formand for Landsstyret, hvilket i dansk regi vil svare til at formanden for Folketinget samtidig var statsminister. Samtidig er politiske partier i Grønland en ny tradition, som tidligere nævnt startes med udgangspunkt i løsrivelsesdebatten fra Danmark i 1970'erne. Partierne har derfor en løs struktur og vi ser samtidig at partisekretariaterne kun er bemandet med ganske få personer. Dette kan være med til at forklare hvorfor flere partimedlemmer har svært ved at indordne sig under en partidisciplin, hvilket er medvirkende til, at det politiske billede i Grønland er meget grumset på nuværende tidspunkt (Janussen 2003: 44).

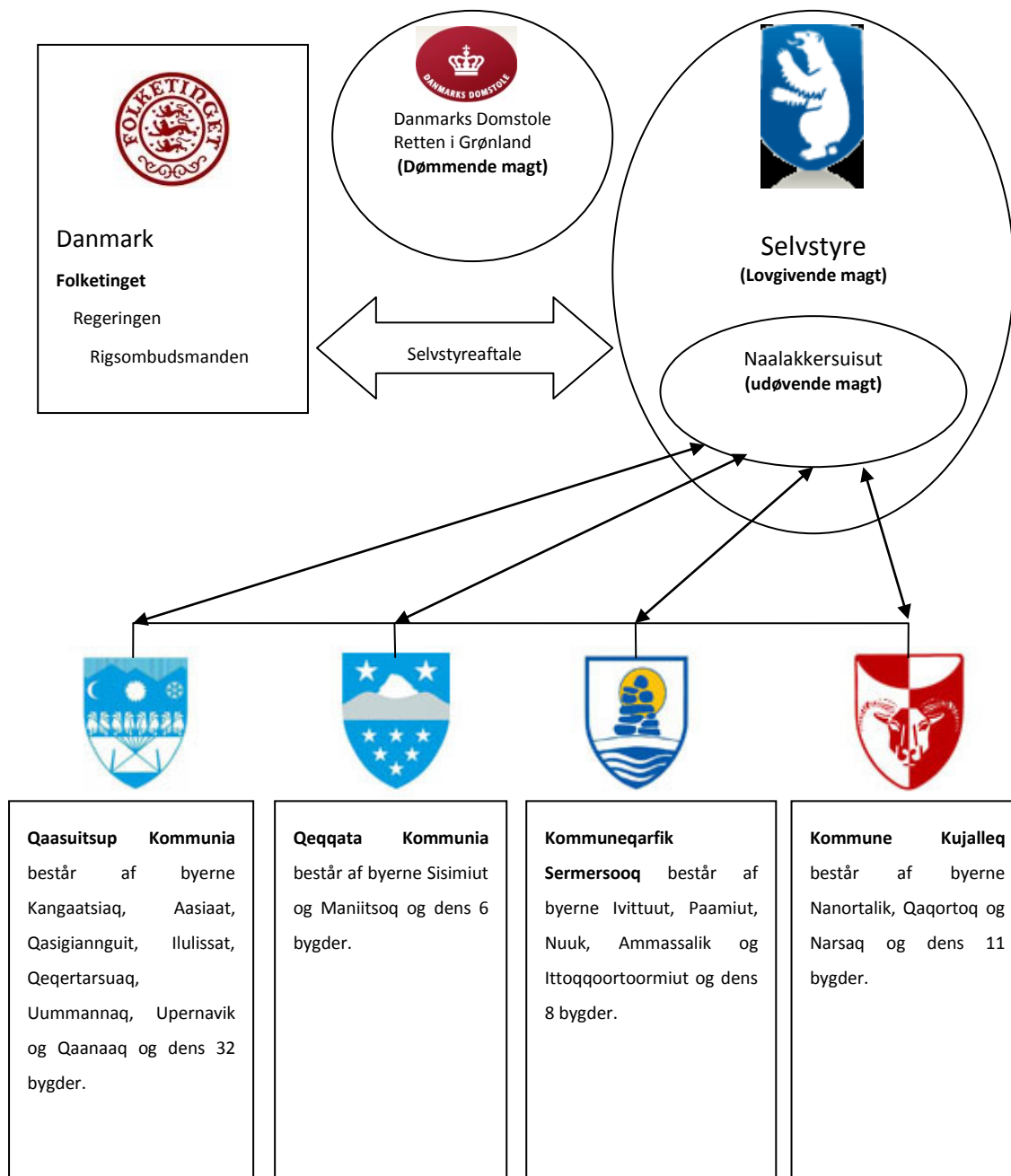
Ifølge Jakob Janussen²⁵ er samfundsudviklingen gået hurtig i Grønland igennem de sidste 50-70 år. Alligevel ses et massivt efterslæb indenfor eksempelvis uddannelse, hvor Grønland derfor er afhængig af kvalificeret arbejdskraft udefra. Herudover er skiftende sprogpolitik årsag til, at store dele af den ældste generation og den unge generation har svært ved at begå sig på andre sprog end grønlandsk, hvilket giver store samfundsmæssige problemer, da de dermed udelukkes fra den information og uddannelse der primært kun kan fås udenfor Grønland. Dette betyder at det politiske administrative apparat i Grønland primært er bemandet af personale fra Danmark. Konsekvensen af dette kan være, at lovforslag m.v. udarbejdes på dansk for derefter at blive oversat til grønlandsk. I denne oversættelsesproces vil der nødvendigvis gå noget tabt, hvilket gør det svært for den menige mand at forstå lovstoffet, som i forvejen er svært pga. det specielle juridiske sprog (Janussen 2003:46).

Den offentlige sektor i Grønland har en dominerende rolle, hvilket er med til at forstærke en afventende rolle hos befolkningen. Samtidig ses der en ulige mulighed for at sætte dagsordenen blandt de politiske partier. De løse partiapparater kan medføre, at de partier der er repræsenteret i Landsstyret har meget bedre mulighed for at dominere den politiske

²⁵ Jakob Janussen er cand.scient.pol., formand for den grønlandske Selvstyrekommission. Medredaktør og medforfatter af *Retsforhold og Samfund i Grønland*. Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet), Nuuk 1998.

dagsorden end de partier der ikke er repræsenteret. Dette kan skyldes at de repræsenterede partier har direkte adgang til Landsstyrets administrative apparat. Konsekvensen af dette, sammenholdt med den manglende partitradition, kan blandt andet ses ved, at Landstingets medlemmer fremsætter forslag til Landstingets dagsorden som enkeltpersoner udenom deres respektive parti. Herudover har Grønland et uddannelsesmæssigt efterslæb der giver sproglige problemer blandt den grønlandske befolkning. Dette indikerer at der ikke er tale om fri meningsdannelse i kraft af eksempelvis mangel på adgang til relevante oplysninger og manglende forståelse af informationer m.v (Janussen 2003:48). Samtidig har mange grønlandere ikke det nødvendige overskud til at deltage effektivt i det politiske liv, da deres levevej og levebrød kræver alt deres opmærksomhed. Med hensyn til lighed i valg adskiller Grønland sig ikke fra alle andre demokratiske samfund. Ligesom andre steder er det ikke hele befolkningen der har stemmeret idet man skal være fyldt 18 år for at kunne stemme. Endeligt kan der ses problemer i det grønlandske samfund ved kravet om at alle borgere er bundet af beslutningerne. Eksempelvis er der set uoverensstemmelser mellem det politiske system og erhvervslivet når beslutninger har direkte påvirkning på disse. Der har blandt andet været tiltag til at begrænse intensiveret jagt på visse fuglearter og fiskearter, hvor enkelte lokalafdelinger af fiskernes og fangernes interesseorganisation har opfordret til at tilsidesætte disse tiltag, som ifølge Janussen er en opfordring til rent anarki og er dybt bekymrende fordi ret store befolkningsgrupper dermed sætter spørgsmålstegn ved det politiske systems beslutningskompetence. Janussen rejser i denne sammenhæng spørgsmålet om hvorvidt disse modsætninger kan betragtes som forstadier til en legitimitetskrise, som på kortere eller længere sigt kan føre til gennemgribende ændringer af det politiske system i Grønland (Janussen 2003:49-53).

Det grønlandske politiske hierarki efter strukturreformens og Selvstyrets indførelse skitseret i figur 10:

Figur 10. Hierarkiet efter Selvstyrets og strukturreformens indførelse. Figuren er udarbejdet efter oplysninger fra Kanukokas, Selvstyrets og Grønlands Statistiks Hjemmeside.

5.1.1 Regional og national uenighed om udformningen af indkomstskatteindtægter i forbindelse med tilpasning for det nye erhverv

Fordelingen af kommunerne i figur10 (afsnit 5.1) viser, at der er stor forskel mellem storkommunernes størrelse. Qaasuitsup Kommunia (Nordgrønland) har i alt 40 byer og bygder mod 8 byer og bygder i Qeqqata Kommunia (Midtgrønland), og Alcoa, hvis den bliver

realiseret vil blive placeret under Qeqqata Kommunia. Nordgrønland, som primært er kendetegnet som fisker og fangersamfund, kan komme yderligere bagud med udviklingen. Udoer denne risiko for ulig udvikling, så vil der også udvikle yderligere skævvridning i forhold til storkommunernes beskatningsgrundlag. For netop at undgå sådan en situation, samt for at undgå dobbeltbeskatning for udefrakommende arbejdskraft har landstyret siden 2006²⁶ prøvet at få en lovgivning igennem, der siger, at der tages højde for det, ved at bruttoskatten på 30 %, tilfalder selvstyret, idet ikke-levende naturressourcer er samfundsgode, samt at de tilkaldte arbejdskraft velfærdsbehov hører under Hjemmestyret (Nu Selvstyret), eksempelvis sundhedsvæsenet. Hvor der ikke er øjensynlig tegn på, at en hel masse børnefamilier vil flytte og dermed bruge velfærdsordninger såsom skoler og børneinstitutioner. De Grønlandske kommuners landsforening (Kanukoka) svarer høringen om forslaget til ændring af indkomstskattelov, at de kræver, at forslaget trækkes tilbage i deres pressemeddelelse den 17. februar 2010.

5.2 Deltagelse i Grønland angående samfundsrelaterede emner

Kritikere af Putnam hævder, at den rolle politiske institutioner spiller for dannelsen af social kapital overses i Putnams teori. Det betyder, at dannelsen af social kapital også kan ske via en top-down tendens, hvor der fremhæves, at hvis borgerne kan stole på, at de bliver behandlet lige og fair af de forskellige institutioner, vil de også have lettere ved at skabe tillid til hinanden. Overføres denne tankegang til grønlandske forhold, så er der kontraster mellem byer og bygder, syd, nord, vest og øst i Grønland, som man er nødt til at tage højde for. At have tillid til institutioner som styrkende element, som baseres ud fra lige vilkår er til dels en umulig drøm, grundet geografiske afstande og opretholdelse af samfundsvitale institutioner såsom sygehuse, skoler, socialarbejde der i forvejen er hovedvægten på offentlige udgifter. Derfor mener vi, at man som udgangspunkt kan kalde tankegangen om tillid og deltagelse for et spørgsmål om samfundssind.

I vores kvalitative interview af tre personer har to af dem svaret på følgende spørgsmål:

"Hvilken betydning tror du strukturreformen har på det generelle samfundssind i Grønland?"

²⁶ Landstingslov nr. 12 af 2. november 2006, senest ændret i Inatsisartutlov nr. 3 af 30. november 2009.

Dette spørgsmål finder vi relevant, idet dette spørgsmål søger et svar, om det er realistisk at regne med, at borgerne omstiller sig til at tænke i helheder og ikke primært på baggrund af lokale interesser, hvilket samtidig kunne være en indikator for tillid til systemet og tillid til hinanden som borgere.

Lars Emil Johansen's (MF'er fra Siumut) svar er således:

"Reformen er helt ny, derfor er det svært - for ikke at sige umuligt - at komme med en fyldestgørende vurdering. Men det er mit håb, at strukturreformen i højere grad vil få flere mennesker til at tænke og agere i "vi"-form og i mindre grad i lokalpatriotiske perspektiver".

Hans Jacob Helms svar er følgende:

"Det er sgu et meget godt spørgsmål. Jo, jo jeg sad og tænkte på det, da jeg skulle forberede mig. Man bruger det der udtryk, man har sådan et politisk landskab, hvor der sidder en hel masse små forskellige direktorater, de superoptimerer. De bruger det også indenfor virksomheder. Hver enkelt del af en virksomhed plejer sit eget lille hjørne. Det samme kunne man sige, da der var 18 kommuner. Kommunerne forsøgte at få mest mulig identifikation indenfor sin egen kommune. Mest mulig raget til sig mest mulig halløj. Og det kan jo godt være, nu hvor man har 4 store kommuner, at det rent faktisk har en psykologisk effekt, som gør at folk begynder at tænke i nogle lidt større helheder. Apropos at føle sig som grønlænder for hele Grønland eller hvad det nu hedder. Nu kan det i hvert fald blive for hele regionen i første omgang. Jeg tror sgu faktisk, at det har en betydning. Jeg tror simpelthen for samfundssindet, jeg tror sgu, at det bliver bredere. Men det er jo gætteri".

Lars Emil håber, at samfundssindet styrkes. Begrebet *håber*, er i god tråd med Hans Jacob's svar, som på den ene side har en formodning om, at dette vil få en positiv psykologisk effekt og dermed styrke samfundssindet. Men på den anden side, lægger han ikke skjul på, at dette er et gætteri. Det vil sige, at svaret ligger ude i fremtiden.

Hvis man kigger nogle år tilbage, så kan man sige, at demokratiske vilkår ikke har haft de bedste vilkår. KNR's interview af to markante grønlandske personer.²⁷ har tilbage i oktober 2008 givet et billede af tidens ånd med kammerateri og magtmisbrug som primære emner,

²⁷ Elna Egede, en journalist, som har forfulgt boligsagen og Daniel Thorleifsen, cand. Mag. i historie og grønlandsk sprog og kultur, samt direktør for Grønlands Nationale Museum.

her er deres besvarelse. Spørgsmålene som de besvarer, var ikke belyst for seeren, men besvarelserne er sigende, hvilke spørgsmål der blev stillet af interviewer:

Elna Egede's besvarelse ved KNR's interview, 2008

"Alle snakker om kammerateri og magtmisbrug, når de er til sammenkomster, forsamlinger eller lign., med det kommer ikke rigtig frem. Alle ved det, ser det og kan se det. Men når de kommer til stemmeurnerne glemmer de det vel. Det er ikke kun kammerateri og magtmisbrug der er problemet. Men demokratiet samt uddannelsesniveauet er helt afgørende. Det kommer jo an på, om man i samfundet fungerer godt sammen og om sammenholdet har det godt. Kammerateri er ikke problemet, det er et symptom af problemer. Det er tegn på, at noget er galt i samfundet, at der er noget vi bør rette op på. Men i det hele store synes, jeg at det er demokratiet der skal udvikles. Mennesker der går op i at være vellidte kan opnå meget, måske selvom de ikke har nogle evner i at kunne varetage den post de har opnået, men med den karisma de har, så kan de opnå rigtig meget. Det er farligt, for de har ingen kompetencer. Det er dem med kompetencer som Grønland har brug for. Dette kan også hænge sammen med opdragelse. Vi danner ingen meninger, børn er ikke vant til at diskutere. Hvis man spørger børnene om noget, trækker de blot skuldrene op og svarer, at de ikke ved svaret. Der er ingen tradition for debat. Det er en ulempe, at nogle bestemte og få har magten. Det er en lukket cirkel, der kommer ingen nyt blod. Eksempelvis er det svært for de unge at etablere sig i politikken. De ældre har magten og fornyer sig heller ikke. Derfor mener jeg, at dette er årsagen til, at der i Grønland er væsentlig stilstand i politikken som har en betydelig indflydelse på samfundets tilstand. Alle de problemer som vi kan se i samfundet taler for sig selv. Apati og kammerateri er ikke noget specifik kendetegn for en bestemt kultur. Alle uanset etnicitet, hvis der ingen sættes grænser for dem eller stilles krav til dem, så vil de begynde med at tage letteste alternativ. Det handler ikke specifikt om grønlændernes identitet. Når man tænker på kammerateri, så er der ingen skel mellem danskere og grønlændere. Det handler ikke om etnicitet. Vi som vælgerne lader det ske, hvis vi siger nej så ville det også stoppe. Vores politiske apati handler i princippet om kolonialisme. Vores politikere agerer som en kolonimagt. Politikerne har fået magten fra en kolonimagt og har videreført denne form for styre. Vælgerne acceptere dette ved at blive ved med at stemme de samme ind igen. Vi er for lydige. Det med at debattere og være uenige tager vi personligt. Men det bør ikke være sådan. Hvis vi kan tage udgangspunkt i kompetencer, så betyder det, at egnede personer kommer til og så ville nye ideer dukke op og bedre forvaltningsskik ville kunne manifestere sig til fordel for samfundet som helhed" (KNR, 2008).

Daniel Thorleifsen's besvarelse ved KNR's interview, 2008:

"Det kan godt være, at når noget føler sig truffet, at de så gør som de gør. Hvis det er rigtigt, at der på baggrund af partipolitisk kammerateri eksempelvis er afgørende for, om man eksempelvis får høje stillinger, så er det vel nogens interesse, at dette ikke kommer i offentlighedens søgelys. Jo mere man siger noget, jo mere kan dette blive afsløret. Hvis man tænker i den rationale tankegang, så er det klart, at tavsheden og tilbageholdenheden hersker for netop at undgå, at der bliver snakket for meget om det i det offentlige rum. Hvis man skal se kammerateri som sammenhold mellem familier, lokalt og samfundsmæssigt, så har sammenhold altid eksisteret. Vi, mennesker er kendt for, at vi i gamle dage, at folk hjalp hinanden, når der eksempelvis har sultenød. Man kan være betænkelig, hvis der ansættes grundet kammerateri. Kvalifikationerne bør være det, der er afgørende for ansættelse for at sikre virksomhedens fremtid og hvis man vil sikre, at der træffes fornuftige beslutninger. I fremtiden bør der bestræbes at sikre, at der åbent og ud fra ansøgernes egnethed samt ud fra deres kvalifikationer tildeles poster. Ansættelsesproceduren kunne selvfølgelig ellers arrangeres mere sikkert. I Grønland er det tradition for, at den udøvende magt og styrelser udpeger nogen i høje poster ud fra partifarve. Eksempelvis i store virksomheder. Så begynder folk med at snakke om magtmisbrug og kammerateri, når sådan noget sker. Folk kan ikke se hvad der foregår og dermed kan de heller ikke følge med i processer, de hører bare om, at nu har man besluttet sådan og nu er der udpeget de og de personer osv. Derfor har folk mistro og har ingen tillid til folkevalgte og embedsfolk. De siger: Nå, hvad ellers, det er kammerateri og magtmisbrug endnu engang. Hvis der var bedre gennemsigtighed i processer, så vil folk nære mere tillid til systemet. Hvis vi vil ansætte folk forsvarligt, så bør man først kigge på hvilke kvalifikationer der kræves for den givne post. Hvis ansættelsesproceduren er indrettet efter de rette kvalifikationer og evner, så ville man gnidningsfrit foretage sådan en ordning der sikrer, at rette folk får høje poster i samfundet. Vi ser desværre tilfælde, hvor personer er ansat i lang periode i en virksomhed i en høj post, selvom vi kan se, at de ikke magter opgaven, så har dette ingen konsekvens. Man kan sige, at bagvedliggende årsag kan være, at nogen holder hånden over dem. Der er selvfølgelig beklageligt, samfundet har ikke råd til at lade stå til" (KNR, 2008).

Selvom der er sket magtskifte i midten af 2009, synes vi, at de to respondenter i KNR's program giver et signal om, at samfundet som helhed har andre udebatterede udfordringer i sigte, før styret kan betragtes som en tillidsskabende og samarbejdsfremmende institution.

For det første skal de ledende politikere gå forrest med at bryde de gamle vaner i systemet, for det andet skal de med tiden vise borgerne, at de ikke kommer i faldgruber, for det tredje

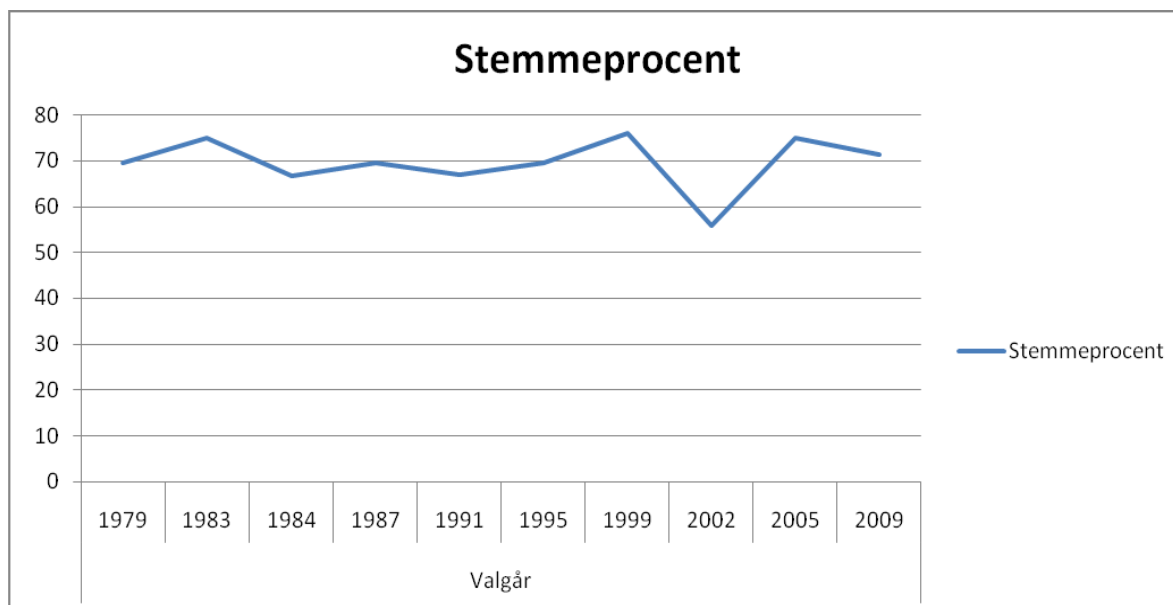
skal de blive enige om en udviklingsretning som ikke er tage fejl af og som ikke er lige til at blive lavet om grundet tilfældigheder i kortere perspektiv.

Problemet kan nemlig opstå, hvis borgerne bliver utilfredse med tilstanden, så kan det ende med, at der udskrives valg og sådan kan det jo blive ved, uden at der sker sammenhængende forbedringer.

Forskerne i Grønland har før givet udtryk for, hvorfor man gør som man gør i Grønland. Eksempelvis er Siumutstyrets mangeårige magtdominans forsøgt at blive beskrevet med nogle forklarende om end slet skjulte analyser, hvor man har inddraget traditionel – moderne livssyn i norm,- værdi og moralsæt. Som udgangspunkt har man spekuleret over, hvorfor individer ikke skiller sig ud af mængden og vise ambitioner om at opnå en magtposition. Dette har man søgt svar på, ved at sammenligne den traditionelle magtstruktur før den vestlige verdens indflydelse på samfundets struktur. Shamanen kunne kun opnå anseelse, hvis kollektivet støtter op om shamanen. Det vil sige, at fællesskabets præferencer var altafgørende, hvor dem der skilte sig ud og prøvede at markere sig, når de ikke opnår fællesskabets opbakning blev udstødt (Rasmussen m.fl., 2002: 110). Siumut er det første parti i Grønland som reelt arbejdede for at ændre samfundet til fordel for indbyggerne. Dette kunne hænge sammen med, at de kunne holde på magten i så mange år, men vi kunne ikke lade være med at tænke på, om den kollektive bevidsthed stadig er ordenssættende for hierarkistrukturen i Grønland. For der skulle meget til, før magtskiftet blev realitet i 2009, trods befolkningens stigende mistro og utilfredshed mod Siumut de seneste mange år.

5.2.1 Vælgeradfærd

Stemmeprocenten til landstingsvalg kan ikke siges at være markant stigende eller faldende over tid, og den kan heller ikke siges at være høj:

Figur 11. Stemmeprocent. Diagrammet er udarbejdet ud fra to kilder: Årstallet 1979 – 1999 er fra Andersen & Tonsgaard, 2003 og året fra 2002 – 2009 er fra Selvstyrets hjemmeside.

Mest markant skiller valgåret 2001 sig ud, det kunne hænge sammen med, at befolkningen var stærkt utilfreds med styret, samtidig at de var i tvivl om, om alternativerne var klar til at tage over. Men tendensen for relativ lav deltagelse kan forklares på en anden måde. Thomas Andersen og Ole Tonsgaard har i forbindelse med deres bidrag om vælgermagten i Grønland til magtudredningen Demokrati og magt i Grønland (udgivet i 2003) lagt mærke til, at deres undersøgelse peger i retningen af, at grønlandske vælgere primært udtrykker deres utilfredshed gennem politisk deltagelse. Men det specielle ved stemmefordelingen i Grønland er, at andelen af personlige stemmer er langt højere end eksempelvis Danmark. Dette forklares således, at når vælgerne i Grønland stemmer personligt frem for på partier, så tyder denne tendens på, at de politiske partier ikke er grundigt forankret i samfundets sociale grupperinger og at det er vanskeligt for vælgerne at skelne mellem de politiske partier på andre *issues* end Grønland – Danmark spørgsmålet (Andersen og Tonsgaard, 2003: 68). Landstingsvalget i 2009 viser samme tendens på høj personstemmer, hvor Kuupik Kleist fik 44 % af IA's samlede stemmetal²⁸. Udover denne kendsgerning er der også en anden vinkel på problemstillingen i forhold til vælgeradfærden, hvilket er, at den høje

²⁸ IA opnåede 44 % af afgivne stemmer svarende til 12.457 (KNR, 2009), hvoraf Kuupik Kleist fik 5.461 personlige stemmer, svarende til 44 % af IA's samlede stemmer (Nanoq, 2009).

indkomstulighed i Grønland samt den parallelle udvikling i 4 regioner kan skabe politisk fattigdom.²⁹ i segmenter af vælgerbefolkningen.

5.2.2 Andre deltagelsesformer og hvorfor de er vigtige i samfundsperspektiv

Forskere som er tilhængere af deltagelse og demokrati, herunder kapabilitet og trivsel af borgerne, har erkendt i deres undersøgelser, at årlig vækst af BNP ikke betyder bedre trivsel blandt borgere i lande med blomstrende økonomi. Martha Nussbaum påpeger, at det er vigtigt at have øje for hvordan langtidsledige har det. Hun henviser til, at læger og psykologer enstemmigt bekræfter, at personer, som er uden for arbejde i lang periode bliver ramt psykologisk og socialt. De bliver marginaliseret og begynder derfor at miste evnen til at gøre og iværksætte ting, en kapacitet, som de tidligere havde. I Sen's terminologi kan deres kapabiliteter ændres, og på samme tid kan deres evne til at begå sig blive svækket, det være sig evnen til at handle og reagere med gennemslagskraft. Fokus på den form for alternative menneskelig bevågenhed er ikke traditionel tilgang i regeringsførelse, når der ønskes løst problemer tilknyttet arbejdsmarked. Især set i forhold til synet på udviklingslande, er det primært BNP som fokuseres på. Sen har med *Commodities and Capabilities* vist, der er stor forskel på Kina og Indien på trods af, at deres BNP ligger tæt på hinanden. Forskellene ligger i borgernes trivsel og velfærd (overlevelse, uddannelse etc.). Disse grundlæggende kapabiliteter er afgjort af stor betydning i en analyse af fattigdom og trivsel. Herudover understreger Sen, at nogle grundlæggende indikationer for trivsel er nemme at måle, såsom levestandard, levetid, børnedødelighed etc., hvor nogle dimensioner er sværere at undersøge, såsom trivsel socialt og psykisk velbefindende (Nussbaum & Sen, 1998).

Kapabiliteternes styrkelse eller vedligeholdelse henleder tanken om vigtigheden af empowerment. Hvis borgerne, eller den del af borgerne, som er specielt udsat for forandringsprocesser i et samfund, skal tilgodeses på en legitim måde, så er det essentielt at kigge nærmere på de omstændigheder der fremmer eller hæmmer deltagelse.

²⁹ Hypotesen Matthæusprincippet udspringer fra ordlyden "den som har, ham skal der meget gives, og han skal have overflod; men den som ikke har, fra ham skal endog det tages, som han har". (Matthæus 13, 13.Jf. Lukas 19.26). Indenfor politisk sociologi, kaldes Matthæusprincippet for en selvforstærkende mekanisme til politisk fattigdom.

Empowerment tilgangen handler om, at en holdbar samfundsudvikling kræver at de svage får mulighed for øget deltagelse i forhold til at kunne påvirke samfundsudviklingen. Empowerment processer man ønsker, skal være varige, handler derfor om aktørernes evne til at opbygge tillid og legitimitet i den politiske offentlighed, samtidig med brobygning imellem eliten, middelklassen, arbejderklassen og de sociale kræfter der taler for de marginaliserede i samfundet (Andersen og Larsen 2004).

At fremme empowerment hos bestemte grupper og individer i samfundet handler om, at de støttes i både at blive bedre til at styre sig selv (subjektiv hverdagsempowerment) og at ændre de vilkår som de lever under (objektive ændringer i mulighedsstrukturer). Dette kan både være på individ, familie, nabolags, lokalsamfunds, regional, national og kontinentalt niveau. På mikroniveau (individ og familie mv.) ser vi socialarbejdere og psykologer arbejde med empowerment. På Makroniveau (nationalt og kontinentalt) finder vi eksempelvis Verdensbanken.³⁰ (Andersen og Larsen 2004).

For at opnå bæredygtige resultater i udviklingsprocessen, må social integration og brobygning kombineres ifølge Andersen og Larsen. For at opnå varige og bæredygtige empowermentprocesser er det essentielt at begge parter (stat og civilsamfund) tydeliggør deres præferencer, behov og ressourcer. Dette er specielt gældende, når det drejer sig om top-down udviklingsinitiativer. Det vil sige, at enhver institution der ønsker at implementere en forandringsproces, må engagere sig i det lokalsamfund det ønsker at forandre, og samtidig være i stand til at opretholde sin egen troværdighed og effektivitet (Andersen og Larsen 2004).

Det skal herfor understreges, at der på forskerniveau allerede eksisterer nogle skriftlige bidrag om hvordan Grønland kan fremme deltagelse. Herunder kan nævnes Udviklingsforskning, udviklingspolitik og udviklingsenterprise fra 2000. Men det skal så siges, at det ikke tyder på, at der har været opfølgning og interesse fra erhvervslivet og politikere, siden at forholdene ikke viser nogen tegn på forbedringer for at fremme de marginaliserede gruppers kapabiliteter. Der er eksempler på forældrekurser og lign., men helt konkret er der

³⁰ Participationtilhængere siger noget andet, nemlig at HDI bør være indikator for velfærd og ikke BNP.

ingen tegn på styrkede deltagelse i lokalt selvstyre (bortset fra Rodebay Fish ApS i fiskeriområdet er andre afhængige af tilskud). Hvad angår samspillet mellem biologer og fiskere og fangere er deres samarbejde styrket i de senere år, idet fiskernes og fangernes ekspertise og lokalkendskab benyttes mere for at sikre bæredygtig udvikling. Der er også mere tilslutning til socialt engagement i samfundet, hvilket initiativer som *”At løfte i flok”* er tegn på.

Hvad angår deltagelsesformer diskuteres det, af andre forskere indenfor demokrati og deltagelse, hvorvidt Putnam skelner mellem nye og gamle former for deltagelse i forhold til at skabe en medborgerkultur. Nogle mener for eksempel at han lægger for stor vægt på gamle former for kollektiv deltagelse i organisationer og partier i forhold til dannelse af social kapital og for demokratiets funktionsevne og overser nye deltagelsesformer i civilsamfundet som i realiteten giver borgerne lignende kompetencer (Torpe, 2006: 15).

Den gamle deltagelsesmetode, som er medlemskab af foreninger, medlemskab af partier samt debatter i forsamlinger kan siges, at have gode vilkår i Grønland. Af de generelle foreninger med størst tilslutning kan nævnes GIF (idrætsforbund), Sorlak (ungdomsorganisation) og Kvindeforeningen AK. De faktuelle oplysninger og informationer er i denne forbindelse hentet fra Grønlands statistik.

Grønlands Idrætsforbund (GIF) havde i 1985 cirka 20.000 medlemmer og i 2004 omkring 15.000 medlemmer og i dag har foreningen medlemstal på 10.445 personer. Det vil sige, at tallet er faldet med knap det halve i løbet af 15 år, derfor trækker tilslutningen i den negative retning, selvom tallet stadig må siges at være højt i forhold til indbyggertallet (www.gif.gl).

Grønlands Ungdoms Fællesråd (Sorlak) voksede i perioden 1985-1998 fra 3500 til 10-12000 medlemmer, hvorefter medlemstallet er faldende, primært grundet dårlig styring og økonomiske vanskeligheder. Med en ny bestyrelse er medlemstallet steget fra 3000 til 4600 i perioden 2003-2004. Da tallet igen er stigende, viser det et positivt billede af den politiske kultur (www.sorlak.gl).

De grønlandske kvindeforeningers Sammenslutning er steget fra at være paraply for 42 foreninger til 63 og har i dag omkring 5000 medlemmer. Formålet med sammenslutningen er, at samle de grønlandske kvinder, styrke den politiske interesse og give de grønlandske kvinder bedre uddannelse (www.kraka.dk).

Foreningslivet er ifølge Putnam en vigtig indikator for den politiske kultur, idet foreningerne har en opdragende effekt på medlemmerne og dermed fortæller noget om medlemmernes indstilling til samarbejde samt tillid til systemet og hinanden. Denne betragtning danner baggrund for en umiddelbar positiv opfattelse af det grønlandske foreningsliv. Omkring halvdelen af hele den grønlandske befolkning er ud fra ovenstående tal medlem af en forening, hvilket ses ud fra at ovenstående foreningsnetværk har omkring 20.000 medlemmer³¹.

Af nyere foreninger eller forsamlinger som har noget at gøre med fremtidige planer og bedre levevilkår, såsom Alcoa projektet, mineraludvinding mv., kan nævnes: Avataq, Earth Charter (forening mod uran) og Bedre Børneliv.

Avataq er en miljø og natur forening der ifølge deres hjemmeside forsøger at påvirke samfundet igennem to målgrupper (enkeltpersoner/hustande og politikere/offentlige myndigheder). Dette gøres ved at øge kendskabet til naturen og miljøet igennem en række initiativer. Avataq's primære fokusområde er aluminiums industrien, hvilket der også forefindes flere sideløbende links til på hjemmesiden. Deres primære opgave er information, og der linkes til hjemmesider og dokumenter der omhandler viden om aluminiumsindustriens påvirkning af miljøet (www.avataq.gl).

Den internationale organisation Earth Charter, har med Finn Lynge som drivkraft fået en afdeling i Grønland Earth Charter Narsaq. Narsaq som er beliggende klods op af Kvanefjeldet, har i de seneste år været debatteret en del i offentligheden, om hvorvidt uranudvinding som biprodukt kan tillades. Earth Charters formål er at fremme hensyntagen til bæredygtig måde at håndtere brugen af naturressourcer og er

³¹ Underforstået at de foreninger der ikke er omfattet her bliver tillagt og de medlemmer der er medlem af flere foreninger trækkes fra.

verdenscivilisationsforståelse i form af respekt og beskyttelse af lokalbefolkning, økologisk integritet, universelle menneskerettigheder, respekt for mangfoldighed, økonomisk retfærdighed, demokrati og bevarelse af kultur (www.earthcharterinaction.org).

I forbindelse med de nye deltagelsesformer i civilsamfundet kan nævnes internetforbruget i Grønland. Medborgerne var aktive i at kommentere nyheder og kunne ad den vej komme med nye inputs til politikerne og aktørerne i årrækken 2005-2009.

På trods af, at internetforbruget stiger 60 % om året i Grønland (Jespersen³², 2007) er der endnu ikke tegn på, at medierne tager muligheden seriøst. I afsnit 5.2.1 nævnes, at befolkningens internetvaner i Grønland viser, at der primært søges på nyheder og viden. Dette kunne ellers være en indikator for, at grønlænderne benytter internettet til at søge informationer. Men internettet i dag som deltagelsesmulighed i politiske debatter er forringet. KNR har lukket muligheden for debat på deres hjemmeside 7. januar 2010. Dette har fået, Atassut, Demokraterne og kommentatorerne til at kritisere KNR for at underminere demokratiets vilkår. Den 11. januar 2010 forklarer KNR, at de ikke har ressourcer til at sikre, at retningslinjerne overholdes. Debattonen var simpelthen for hård. Chefen for KNR innovation, Martin Chemnitz forklarer:

"Så vil vi hellere bruge de ressourcer andre steder, hvor vi kan være med til at skabe en brugbar og konstruktiv form for debat og på den måde opfylde vores public serviceforpligtelser meget bedre. Jeg vil gerne have at vi åbner op for muligheden for at kommentere igen, men vi bliver nødt til at gøre det under nogle bedre forhold". (Chemnitz, 2010).

Udover denne episode i KNR, har Sermitsiaq siden i slutningen af 2009 indskrænket indgangsformalia for debattører, således, at debattørerne ikke længere må være anonyme. Dette har den konsekvens i dag, at der kun er få tilbage der debatterer og dem kan man ikke regne for at være repræsentative for borgernes overordnede interesser. Der plejer dog at forekomme gode indlæg i avisen Sermitsiaq.

³² Jørn Jespersen er teknisk direktør i Tele Greenland

5.3 Diskussion af hvorvidt aktørerne i Grønland fokuserer på samfundsnytte for at fremme trivsel i teoretisk perspektiv.

Historien har vist globalt, at nationer som er under industrialisering eller er industrialiseret ikke altid formår at have kontrol over, hvorvidt alle økonomiske aktiviteter afspejler en moralsk acceptabel fremgangsmåde. Dette hænger sammen med, at udviklingsprocessen har nogle karakteristiske kræfter, som ikke har nogle indbyggede moralske vejledende rettesnore at gå efter i strukturen (udover lovens rammer), hvorfor det kan være svært at verificere, hvor der haltes bagefter for at opnå en tilstand, som er moralsk acceptabelt. I de tilfælde, hvor modstridende fronter kæmper for at forsvare deres interesseområde, så handler de ud fra egne præferencer og glemmer den holistiske tilstand som samfundet er kendetegnet ved. Ydermere kan fronterne have ulig gennemslagskraft, hvor nogle aktører er bedre til at argumentere sig ud af situationer, hvorfor dette kan skabe underminering af demokratiske principper og dermed kan moralske overvejelser miste deres værdisættende betydning i samfundet. For at undgå sådan en situation, er det ganske normalt, at der imellem nationer eller i selve nationen indgås aftaler, for at fremme konstruktiv udvikling. Men aftaler for bedste hensigter er pro – visioner, det vil sige, at de er fremadrettede som skal bestræbes af forskellige aktører i samfundet. I og med, at virkelighedens tilstand kan være sværere at ændre på, så er der tilbagevendende moralske problemstillinger i nationer, grundet forskellige fraktioner i den økonomiske struktur (Thompson, 2004: 102- 135).

Nogen kan stille et lignende spørgsmål: De stærkeste personer i erhvervslivet bidrager til samfundet med de fornødne private beskæftigelsesmuligheder, vil det så ikke være nationalt selvmål at kritisere disse, når de fleste andre aktiviteter er afhængige af tilskud fra det offentlige i Grønland?

Det er her det moralske dilemma kommer ind i billedet. Uanset hvad der udtænkes eller hvilken opstilling der fremlægges for at udbedre problemstillinger i den økonomiske struktur, så er det umuligt at ændre ved økonomiske kræfters rationale. De nyttemaksimerer for merindtægt og dens sande natur kan ingen lave om på. Når kapitalen er første prioritet, får alt andet en mindre betydning i erhvervsmæssig planlægning, hvilket ikke altid er i tråd med principielle målsætninger i samfundsmæssig sammenhæng. Som Durkheim har udtrykt det:

“By its very nature, it cannot be self-sufficing. A state of order or peace amongst men cannot follow of itself from any entirely material causes, from any blind mechanism, however scientific it may be. It is a moral task”. (Emile Durkheim, redigeret af Kenneth Thomson med respekt for kildens oprindelighed i ordenes betydninger ved oversættelsen (Thompson (2004: 102)).

Dog skal man være opmærksom på, at der er praktiske årsager til, hvorfor moralske discipliner globalt ikke er mere fremherskende. Det virker nemlig som indgreb og understykkende af den menneskelige natur, hvor der ellers ville sættes forhindringer for individets frihed til at udvikle og udføre deres drømme og målsætninger. Men når man inddrager den holistiske tilgang, så er det klart, at proportionaliteten af betingelserne for frihed og velvære får en helt anden betydning (Thompson, 2004: 130).

Nu er det sådan, at miljøet, som borgerne omgives af, er begrænset. Naturressourcer, levende og ikke levende er begrænsede, hvis man ikke tilpasser sig efter forholdene, for at opnå bæredygtighed, så kan det gå galt. Det vil sige, at summen af aktiviteter af færre og større aktører indenfor erhvervssektorer kan ramme flere og mindre aktører. Omvendt kan der også forekomme, at flere og mindre aktører rammer færre og større aktører. Det er her nationers forskelle i kapabiliteter gør sig gældende i kampen om øget markedsandel.

Selvom Bourdieu har fokus på artikulationsevne og forståelse af sammenhænge, på et subjektivt niveau blandt aktørerne, så er moralske følelser noget som Bourdieu har tillagt som udstråling af aktørernes habitus, hvorfor den sociologiske del også får en vigtig betydning i kommunikation. Bourdieu's overbevisning om forståelsen af kapital udspringer fra økonomisk betingede begreber indenfor de kulturelle, sociale og symbolske sammenhænge. Dimensionen der omhandler moral er fraværende (Sayer, 2002).

Da moralsk dømmekraft ikke får en betydeligere plads i Bourdieu's fortolkning af menneskers indbyrdes væren mod hinanden, så er Bourdieu's tilgang til hermeneutik snarere en forudindtaget antagelse af menneskers forforståelse end finfølelse af menneskers forforståelse.

Det er klart, at der også kan være mennesker som giver udtryk for, at de har mødt uretfærdighed, selvom de lever med god moralsk samvittighed. Det er ganske enkelt dem, som klarer sig udmærket socialt og karrieremæssigt, som holder lav profil med deres synspunkt om moral. Den teoretiske lektion bør derfor være, at handlinger også viser hvorvidt processer er gået moralsk og retfærdigt til. Det vil sige, at social differentiering ikke kan skjule dels moralske dispositioner i habitus og dels det faktum, at mange konfrontationer følges i det offentlige rum, hvorfor selvevaluering og beherskelse også har en betydning for aktørerne.

Sayer mener, at Bourdieu med *"The Weight of the World"* relaterer måder af vurderinger og fordeling med hinanden, uden at sammensmelte dem, for det er centreret om to betydninger af fattigdom - ikke kun økonomisk og materielle ulighed, men også positionsbetinget afmagt, som noget der er fejlvurderet og uværdigt for mennesker med lav social status. Bogens behandling af anerkendelse handler om værdien af 'identitet', der tager udgangspunkt i de betingelser som mennesker gennemlever grundet deres position, og ikke ud fra mennesker som de er, som individer.

Det vil sige, at ovenstående kritik af Bourdieu's synsvinkel stiller spørgsmål tegn ved, om det er etisk og moralsk rigtigt at vurdere mennesker på baggrund af noget, hvor der tages forbehold til, hvad mennesker kan formå at opnå at have succes med, hvad, og med hvilke betingelser mennesker er født ind i, rent socialt, kulturelt og kapitalmæssigt. Den kapital som mennesker arver bruger han som værdisættende for mennesket og ikke på baggrund af, hvor godt mennesker eksempelvis klarer uddannelsesmæssige opgaver. Hvis det er kvalificerende for mennesket at kunne tjene mange penge, grundet begunstigende miljø, hvilken betydning får så den kvalitet som mennesket formår at opnå i andre færdigheder? Helt centralt prøver Andrew Sayer i sin kritik af Bourdieu's tilgangsvinkel til menneskets moralske værdi, at påpege menneskers væremåde mod hinanden kan være marginaliserende mod de udsatte. Herudover forsøger han, at få moralske overvejelser ind i læring om mennesker, idet moralske følelser er noget som medianen af mennesker besidder, hvor forskellen i graden hviler på, at nogle er bedre til at undertrykke moralske følelser, når egocentriske præferencer vægter mere end moralske overvejelser. Sayer indrømmer, at så længe et samfund er struktureret efter klasse, køn, race etc., så har

majoriteten en indflydelse. Bourdieu er også klar over det i sin teori om symbolsk vold og dominans, men Sayer påpeger, at det ikke nytter noget at erkende det eksisterende, hvis man på forhånd tager for givet, at mennesker indordner sig disse, uden at skele til muligheden om, at tingene kan udvikles til noget bedre og mere moralsk oprigtigt. Andrew Sayer mener, at hans opmærksomhed på moralsk værdighed kunne betragtes som overdrevet vægtning af den moralske betydning og dybden af moralske overvejelser som aktørerne kan have i forhold til klasse. Han efterlyser en empirisk grundigere undersøgelse af samfundsforskere for at kontrollere antagelsen (Sayer, 2002).

Hvordan fremmer man så moralsk acceptabilitet, hvor forandringsprocesser i tid og rum kræver saglig og udførlig debat af aktørerne?

Jan Teorell³³ har søgt svar på, hvordan moralsk acceptabilitet kan fremmes i hans artikel *Political Participation and the Three Theories of Democracy: A Research Inventory and Agenda* i 2006. I forhold til spørgsmålet om, hvilke effekter man ønsker at skabe ved politiske debatter, så er der tre aspekter man skal være opmærksom på, ifølge Teorell:

Første aspekt er, at der kan tilstræbes, at borgerne ved gode muligheder for diskussioner øger evnen til demokratisk bedømmelse. Dette argument er i bred forstand uddybet i Fishkin's forsvar af det såkaldte "deliberative polls", som giver en speciel tiltro til idéen om, at diskussion fører til en mere informeret offentlig opinion. **Et andet aspekt er**, at det kan bestræbes at forene deliberative teorier af demokrati med modeller der tilstræber en aggregering af præferencer. Hvilket kan forklares som, at modstridende parter ved diskussioner kan opnå en vis enighed om diskussionsemnet i argumentet som "enige om dimensioner mens de er uenige" (Teorell, 2006:795). **Tredje aspekt er**, at drøftelser / diskussioner er anerkendt for at sikre kapacitet til legitimitet i demokratiske procedurer og effekter.

Teorell argumenterer for, at disse tre aspekter ikke behøver at være uforenelige, men at vurderingen af det tredje aspekt (d.v.s. angående legitimitet), fremstår som det mest

³³ Jan Teorell er universitetslektor i Lund Universitet, Sverige og er professor i forskningen af politik.

udfordrende aspekt for deliberative demokrater. Et af de problemer, der ofte understreges som konfrontation i teorier om demokrati, er formodningen om aggregerede borgerpræferencer. Der er risici forbundet med en gruppe mennesker, som trods kompromiser kan ende i den tabende fløj. Dette er specielt et vigtigt spørgsmål for polariserede grupper, eller for dem der karakteriseres som minoriteter i kulturel sammenhæng. Et vigtigt spørgsmål er, hvordan legitimitet skal forstås. Selvom der kan være enighed om fællesbetegnelsen i definitionen af, hvad der er "moralsk acceptabelt", så må nogen spørge: Moralsk acceptabelt for hvem? For en udefrakommende observatør som prøver at vurdere legitimitet i nogle af de offentlige anliggender, eller for deltagere opererende inde i systemet? Mens nogle typer af legitimitet kan betragtes som normative, eller objektive legitime, foretrækker Teorell at kalde det for "subjektiv" legitimitet, idet dette er baseret ud fra bedømmelsen af moralsk acceptabilitet hos enkelte individer. Politisk diskussion forud for en beslutning, fører til en større accept af resultatet for de involverede aktører. Med andre ord, det er hvad der fremmer den subjektive legitimitet (Teorell, 2006: 797).

Lad os se lidt på, hvilke dagsordner der ønskes fremhævet af forskellige meningsdannere i Grønland på nuværende tidspunkt, hvor strukturelle ændringer til stadighed presser sig på i erhvervslivet, i den offentlige forvaltning og på arbejdsmarkedet med udgangspunkt i høringen om ændringsforslaget om fiskeriloven, som blev vedtaget i efterårssamlingen 2009:

Koalitionen (IA, Demokraterne og Kattusseqatigiit) har siden dannelsen af koalitionen arbejdet på en fiskerilov i 2009 (se bilag 3), for at sikre en bæredygtig udnyttelse af fiskeriet og for at sikre en samfundsnyttig forvaltning af fiskeriet. For at gøre det, vil de med lovforslaget stramme op på kontrollen således, at fiskeriproduktionen i Grønland kan blive godkendt i henhold til MSC- ordningen (Marine Stewardship Council). For at kunne dække udgifterne der hører til myndighedernes forvaltning, administration og kontrol indenfor fiskeri vil de indføre ressourceafgift på fiskeri med en afgift på 60 kr. pr. ton i det havgående fiskeri og midlertidig årlig licens på 1500 kr. i det kystnære fiskeri. Dette er mødt med skepsis fra foreninger med aktører i havgående fiskeri (AP og GA), de vil gerne få forklaret hjemmelen til brugerbetaling, KNAPK (forening for fiskeri og fangere i det kystnære fiskeri)

og SIK (arbejdernes forening) er tilfreds med forslaget. Siumut og Atassut forkaster lovforslaget, men var i mindretal, hvorfor forslaget er vedtaget.

Umiddelbart virker høringsprocessen helt tilforladeligt. Men når man tager det teoretiske perspektiv in mente i debatten, så er der specielt to punkter man skal være opmærksom på:

1) Aktørerne indenfor fiskeriet i det havgående fiskeri er presset grundet det økonomiske tab de har i sigte i forbindelse med indførelsen af ressourceafgiften. Enten skal de bestræbe at afvikle flåder i det havgående fiskeri eller så kommer de til at intensivere kampen om at få mere del i det kystnære fiskeri.

Det er her, hvor beslutningstagerne skal holde nøje øje med situationen. De stærkeste i fiskerisektoren kan med deres artikulationsevne vinde over aktørerne i kystnære fiskeri. *For det første* har GA og COWI anbefalet slankning af aktørerne i fiskerisektoren, hvor det primære fokusområde ved slankning er dem, som er afhængige af indhandlingssteder til lands (landingspligt) og *for det andet* er fiskerne i det kystnære fiskeri ikke dem, der bedst kan klare en omskoling til et andet erhverv.

Ane Hansen (i dag naalakkersuisoq (minister)) for fiskeri og fangst, da hun i opposition var fiskeripolitisk ordfører for IA i starten af 2009:

"..[I tider hvor der er knaphed af fisk, skal man ikke sådan uden videre kunne udstede fiskerilicenser. Det må betyde færre fiskere når der er færre fisk]..[Jeg tror ikke, at fiskerne med lethed kan gå over til råstofsektoren, og jeg kender en del fiskere, der ikke er enige i Kommissionens anbefalinger på det punkt. De skal dog vide, at muligheden foreligger. Dermed ikke sagt, at fiskeriet som erhverv med tiden vil blive mindre vigtigt, tværtimod]" (Hansen, 2009).

Hans Enoksen i oppositionen som fiskeriordfører for Siumut i efterårsmødet 2009:

".. med hensyn til andre kystnære fiskere med hensyn til undtagen rejefiskerne på kystnært, så med hensyn til forskellige fiskearter, hellefisk, torsk og krabber og her må man også medtage havkatte, hellefisk og helleflyndere det må og skal betale tilladelser. Det er altså Q21 fiskefartøjerne de minimum betale 6000 kr. hvis de må fiske disse fiskearter. Det er meget alvorligt med hensyn til fiskerne. Tak."(Enoksen, 2009).

I lovforslagets almindelige bemærkninger står det præciseret, at det kystnære jollefiskeri indebærer ændringen, at jollefiskerne fremover alene skal betale 1.500 kr. for en generel licens. Denne generelle licens dækker over retten til at fiske efter hellefisk, krabber, stenbider, torsk, havkat, rød fisk, helleflynder og fjordfisk (Grønlands Selvstyre, 2009: 2).

2) Politikerne som er i oppositionen giver ikke sagligt modsvar i forbindelse med deres bemærkninger til lovforslaget. Siumut vil ikke presse fiskerne og fangerne yderligere økonomisk i det kystnære fiskeri, og de vil heller ikke gå med til, at biologerne og forskerne alene sætter præg på fiskerisektoren og Atassut begrundet deres forkastelse med, at koalitionen har travlt med at finde midler til landskassen og maner til ro, idet de mener, at man godt kan stole på aktørerne i fiskerisektoren.

Det er her, at oppositionen kunne have kommet med bedre idéer om, hvordan man kan gøre det kystnære fiskeri mere rentabelt. Rodebay Fish ApS er et godt eksempel på en virksomhed som for 10. år har klaret sig godt. Hvad med produktion af hundefoder eller lign., i stedet for at blive ved med at importere disse? Det er dog her vigtigt at gøre opmærksom på, at virksomheder som Rodebay Fish ApS er en nicheproducerende virksomhed, det vil sige, at hvis andre virksomheder slår sig op på samme produkt, så vil det ramme Rodebay Fish ApS økonomisk. Men principper for driften af virksomheden ville være en god mulighed for at fremme selvhjælpen økonomisk drift i bygder, hvor produktionen af hundefoder og andre nicheprodukter kunne være en mulighed.

Vi har valgt to markante debattemner som eksempler for at vise, hvilke dagsordner politikerne fokuserer mest på i medierne, hvor de bør skabe grobund til en udførlig diskussion om de strukturelle ændringer i erhvervslivet, i den offentlige forvaltning og på arbejdsmarkedet:

1) I kapitel IX (9) + bilag 14 i selvstyrebetænkningen (ang. sprog) kan vi ikke se nogen steder, hvor fratagelsen af rettigheder og berettigelser i politisk lighed understøttes:

”Den grønlandske selvstyrekommission har efter anmodning fra Landstinget behandlet spørgsmålet om de sprog, der tales fra Landstingets talerstol. Ifølge kommissionen hænger spørgsmålet om, hvilket eller hvilke sprog der tales fra Landstingets talerstol, nøje sammen med spørgsmålet om valgret og valgbarhed til Landstinget. Ud fra princippet om, at rettigheder og pligter følges ad, fandt den grønlandske selvstyrekommission det betænkeligt at udelukke en person, der har valgret og

dermed er valgbar til Landstinget, fra at kunne benytte det sprog, der er mest naturligt for vedkommende". Selvstyrekommisionen, kap IX.

Selvstyrekommisionen har taget følgende notat af Henrik Zahle til efterretning i spørgsmålet om sprog ved den endelige udformning af, om det grønlandske sprog skal være det officielle sprog i Grønland:

"Den forfatningsretlige opfattelse har bevæget sig hen mod en videregående adgang til overladelse til selvstyre.

På denne baggrund er der ikke tilstrækkeligt grundlag for nu – uden støtte i grundloven eller tradition – at opstille "det danske sprog og dets anvendelse" som en forfatningsretlig begrænsning af adgangen til at overlade til selvstyre. Det forhold, at der nationalt og internationalt er en voksende interesse for sprogspørgsmål, kan ikke udgøre et sådant grundlag.

Noget andet er at en overladelse kan aftales på bestemte vilkår. Sproget kan reguleres og administreres selvstændigt, men inden for en ramme der f. eks. svarer til principperne i hjemmestirelovens § 9. Dette er et emne for politisk drøftelse og aftale. Ved siden heraf gælder – fortsat – internationale forpligtelser." (Selvstyrebetrækning s. 85. se evt. også s. 529).

Som vi forstår det, så betyder det, at man ikke bør / må begynde med at fratage borgernes rettigheder (internationale forpligtelser mht. minoritetsbeskyttelse) og berettigelse i at deltage i samfundet (også i politik) på baggrund af deres sprog (dansk). Men siden starten af februar har Siumut ønsket diskussion af, om det ikke er på sin plads, at man indfører en lov der siger, at der kun må tales grønlandsk fra landstingets talerstol. Lige nu er nogle fra Siumut, der er i gang med at rejse langs kysten og holde borgermøder om sprog i landstinget. Man har nok ikke forudset, at følgende forslag kunne forsøges gradbøjet, uden at tage hensyn til Zahle's ovennævnte bemærkninger i hans notat:

'Landstingsloven om sagsbehandling fastslår, at såvel det grønlandske som det danske sprog kan anvendes i offentlige forhold. Kommissionen foreslår på den baggrund følgende bestemmelse:

"§ 20. Det grønlandske sprog er det officielle sprog i Grønland." (Selvstyrebetrækningen kap. IX).

2) En anden radikal politisk udmelding er fra Demokraterne (Niels Thomsen), som stiller spørgsmålstejn ved KANUKOKA's (Kommunernes landsforening) berettigelse i at eksistere,

når nu kommunerne er reduceret til 4. Denne udmelding blev mødt med harme fra forskellige vinkler. Atassut mener, at udmeldingen er et brud på demokratiske vilkår med hensyn til foreningsfriheden, samtlige kommuner er enige om, at deres årlige tilskud til KANOKUKA er for højt, men ser helst, at KANUKOKA tilpasser sig nye udfordringer og arbejder sig mod en rolle, hvor de fremover fungerer som strategisk samlingspunkt. KANUKOKA's formand forklarer, at landsforeningen allerede er i gang med tilpasninger, og holder fast på, at landsforeningen er vigtig og har sin berettigelse i at eksistere fremover, for at sikre gode demokratiske principper i forvaltningen i den offentlige sektor.

Som vi har nævnt i afsnit 5.2.2, så er det vigtigt, at civilsamfundet og beslutningstagerne i det offentlige regi tydeliggør deres præferencer, behov og ressourcer, hvis opnåelsen af empowermentprocesser skal være af varig og bæredygtig karakter.

De ovennævnte problemstillinger omkring fiskeriloven og 2 eksempler af forsøg på markante politiske dagsordensfastsættelse viser desværre, at der er stor kløft mellem substantiel politisk drøftelse mellem civilsamfundet og beslutningstagerne i det offentlige rum.

For det første har den nuværende opposition ikke nogle substantielle forslag til, hvorledes det kystnære fiskeri kan styrkes, så jollefiskerne og fangerne bliver mere økonomisk selvhjulpne, for det andet er der tendens til, at der søges radikale rationaliseringsforslag uden at gå langsomt til værks med eventuel reduktion af administrationsomkostninger, eksempelvis ved at der af frivillighedens vej omskoler kontorfolk i det offentlige regi til det nye erhverv. Men det er bemærkelsesværdigt, at især det første debateme om sprog har vakt så meget opmærksomhed i medierne, hvor kommentarerne på Sermitsiaq-AG's hjemmeside overstiger 100 meningstilkendegivelser, hvor emner om strukturelle uenigheder ikke kan få mere end 10 meningstilkendegivelser.

Situationen i dag mangler mere end nogensinde konstruktiv dialog, hvis uligheden ikke skal vokse endnu mere. Dette er antropologen Sara Olsvig også opmærksom på, hvor hun i sin kronik i Sermitsiaq nr. 8 fra 2010 (udgivet den 26. februar) med overskriften *Magt og medindflydelse i Grønland* gør opmærksom på en række problemstillinger som ligger tæt opad det felt som vi arbejder indenfor. Sara Olsvig fremhæver først problemstillingen om kombinationen mellem små samfund og multinationale selskaber, hvor hun påpeger, at små samfund som Grønland ville være nødt til at importere arbejdskraft i en sådan mængde, at

det ikke kan undgås, at det vil påvirke samfundet radikalt, samtidig er det velkendt, at multinationale virksomheder med en så stor økonomi set i forhold til små samfunds økonomi skaber ulig balance, idet de multinationale virksomheder råder over dygtige fagspecifikke ansatte såsom jurister, som eksempelvis Grønland ikke kan hamle op med. Udover den ovennævnte moralske problemstilling nævner Sara Olsvig problematikken omkring Grønlands manglende høringsmekanisme. Hvilket henviser til den normale procedure, hvor en stor multinational virksomhed plejer at møde statsapparatet og repræsentanter fra civilsamfundet, herunder miljø, dyreværns og naturorganisationer. I Grønland har man Avataq og Earth Charter Narsaq, hvilket på ingen måde er nok til at forsvare civilsamfundets rettigheder.

Ud fra den teoretiske diskussion om hvorvidt aktørerne i Grønland arbejder for at fremme samfundsnytte og dermed trivsel, kan man sætte spørgsmålstejn ved, om der reelt er interesse for at arbejde mod konstruktiv udvikling. Ud fra ovenstående eksempler (som er de emner, der rører sig i samfundsdebatten i dag i Grønland) ses det tydeligt, at egeninteresser skinner igennem fra de fleste vinkler.

Det er klart, at når man siger samfundsnytte, så er der også andre vinkler der presser sig på, eksempelvis lysten til uddannelse indenfor sundhed og omsorg. Men så længe der er stort frafald af uddannelsessøgende, så er det et uløseligt problem, så længe borgerne ikke forstår, at man også bliver nødt til at bidrage på individniveau, for at minimere spild af ressourcer. Men det kræver, at folkevalgte også tager deres del i processen, således at de uden at være bange for at miste stemmer, diskuterer emner, som kan være tabubelagt og upopulære, således, at den demokratiske bedømmelse på individniveau kan fremmes.

6. Konklusion

Grønland opnåede i 2009 Selvstyrestatus, hvilket betyder processen imod national selvstændiggørelse er i fokus. Dette indebærer, at bestræbelsen på at opnå selvåren økonomi intensiveres, for på sigt at kunne afvikle bloktilskuddet til Danmark og dermed blive økonomisk uafhængige. Denne proces er dog ikke så simpel som først antaget. Mange forskellige interessesfærer bliver berørt igennem denne proces. Samtidig er nogle områder kendetegnet ved udefinerede problemstillinger, hvilket har været omdrejningspunktet for vores analyse.

6.1 Identificering af tilstanden

Hvad angår den nuværende erhvervsstruktur har vi identificeret flere problemstillinger som er parallelle med hinanden. Vores fokus i denne forbindelse har været fiskerisektoren og råstof – mineralsektoren. Vi har identificeret, at det nye erhverv har brug for arbejdskraft, samtidig med, at det påpeges, at fiskerisektoren skal slankes og frigøre arbejdskraft til det nye erhverv. Der er simpelthen for mange aktører i fiskeriet, hvilket gør erhvervet mindre rentabel og mindre bæredygtig. Samtidig er fiskerisektoren delt op i to primære sektorer, det havgående og kystnære fiskeri. Gennemslagskraften mellem de to sektorer er ulig, hvor det havgående fiskeri har et mere avanceret bagland, i form af en strategisk dygtig forening som Grønlands Arbejdsgiverforening, som kæmper for øget andel af det kystnære fiskeri. Andre deltagelsesformer som anpartsselskaber af små enheder, som jollefiskere i mindre bygder og byer er øjensynligt ikke benyttet. På nuværende tidspunkt er der kun Rodebay Fish ApS at referere til, når man snakker om velfungerende anpartsselskaber i bygder.

Hvad angår andre erhverv, er der stor fokus på det nye erhverv, som er råstof – og mineralsektoren. Vi identificerer, at man er langt fremme med efterforskningen af stort set alle muligheder indenfor dette erhverv. De mest potentielle områder er aluminium, mineral samt olie og gas. Selvstyre aftalen hviler på indtægter fra råstof – og mineralsektoren, hvorfor Selvstyret har hjemtaget råstofområdet som det første, for at skabe rammer for det nye erhverv. Dette har betydet en merudgift for Selvstyret, men en nødvendighed, hvis der skal igangsættes projekter som relaterer sig til råstofområdet og mineralsektoren.

Samfundsøkonomiske udfordringer som Grønland står overfor handler dels om eksisterende udfordringer i Grønland, og dels udfordringer udefra grundet den globale recession. Det sidste kan kædes sammen med eksportpriser på rejer, som både daler kvotemæssigt og på prisen. Eksportindtægterne kommer hovedsageligt fra rejer, hvor det rådgivende udvalg vedrørende Grønlands økonomi anbefaler Selvstyret til nøje at følge prisudviklingen.

I forbindelse med fremtidig analyse af Grønlands økonomi finder vi flere bestilte rapporter, herunder blandt andet OECD rapporten (bestilt af Hjemmestyre) og COWI rapporten (Bestilt af Aalborg Kommune og Arctic Business Network) og Grønlands Erhvervsudviklingsråds anbefalinger. Anbefalinger af OECD er delvis forsøgt implementeret, men dette har ikke vist sig at ændre på forholdene. Ensprisreformens nuværende konsekvens er, at udgiftsområdet hos udbyderen er tilnærmelsesvis kostægte, men Selvstyret yder tilskud til bygder, og fiskefabrikker. Konsekvenserne af ensprisreformen kan vi også se i storkommunerne, hvor de i deres kommune prøver at holde styr på økonomien i deres byer. Behovet for midler til sociale udgifter er presserende, men hvorvidt dette kompenseres, så behovet er taget med i betragtning i finanslovsforslaget, er ikke sammenhængende med Selvstyrets nedbringelse af bloktilskuddet til kommunerne. Dette ser vi i finanslovene for 2008 – 2010, hvor størrelsen af bloktilskuddet til kommunerne er skåret ned.

Hvad angår uddannelse, så er det et tilbagevendende emne, at Grønland bør satse intensivt på uddannelse. Vi kan se, at Selvstyret yder en massiv indsats på uddannelsesområdet, men samtidig ser vi en tendens til, at der stadig er stort frafald af studerende samt at der stadig er et stort behov for tilkaldt arbejdskraft. Frafaldet kan dels hænge sammen med de sociale problemer, som til stadighed er et stort samfundsproblem, og dels boligmangel, samt at gennemførsel af uddannelse kræver stor tilpasning og geografisk mobilitet.

6.2 Vurdering af tilstanden

Helhedsbaseret konstruktiv udvikling forstår vi således, at hvis fremgangsmåden til selvbåren økonomi bestræbte at tage højde for erhvervsmæssige forskelle, så ville der eksistere parallel udvikling, hvor man som det første højner de urentable steder til at blive selvbårne, ved at tage afsæt i, at modtageren af ekspertisehjælp får den fornødne støtte til selv at kunne varetage den givne opgave. Dette kræver indlevelsesevne og respekt for modtagerens

autonomi. Og som det andet, at der også er mulighed for, at borgerne generelt har mulighed for at udleve deres erhvervsmæssige drømme indenfor lovens rammer. Med dette mener vi, at der kunne være nuanceret erhvervsmæssig planlægning for konstruktiv udvikling i by og bygd, moderne og traditionelt side om side.

Historisk set, så var samfundsstrukturen i Grønland kendetegnet ved, at kolonien Grønland fik midler til at opbygge velfærdsområdet og infrastrukturen fra Danmark. Igennem tiderne op til i dag er der tendens til, at der er kløft mellem borgerne og magthaveren. Dualisme i politikken og i samfundsdebatten er stadig noget, der fremkommer i ny og næ, senest Siumut's forslag om, at der kun må tales grønlandsk fra langstingets talerstol. Set i forhold til de presserende emner der ellers eksisterer i samfundet, kan man undre sig over, hvorfor så banalt et ønske kan komme fra det største parti i oppositionen. Vi mener selvfølgelig ikke, at sprogdebatten er urelevant, men set i forhold til problemstillinger som socialt udsatte børn og unge, manglende uddannelsesniveau og den manglende politiske langsigtede planlægning, kan sprogdebatten virke uambitiøs og et forsøg på stemmemaksimering, uden hensyntagen til borgernes levevilkår og trivsel. Man kan sætte spørgsmålstejn ved, om det er moralsk acceptabelt, at de udsatte i erhvervssektoren er overladt til sig selv og til at kæmpe for deres ret til at føre en bestemt livsstil. Hvis det for dem er et godt liv, at leve afsides uden byernes indflydelse, så bør man kigge nærmere på, hvorledes deres levevej kan gøres mere rentabel. Et bud kunne være, at den frivillige sektors gennemslagskraft styrkes. Når man tænker på, at der allerede er tilslutning til organisationer der forsvarede børnenes vilkår etc., så er det bemærkelsesværdigt, at der ikke findes en vidensbaseret uafhængig observatør indenfor menneskerettigheder. Vi ved, at ICC arbejder indenfor samme interessesfære, men indtil nu har deres budskaber fokuseret primært på oprindelige folks rettigheder, hvilket vil kræve en omstillingsproces i forhold til medieforbrugere, hvis de vil tages seriøst i deres intensivering af fokus på borger og menneskerettigheder generelt.

I forhold til arbejdskraftreserven i det grønlandske samfund, finder vi nogle uløste problemstillinger i forhold til arbejdskraftens omstillingsparathed og geografiske mobilitet. I denne forbindelse finder vi det relevant at sætte spørgsmålstejn ved, om der gøres nok fra politisk side i forhold til fremtidens krav. Vi ved at uddannelse er altafgørende for, at det grønlandske samfund kan udvikle sig, og vi ved også, at man har forsøgt at intensivere

indsatsen på uddannelsesområdet. Trods dette, ser vi til stadighed en alt for høj frafaldsprocent på uddannelserne. Herudover ser vi strukturelle problemområder såsom for mange aktører i fiskeriet og for få parate til at arbejde indenfor råstof og mineralsektoren.

Vi kan se, at der er stor optimisme i forhold til, at det nye erhverv vil kunne skubbe økonomien i gang i Grønland, men desværre ser vi også, at alle anbefalinger peger i retningen af, at frigørelsen af arbejdskraft i fiskerisektoren vil kunne løfte arbejdskraftreserven til det maksimalt mulige niveau. Det mener vi er uholdbart af flere årsager. For det første er det ikke sikkert, at fiskerne har interesse i at skifte erhverv, for det andet har fiskerne en uddannelsesbaggrund der højst går til 9. klasse i folkeskolen, hvilket kan gøre det svært for dem at tilegne sig den viden der kræves i det nye erhverv (herunder blandt andet engelskkundskaber). For det tredje gør de geografiske omstændigheder sig gældende, set i betragtning af, at den frigjorte arbejdskraft fra fiskerisektoren med stor sandsynlighed bor langt fra eksempelvis Alcoa i Maniitsoq området.

Hvad angår lidt mere tabubelagte emner, så er der fare for, at dem der tør at sige tingene lige ud mister opbakning, hvilket kan betyde, at forsøg på langsigtet planlægning vil være præget af usikkerhed og være mediansøgende, uden at tage konkrete emner såsom, *hvad er det, som Grønland vil udvikle sig hen mod?* Som antropologen Sara Olsvig understreger, så har små samfund svag position set i forhold til multinationale virksomheder. Uligheden i viden, kapital og strategi mellem nationale aktører og internationale aktører kan skabe øget egennyttemaksimering, hvor samfundsnytte forbliver en ønsket retorik uden indhold. Dette perspektiv har en følgevirkning der kan akkumulere politisk fattigdom, for hvad nytter det, hvis deltagelse ingen indvirkning har?

6.3 Vurdering af human ressource

Vi har i vores undersøgelse haft fokus på den nutidige og fremtidige arbejdskraftreserve, hvorfor vi har valgt familiers levevilkår og trivsel som omdrejningspunkt i analysen. Man kunne have bestræbt at komme frem til Grønlands Human Development Indeks niveau, men set i forhold til de problemstillinger vi havde i overvejelserne, fandt vi undersøgelsen af HDI som en stor opgave i sig selv, hvorfor vores fokus har omhandlet graden af de udsattes andel samt analysere, hvilke sociale problemer der er tale om i den udsatte gruppe.

Vi ser, at hovedparten af familierne har det godt, men næsten 1/4 af de adspurgte børn har oplevet alkoholproblemer tæt ind på livet i familierelationen. Generelt har omkring 1/3 trivselsproblemer af Grønlands befolkning. Vi ser også, at de mest udsatte, selvom de udgør minimalt af de adspurgte, sidder inde med massive trivselsproblemer.

I samfundsperspektiv, så er det klart, at når så stor en del af befolkningen mistrives, vil dette have en afsmittende effekt på individniveau, både med hensyn til uddannelse, arbejde og familie. På lokalniveau, er det officielt kommunernes ansvar at forvalte det sociale område, men vi ser en tendens, til øget samarbejde mellem politikere, erhvervsliv og uafhængige ildsjæle. Dette betyder, at man så vidt muligt vil forsøge at skabe rammer for bedre social trivsel. Lykkes dette projekt, kan det betyde, bedre vilkår for den enkelte, hvilket kan have indflydelse på flere nuværende samfundsmæssige problemstillinger, herunder uddannelsesniveauet. Med dette mener vi, at hvis folk trives, vil det blive nemmere at gennemføre en uddannelse. Samtidig vil det kunne skabe et overskud i befolkningen, så det bliver nemmere at fokusere på almenvellet frem for egocentriske præferencer. Dette ville indikere for, en samfundsmæssig øget social kapital, hvor lysten til deltagelse og engagement kan få bedre vilkår.

7. Litteraturliste

- **Andersen og Larsen (2004):** *Empowerment og socialt arbejde*; i bogen Socialpolitik; ISBN: 87-412-0157-4
- **Andersen og Tonsgaard (2003):** *Vælgermagt i Grønland i Demokrati og magt i Grønland*. ISBN: 877934377
- **Beintz, Charles (1989):** *Political equality. An Essay in Democratic Theory*.
- **Bourdieu, Pierre (1989):** *Social Space and Symbolic Power – Vol. 7*;
 Artiklen findes på: <http://www.jstor.org/stable/202060>
- **Bovens, Mark; Hart, Paul't; Peters, B. Guy (2001):** *Success and Failure in Public Governance*. ISBN: 1-84064-088-X
- **Brink, Helge (2001):** *Makro Økonomi – Introduktion til teori og politik*. ISBN: 87-574-0529-8
- **Business (2009):** *Britisk storbank sætter Royal Greenland for døren*. Artiklen kan downloades på: <http://www.business.dk/foedevarer/britisk-storbank-saetter-royal-greenland-stolen-doeren>
- **Carlsen, Aksel V (2005):** *Mellem demokratisk styreform og livsform – Tilfældet i Grønland* i bogen Demokrati og engagement – paradokser i de nordiske demokratier; Norden. ISBN: 92-893-1095-2
- **Chemnitz, Martin (2010):** *KNR-debattører rødglødende over nedlukning*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > Arkiv > januar 2010 > find datoen 11. januar 2010 og artiklens titel.
- **Christiansen, Henriette (2000):** *Arktisk symbolsk politik - eller hvorledes skal vi forstå den grønlandske idé om selvstændighed?* i Økonomisk bæredygtighed og politisk kultur i Grønland, Politica årgang 32 nr.1, ISSN: 01050710
- **Christiansen, Palle (2009):** *Uden Royal Greenland- tilskud var bunden slået ud af landskassen*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > Nyheder > Arkivet > December 2009 > Find titlen på artiklen under datoen mandag 28. december, 2009 – 28-12-09 12:43.
- **(COWI, 2009):** *Grønland- Guld og gas i stedet for fisk*. Rapporten kan downloades på: www.cowi.dk > Nyheder > Nyhedsarkiv > 2009 – Søg efter udgivelsesdatoen 09-09-2009 og find overskriften på artiklen *Guld og gas i stedet for fisk* > Download rapporten Arctic Business Network: Analyse og rapport vedrørende erhvervsforhold i Grønland.
- **Departement for finanser, Selvstyret (2009):** *Grønland får et nyt Økonomisk Råd*. Artiklen kan downloades på: [http://dk.nanoq.gl/emner/landsstyre/departementer/departement for finanser/nyhedsforside/nyheder fra_dep_finans/2009/09/okonomisk_rad.aspx](http://dk.nanoq.gl/emner/landsstyre/departementer/departement%20for%20finanser/nyhedsforside/nyheder%20fra%20dep%20finans/2009/09/okonomisk_rad.aspx)
- **Departement for Infrastruktur og Miljø (2008):** *Redegørelse om ensprisreformens konsekvenser*. Rapporten kan downloades på: www.nanoq.gl > Inatsisartut > Samlinger > Oversigt over samlinger > Efterårssamling 2008 > Dagsordenspunkter samt behandlingsdatoer > Redegørelser > Pkt. 119: Beh. 14/10
- **Departementet for Sociale anliggender (2010):** *At løfte i flok*. Rammeaftalen kan downloades på: www.nanoq.gl > Naalakkersuitsut > Departementer > Sociale anliggender > At løfte i flok
- **Det Rådgivende Udvalg vedrørende Grønlands økonomi (2009):** *Den Økonomiske udvikling i Grønland*. ISSN: 1600-5635
- **Ellerman, David (2006):** *"Helping people help themselves"*; The University of Michigan Press, ISBN: 0-472-03412-2
- **Hans Enoksen (2009):** Hans Enoksens (på vegne af Siumut som ordfører for fiskeri) synspunkt om ændringsforslaget af fiskeriloven ved efterårssamlingen 2009 er på side 106. Mødereferatet kan downloades på: http://www.inatsisartut.gl/documents/samlinger2009/25_modedag_241109_dk.pdf
- **Fearon, James (1998):** *Deliberation as discussion* i Deliberative democracy. ISBN: 13-978-0-521-59696-1

- **Finanslov (2008):** *Landstingsfinanslov 2008*. Loven kan downloades på: www.nanoq.gl > Naalakkersuisut > Departementer > Departement for finanser > Finanslov 2008
- **Information (2008):** *Selvstyre vil koste Grønland dyrt*. Artikel i Information, kan downloades på: <http://www.information.dk/172634>
- **Greenland Development (2009):** *Kendskab og holdning i Grønland til aluminiumsprojektet – efterår 2009*. Kan downloades på: [http://www.aluminium.gl/media\(487,1030\)/Kendskabs- og holdningsanalyse 2009 - dansk.pdf](http://www.aluminium.gl/media(487,1030)/Kendskabs- og holdningsanalyse 2009 - dansk.pdf)
- **Grønlands Erhvervsudviklingsråd (2007):** *Strukturelle udfordringer for erhvervs- og arbejdsmarkedsudviklingen*. Rapporten kan downloades på: www.nanoq.gl > Naalakkersuisut > Departementer > Departement for Erhverv og Arbejdsmarked > Udgivelser > Strukturelle udfordringer for erhverv - og arbejdsmarkedsudviklingen
- **Grønlands Hjemmestyre (2007):** *Forslag til landstingsforordning om overtagelse af Hjemmestyrets og kommunernes udlejningsejendomme som ejerlejlighed eller ejerbolig*. Betænkningen kan downloades på: www.nanoq.gl > Inatsisartut > Samlinger > Oversigt over samlinger > Efterår 2007 > Dagsordenspunkter med resultater > Pkt. 46
- **Grønlands Landstyre (2007):** *Berigtigelse om trangsrunderet hjælp*. Berigtigelsen kan downloades på: [http://www.lovgivning.gl/Home/Groenlands Landsstyre/Familedirektoratet/Nyheder/2007_aug_berigtigelse.aspx](http://www.lovgivning.gl/Home/Groenlands_Landsstyre/Familedirektoratet/Nyheder/2007_aug_berigtigelse.aspx)
- **Grønlands naturinstitut (2007 nr. 1):** *Den biologiske rådgivning for 2008 for de vigtigste fiskebestande ved Grønland*. Artiklen kan downloades på: www.natur.gl > Biologisk rådgivning > Fisk
- **Grønlands naturinstitut (2007 nr. 2):** *Krabber i Vestgrønland..* Artiklen kan downloades på: www.natur.gl > Biologisk rådgivning > Skaldyr > Rådgivning for krabber 2008
- **Grønlands naturinstitut (2007 nr. 3):** *Sammendrag af den biologiske rådgivning for 2008 for rejer*. Artiklen kan downloades på: www.natur.gl > Biologisk rådgivning > Skaldyr > Sammenrag af den biologiske rådgivning for 2008 for rejer
- **Grønlands Selvstyre (2009):** Loven om indførelse af brugerbetaling kan downloades på: www.nanoq.gl > Inatsisartut > Oversigt over samlinger > Efterår 2009 > pkt. 95
- **Grønlands Statistik, 2008:** *Kompetencegivende uddannelser – 2007*. Publikationen kan downloades på: www.stat.gl > Statistik > Uddannelse > Vælg titlen.
- **Grønlands Statistik (2009):** *Offentlige finanser 2008*. Publikationen kan downloades på: www.stat.gl > Publikationer og data > Vælg titlen
- **Grønlands Statistik nr. 1 (2009):** *Indkomststatistik 2007*. Publikationen kan downloades på: www.stat.gl > Statistik > Indkomster > Indkomststatistik 2007, udgivet den. 06.04.09
- **Grønlands Statistik, nr. 2 (2009):** *Grønlands udenrigshandel 2008 (Foreløbige tal)*. Publikationen kan downloades på: www.stat.gl > Statistik > Udenrigshandel > Grønlands udenrigshandel 2008 (foreløbige tal).
- **Hansen, Ane (2009):** *Fiskeriet skal tilpasses virkeligheden*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > Nyheder > Nyhedsarkiv > 2009 > Februar 2009 > Find titlen under datoen 18-02-09 13:44
- **Janussen, Jakob (2003):** *Demokratiets vilkår i Grønland i Demokrati og Magt i Grønland*. ISBN:87-7934-037-7
- **(JREC, 2005):** *The Johannesburg Renewable Energy Coalition, Information Note: Members, Objectives and Approach* http://ec.europa.eu/environment/jrec/pdf/jrec_info_notemembers_objectives2_6.pdf
- **Jyllandsposten (2009):** *Nyt internationalt agentur for grøn energi*. <http://jp.dk/udland/europa/article1582381.ece>
- **KNAPK (2010):** *KNAPK: Grønlandske fiskere burde eje Royal Greenland*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > Nyheder > Arkiv > Find titlen under datoen 7. februar 2010. 07-02-10 17:52

- **KNR (2005):** *Ny APK formand*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > Nyheder > Arkivet > marts 2006 > Find artiklens titel under datoen fredag 2. december 2005 02-12-05 18:29
- **KNR (2007a):** *Grønland skal have bedre børneliv*. Artiklen kan downloades manuelt: www.knr.gl > arkiv > november 2007 > find overskriften efter datoen onsdag 14-11-07 17:32
- **KNR (2007b):** *Landstinget afviser at tvinge praktikpladser frem*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > arkiv > marts 2007 > Find overskriften efter datoen 23-03-07 18:43
- **KNR (2007c):** *Qaanaqs pengekasse næsten tom*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > arkiv > april 2007 > Find overskriften på datoen torsdag 12.04.07 19:21
- **KNR (2007d):** *Tasiilaqs kasse snart tom*. Artiklen kan downloades på: www.knr.gl > arkiv > marts 2007 > Find overskriften på datoen onsdag 14.03.07 13:01
- **KNR (2008):** *Kammalaatersortarneq*. Udsendelsen om magtmisbrug og kammerateri var under et grønlandsk - sproget kulturprogram *Piorsarsimassuseq*. Udsendelsen er ikke undertekstet på dansk, den kan downloades på: www.knr.gl > TV > Piorsarsimassuseq > Kammalaatersortarneq, ©KNR, oktober 2008
- **KNR (2009):** *Fordeling af partistemmer*. Valgresultaterne kan findes på: www.knr.gl > Nyheder > Valg og afstemninger > Valg til landstinget 2009
- **KNR (2010):** *Borgeroplysning kun på dansk*. Artiklen kan downloades på: eller manuelt: www.knr.gl > arkiv > januar 2010 > Find overskriften fra datoen torsdag 21-01-10 13:53
- **Konkurrencenævnet (2009):** *Konkurrenceredegørelse 2009*. Publikationen kan downloades på: <http://unammineq.gl> > aarsberetninger > Konkurrenceredegørelse2009.pdf
- **Leth, Henrik (2009):** *Vi skal vise systemerne tillid*. Artiklen er fra Aurora Grønlands Arbejdsgiverforenings nyhedsbrev. Aurora nr. 5, 2009. ISSN: 1903-9433
- **Leth, Henrik (2010):** *Kamp i gang om Grønlands fiskeri*. Artiklen kan downloades på: <http://www.nordjyske.dk/erhverv/forside.aspx?ctrl=10&data=4%2C3485930%2C5%2C3> fra 01. februar 2010 08:24
- **McNair, Brian (2002):** *An introduction to Political Communication*. ISBN-10: 0415307082
- **March, David & Stoker, Gerry (2002):** *Theory and Methods in Political Science*. ISBN: 0-333-94506-9
- **Marsen, Sky (2006):** *Communication Studies*. ISBN-10: 1-4039-3998-5
- **Meier, Gerald M. (2004):** *Economic Development: Biography of a Subject*. ISBN: 9780195346930
- **Ministerudvalget (2006):** *Notat om international miljøregulering i Danmark i den globale økonomi*. http://www.globalisering.dk/multimedia/Faktabilag_om_international_milj_regulering.pdf
- **MIPI (2004):** *Familiers levevilkår 2004*; Videnscenter om børn og unge – familiedirektoratet; kan downloades på: <http://mipi.nanoq.gl/Emner/e%20Udgivelser/~media/C3F048CD0222488F862C6EC4B83FC882.ashx>
- **Nanoq (2009):** *Valgresultater*. > www.nanoq.gl > Inatsisartut > Valgresultater > Landstingsvalg 2009
- **Nordjyske (2010):** *Fisken tilhører samfundet*. Nordjyske fra søndag 7. februar 2010 i erhvervssektionen s. 7.
- **Nunaoil A/S (2009):** *Årsrapport 2008*, kan downloades på: http://www.nunaoil.gl/Portals/0/Nunaoil_aarsberet08_www.pdf
- **Nussbaum, Martha & Sen, Amartya (1993):** *The Quality of Life*. ISBN: 9780198287971
- **OECD (1999):** *Grønlands økonomi: En strategi for fremtiden*. Rapporten kan downloades på: <http://dk.nanoq.gl/~media/6720ea1fc4104fe2947f8d8629f83acc.ashx>
- **Parpart, Jane L., Rai, Shirin M. & Standt, Kathleen (2002):** *Rethinking em(power)ment, gender and development: An introduction*. i *Rethinking empowerment: Gender and development in a global / local world* – Routledge / Warwick studies in globalization 3. ISBN-10: 0203220072
- **R. J. Pember (2007):** *Arbejdsmarkedsstatistik i Grønland – Oversigt og anbefalinger*. Rapporten kan downloades på: www.stat.gl > Statistik > Arbejdsmarked og ledighed > Under beskæftigelse downloades *Arbejdsmarkedsstatistik i Grønland - 12. september 2007*

- **Polarfronten, 2002:** *Selvstændighed a la carte*. Artiklen kan downloades på: <http://www.fi.dk/publikationer/2002/polarfronten-4-02/Polarfronten-402.pdf>
- **Politisk Økonomisk Beretning (2002):** Beretningen kan downloades på: www.nanoq.gl > Naalakkersuisut > Departementer > Departement for finanser > Landskassens årsregnskaber > Politisk Økonomisk Beretning > **Vælg** beretningen fra 2002
- **Politisk Økonomisk Beretning (2009):** Beretningen kan downloades på: www.nanoq.gl > Naalakkersuisut > Departementer > Departement for finanser > Landskassens årsregnskaber > Politisk Økonomisk Beretning > **Vælg** beretningen fra 2009
- **Qanorooq nr. 1 (2010):** Fisker og fangerkonernes beretning om deres planer om at danne en forening kan ses på: www.knr.gl > Nyheder > Qanorooq > Qanorooq's arkiv > vælg datoen 05.02.10
- **Qanorooq nr. 2 (2010):** Meddejerens fortælling om deres anpartsselskab Rodebay Fish kan ses på Qanorooq (grønlandsk tv-avis). www.knr.gl > Nyheder > Qanorooq > Qanorooq's arkiv > vælg datoen 23.02.2010
- **Qanorooq nr. 3 (2010):** Regionen Sydgrønlands økonomiske situation kan ses på Qanorooq. www.knr.gl > arkiv > Qanorooq > Qanorooq's arkiv > vælg datoen 04.03.2010
- **Radio og TV Nævnet (2005):** *Befolkningens brug af radio, tv og internet*. Radio og tv nævnets Lytter og seerundersøgelse nr. 1. Publiceret i oktober 2005. Publikationen kan downloades på: www.knr.gl > Nyheder > Publikationer > Radio- og tv – nævnets lytter og seerundersøgelse
- **Rasmussen, Rasmus Ole m. fl., (2002):** *Aspekter af bæredygtig udvikling i Grønland – begreber, borgerdeltagelse og økonomi*. ISBN: 87-91266-01-7
- **Rasmussen, Rasmus Ole (2003):** *Havfiskeri /Kystfiskeri – Magt og afmagt i Grønlands hovederhverv i Demokrati og Magt i Grønland*. ISBN: 87-7934-037-7
- **Sayer, Andrew (2002):** *What Are You Worth?: Why Class in an Embarrassing Subject*. Sociological Research Online, Vol. 7, no. 3. Artiklen kan downloades på: <http://www.socresonline.org.uk/7/3/sayer.html>
- **SFI (2008):** *Børn i Grønland – En kortlægning af 0- 14 årige børns og familiers trivsel*. ISSN: 1396 - 1810
- **SLICA (2007):** Præsentation I forbindelse med SLICA's foredrag på Grønlands Universitet Ilisimatusarfik. www.arcticlivingconditions.org > Country activities > Greenland > Presentations > Præsentation Ilisimatusarfik
- **Suding & Lempp (2007):** *The Multifaceted Institutional Landscape and Processes of International Renewable Energy Policy* <http://www.iaee.org/documents/newsletterarticles/Suding.pdf>
- **Sørensen, Chresten (2009):** *Grønlands økonomi er stærkt præget af finanskrisen*. Interviewet kan høres på: <http://www.dr.dk/P1/orientering/indslag/2009/06/16/173156.htm>
- **Teorell, Jan (2006):** *Political Participation and the Three Theories of Democracy: A Research Inventory and Agenda* i *European Journal of Political of Political Research* vol. 45, s. 787- 810. ISSN: 0304-4130
- **Thomas, Caroline (2001):** *Global Governance, Development and Human Security: The challenge of Poverty and Inequality*. ISBN: 9780755314266
- **Thompson, Kenneth (2004):** *Professional Ethics and Civic Morals*. i *Readings from Emile Durkheim*. eISBN-13: 9780203337141
- **Togeby, Lise (2003):** *Demokratiske udfordringer*. Kort udgave af Magtudredningens hovedresultater. Magtudredningen er udarbejdet med forskere udover Lise Togeby af Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen og Signild Vallgårde. ISBN: 87-91164-25-7
- **Torpe, Lars (2009):** *Politisk kultur – fra civic culture til social capital* i *Klassisk og modern politisk teori, kapitel 58*. ISBN: 978-97-412-5115-8
- **Verba, Sidney & Norman, Nie (1972):** *Participation in America: Political Democracy and social Equality*. ISBN: 0-226-85296-2

- **Winther, Gorm (1999):** *Søvngængerne fra OECD*. Artiklen kan downloades på:
<http://www.kamikposten.dk/default.aspx?tag=kilde&folder=hvadermeningen&sprog=da&punkt=Gorm%20Winther&udvalgt=1999070602>
- **Økonomie direktoratet - Hjemmestyre (2003):** *Notat til belysning af strukturpolitiske og centrale erhvervspolitiske problemstillinger i Grønland*. Rapporten kan downloades på:
<http://www.lovgivning.gl/anipi/naleraq/centraleproblemstillinger.pdf>

8. Oversigt over tabeller og figurer

Tabel 1. Oversigt over frafalds- og gennemførselsprocent 2002-2008	79
Tabel 2. Indkomstforskelle mellem storkommune og største by i kommune af den gennemsnitlige indkomst i 2007.	85
Figur 1. Det etniske kontinuum i Grønland (Christiansen, 2000: 68-69).....	14
Figur 2. Illustrationen af opfattelsen af den ønskede selvstændighedskarakter (Christiansen, 2000: 67).	16
Figur 3. Samlet offentligt konsum (Grønlands statistik, 2009).	35
Figur 4. Økonomisk fremskrivning, 2002-2011 (Politisk Økonomisk Beretning, 2002: 9) tallene for 2010 og 2011 er estimeret.....	60
Figur 5. Den offentlige sektor i Grønland (Grønlands Statistik, 2009: 11).	62
Figur 6. Funktionel fordeling af drifts- og kapitaludgifter i Hjemmestyret (Grønlandsk Statistik, 2009: 8).....	63
Figur 7. Diagrammet er udarbejdet ud fra tallene i Grønlands Statistikbank.	78
Figur 8. Udviklingen i priser, indkomster og realindkomster 2002 – 2007 (Grønlands Statistik, nr. 1, 2009). ..	84
Figur 9. Sociale ydelser. Diagrammet er udarbejdet på baggrund af tallene fra statistikbanken i Grønlands Statistik (www.stat.gl) under statistikområdet Sociale Forhold.	86
Figur 10. Hierarkiet efter Selvstyrets og strukturreformens indførelse. Figuren er udarbejdet efter oplysninger fra Kanukokas, Selvstyrets og Grønlands Statistiks Hjemmeside.....	92
Figur 11. Stemme procent. Diagrammet er udarbejdet ud fra to kilder: Årstallet 1979 – 1999 er fra Andersen & Tonsgaard, 2003 og året fra 2002 – 2009 er fra Selvstyrets hjemmeside.	98

Lydfilen der indeholder interview kan fremskaffes ved at kontakte Bolethe Hammeken på mailadressen: bolethehammeken@yahoo.com

BILAG 1. Ikke hjemtagne forvaltningsområder delt op i liste I og II:

Liste I

- a) Arbejdsskadesikring
- b) Resterende områder under sundhedsområdet
- c) Færdselsområdet
- d) Formueretten
- e) Dykkerområdet

Liste II

- 1) Kriminalforsorgen
- 2) Pas
- 3) Politiet og anklagemyndigheden samt de hertil knyttede dele af kriminalretsplejen
- 4) Retsplejen, herunder oprettelse af domstole
- 5) Kriminalretten
- 6) Udlændingområdet og grænsekontrollen
- 7) Personretten
- 8) Familieretten
- 9) Arveretten
- 10) Advokatvirksomhed
- 11) Våbenområdet
- 12) Radiobaserede maritime nød- og sikkerhedstjenester
- 13) Radiokommunikationsområdet
- 14) Selskabs-, regnskabs- og revisorområdet
- 15) Fødevarer- og veterinærområdet
- 16) Luftfart
- 17) Immaterielret
- 18) Ophavsret
- 19) De gymnasiale uddannelser
- 20) Sikkerhed til søs

- 21) Skibsregistrering og søretlige forhold
- 22) Kortlægning
- 23) Farvandsafmærkning, fyrbelysning og lodsområdet
- 24) Havmiljø
- 25) Finansiell regulering og tilsyn
- 26) Råstofområdet
- 27) Arbejdsmiljø

(Selvstyrelbetækningen, s. 111-112).

4.5. Sagsområder, der efter regeringens opfattelse må forblive hos rigsmyndighederne s. 161:

- Udenrigs,- forsvars- og sikkerhedspolitik
- Valuta,- og pengepolitik

Bilag 2. Forskellen mellem ortodoks og alternativ tilgang til udvikling

The Orthodox View	The Alternative View
Poverty: A situation suffered by people who do not have the money to buy food and to satisfy other basic material needs.	Poverty: A situation suffered by people who are unable to meet the spiritual needs of themselves and their families, and who are unable to produce enough to meet the family's material needs.
Purpose: Transformation of traditional subsistence economies defined as 'backward' into industrial, commodified economies defined as 'modern'. Production of surplus. Individuals sell their labour for money.	Purpose: Creation of human well-being through sustainable societies in social, cultural, political, environmental and economic terms.
Core ideas and assumptions: The possibility of unlimited growth in a broadly free market system. Economies would reach a 'take-off' point and thereafter wealth would trickle down to those at the bottom. Superiority of the 'Western' model and knowledge. Belief that the process would ultimately benefit everyone. Domination, exploitation of nature.	Core ideas and assumptions: Sufficiency. The inherent value of nature, cultural diversity and the community-controlled commons (water, land, air, forest). Human activity in balance with nature. Self-reliance rather than reliance on the market or external agents. Democratic inclusion, participation, e.g. voice for marginalised groups such as women, indigenous groups. Local control.
Measurement: Economic growth; Gross Domestic Product (GDP) per capita; industrialisation, including of agriculture.	Measurement: Fulfilment of basic material and non-material human needs of everyone; condition of the natural environment. Political empowerment of marginalised.
Process: Top-down; reliance on 'expert knowledge' usually Western and definitely external; large capital investments in large projects; advanced technology; expansion of the private sphere.	Process: Bottom-up; participatory; reliance on appropriate (often local) knowledge and technology; small investments in small-scale projects; protection of the commons.

Kilde: Thomas (2001): 38

Bilag 3. Betænkningen om forslag til ændringen landstingslov om fiskeri

16. november 2009

EM09/95

BETÆNKNING

Afgivet af Fiskeriudvalg

vedrørende

Forslag til: Inatsisartutlov om ændring af Landstingslov nr. 18 af 31. oktober 1996 om fiskeri.

(Medlem af Naalakkersuisut Ane Hansen, Inuit Ataqatigiit)

Afgivet til lovforslagets 2. behandling

Fiskeri-, Fangst- og Landbrugsudvalget har under behandlingen bestået af:

Inatsisartutmedlem Hans Aronsen, fm, Inuit Ataqatigiit

Inatsisartutmedlem Andreas Uldum, nf, Demokraterne

Inatsisartutmedlem Anders Olsen, Inuit Ataqatigiit

Inatsisartutmedlem Hans Enoksen, Siumut

Inatsisartutmedlem, Siverth K. Heilmann, Atassut

1. Forslagets første behandling

Udvalget bemærker, at der i Inatsisartut var støtte til forslaget fra koalitionen, oppositionen indstillede forslaget til forkastelse.

2. Forslagets indhold.

Forslaget har overordnet til hensigt, at fremme bæredygtigheden i det grønlandske fiskeri i videst mulig forstand. Dette blandt andet ved at Naalakkersuisut bemyndiges til at kunne pålægge aktører i fiskeriet at indgive flere oplysninger til myndighederne end de gør i dag. Argumentet herfor er at opnå en mere vidensbaseret tilrettelæggelse af fiskeripolitikken. Ændringen i lovens formålsparagraf § 2. har til hensigt at udstikke de overordnede retningslinjer, der skal gælde for forvaltningen af det grønlandske fiskeri, således at fiskeriets påvirkninger på bestandene kan holdes på et bæredygtigt niveau. Denne ændring har tillige udspring i den internationalt øgede fokus på at fiskeri foregår efter ansvarlige retningslinjer, således at den øgede forbruger bevidsthed herom imødekommes. Lovforslaget har derudover til formål at bane vej for det arbejde, der er igangsat med at få grønlandske fiskeriprodukter godkendt i henhold til MSC ordningen (Marine Stewardship Council).

Der indføjes ligeledes en bestemmelse om brugerbetaling. Formålet med brugerbetalingen er at erhvervet skal være med til at løfte de administrative udgifter, der er i forbindelse med myndighedernes forvaltning, administration og kontrol af fiskeriet³⁴. Med forslaget søger Naalakkersuisut ligeledes bemyndigelse til at kunne pålægge indhandlingssteder en forpligtigelse til at indføre en elektronisk rapporteringspligt. Lovforslaget giver ligeledes Naalakkersuisut mulighed for at indføre brugen af elektronisk logbog, der har til formål at forbedre de data, der indsamles om fiskeriet. De i lovforslaget foreslåede ændringer i § 29 giver Naalakkersuisut mulighed for og bemyndigelse til at iværksætte landingskontrol af fiskeriet. Landingskontrol har til formål at forhindre og eventuelt afdække om der har fundet ulovligt fiskeri sted i Grønlandsk farvand. Ændringen har også til formål at imødekomme, de internationale forpligtigelser Grønland har tiltrådt via sit medlemskab af overnationale fiskeriorganer, hvor Grønland i lighed med en lang række andre nationer, har forpligtet sig til at bekæmpe ureguleret og ulovligt fiskeri.

3. Forslagets høring

Forslaget i sin helhed var i høring fra 17. maj 2007 til den 29. juni 2007 som en del af forslaget til ændring af fiskeriloven. Derudover har en revideret forslag været i høring fra den 20. juli til den 17. august 2009, efter en opfordring fra Naalakkersuisut om, at især de kystnære fiskere skulle have endnu en mulighed for at gøre sig bekendt med lovforslagets indhold. Følgende parter har således modtaget disse bestemmelser i høring; Fiskerirådet, Departementet for Erhverv, Økonomistyrelsen, Udenrigsdirektoratet, Råstofdirektoratet, Departementet for Familier, Departementet for Sundhed, Departementet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke, Departementet for Boliger og Infrastruktur, Skattestyrelsen, Styrelsen for Miljø og Natur, Grønlands Fiskerilicenskontrol, Grønlands Kommando, Politimesterembedet, Grønlands Naturinstitut, Grønlands Arbejdsgiverforening, KNAPK, AGF/ved KNI, SIK, NUSUKA, KANUKOKA), DG-Fish (EU-Kommissionen), GrønlandsBanken, Sparbank Vest, Greenland Venture, Grønlands Turist- og Erhvervsråd, Royal Arctic Line, Landsretten, Deloitte, A-Revision, Censor Revision, Grønlands Revisionselskab, Rebekka Olsvig Revision, Revision & Regnskab, Top Revision og Revisionsfirmaet. Polar Seafood, Royal Greenland A/S og Grønlands kommando.

Følgende har afgivet høringssvar dog uden nogen bemærkninger angående lovforslagets §§ 25, 29 og § 14 stk. 5.

Fiskerirådet, Økonomistyrelsen, Råstofdirektoratet, Personalestyrelsen, Departementet for Familie og Sundhed, Departementet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke, Departementet for Boliger og Infrastruktur, Skattestyrelsen, Departementet for Arbejdsmarked og Erhvervsuddannelser, Grønlands Fiskerilicenskontrol, Grønlands Kommando, Politimesterembedet, Grønlands Naturinstitut, Grønlands Arbejdsgiverforening, KNAPK, SIK, NUSUKA, KANUKOKA, DG-Fish (EU-Kommissionen), GrønlandsBanken, Grønlands Turist- og Erhvervsråd, Landsretten og Deloitte. Polar Seafood A/S og Royal Greenland A/S.

³⁴ Med en licensafgift på 1.500 kr. pr. licens og en afgift af det havgående fiskeri på 60 kr. pr. ton, vil det samlede brugerbetalingsbeløb beløbe sig til kr. 12.915.000.

Udvalget finder det ikke overraskende, at holdningerne fra høringsparterne peger i mange forskellige retninger, da der er mange interesser og aktører forbundet med det grønlandske fiskeri. Udvalget finder derfor anledning til kortfattet at gengive enkelte af høringsparternes holdninger til lovforslaget således at spredningen i høringsparternes holdninger illustreres for Inatsisartut.

GA

Vedrørende brugerbetaling bemærker GA, at Fiskerikommissionen har anbefalet, at der i første omgang skal sikres en hjemmel til brugerbetaling. GA er dog ikke afvisende overfor dette og opfordrer til at Selvstyret går i forhandling med erhvervet herom. Efter GA's opfattelse er hjemmelen i lovforslaget dog for bred. GA nævner, at man siden 2006 har bedt om en koordinering af en vifte af finanspolitiske tiltag.

KNAPK

"Da forslaget var til høring den første gang i 2007 og sidste gang fra den 20. juli 2009 vil vi med henvisning til de allerede foreliggende besvarelser gøre Inatsisartut opmærksomme på følgende:

KNAPK støtter grundlæggende at pålægge brugerne i at betale 1.500,00 kr. årligt til betaling af licenser til fiskeri efter fisk eller hellefisk. KNAPK støtter til alle tider, at fangere og fiskere hele tiden skal kunne bruge de levende ressourcer fra samfundet, og dette er ikke ændret. Vi ved, at alle og enhver i samfundet ikke ubegrænset kan gøre brug af de levende ressourcer – brugerne bør da være udøvere af erhvervet.

KNAPK anser, at den årlige licensbetaling på 1.500 kr. er en betaling for midlertidig brug af ressourcerne. Vi støtter fuldt ud det nye forslag til § 14, stk. 5". Og videre:

"KNAPK vurderer generelt, at forslaget er støtteværdigt, når alle landingerne begynder at blive vejet, kan der banes ved for betaling de der lander fangsten. Desuden skal der gøres opmærksom på, at vi anser det som en mulighed, at værdien af landingerne, som der hidtil ikke er blevet betalt for, at brugerne igennem større indtægter kan dække de øgede omkostninger til brugerbetalingen." På sit møde den 16. november blev Udvalget bekendt med KNAPK'S skrivelse af 13. november 2009. Denne vedlægges som bilag til denne betænkning.

AP

Fiskeriorganisationen AP har i høringssvar meddelt, at de finder, at bemyndigelsen til Naalakkersuisut i nr. 1 er for vidtgående og at det må undersøges, om ikke der er tale om reel beskatning. Det bør, ifølge AP, fremgå mere klart, hvad betalingerne skal dække.

SIK

"SIK synes godt om ændringsforslagene til Landstingsloven. Idet vi håber, ændringsforslagene i loven vil give mulighed for en mere ligeligt fordeling af de levende ressourcer vi har i vore farvande, idet de levende ressourcer i vore farvande tilhører hele samfundet og skal helst være til gavn mere ligeligt. Endelig synes vi også godt om, at forslag til loven og forslag til ændringen af loven om mulighederne for mere kontrol af trawlere/fiskefartøjer, for derved håber vi, at de mange modsigelser man har haft

gennem flere år om, trawlerne/fiskefartøjerne laver korrekte meldinger, vil blive sat på plads af gennem ændringsforslaget til loven”

GrønlandsBanken

Ifølge kommentaren fra Grønlandsbanken bør brugerbetaling ses i sammenhæng med evt. andre ressourcebetalinger for adgangen til fiskeressourcerne. Endvidere er det Grønlandsbankens holdning, at der forud for en hvilken som helst udgiftsbelastning af fiskerierhvervet, bør foretages en økonomisk konsekvensvurdering af, hvad de nye udgifter vil betyde for fiskerierhvervet. Udvalget finder, at departementet i sin behandling af de modtagne høringssvar punktligt gengiver høringssparternes tilkendegivelser. Udvalget finder høringen tilfredsstillende.

4. Udvalgets behandling af forslaget

Udvalget konstaterer ved gennemgangen af forslaget, at dette er teknisk korrekt udformet, og at høringsprocessen og departementets gennemgang af høringssvarene i de almindelige bemærkninger giver Inatsisartut et passende beslutningsgrundlag til en politisk bedømmelse af forslaget. Udvalget konstaterer herudover, at der ikke er enighed omkring forslagets intentioner, og at partierne ved forslagets første behandling udtrykte en klar politisk stillingtagen hertil.

5. Udvalgets indstilling

Et flertal i udvalget bestående Inuit Ataatigiit og Demokraterne indstiller forslaget til **vedtagelse** og skal om forslaget bemærke: Flertallet finder at fokus i lovforslaget har været rettet på det nødvendige i en ændring af forvaltningsdelen og kontrolmulighederne indenfor fiskeriet, samt man med henblik på at holde fiskeritrykket nede på et acceptabelt niveau ligeledes tager hensyn til reproduktionen i fødekæden, større muligheder for indsigt i pengestrømmene indenfor fiskerierhvervet, muligheden for større landingskontrol samt indførelsen af en brugerbetalingsordning for aktørerne i fiskeriet. I den gældende fiskerilov har de nævnte reguleringsmekanismer indtil videre manglet, og netop derfor har det til dato været vanskeligt og begrænset at få indhentet op til flere nødvendige fiskerirelaterede oplysninger. Til trods for at fiskerierhvervet er landets vigtigste økonomiske faktor har det været mere end svært at få et fuldstændigt overblik over omsætningen i fiskeriet og vanskeligt at få et korrekt billede af om formålsbestemmelserne og øvrige lovbestemmelser bliver overholdt. Dette vil der nu blive rettet op på gennem denne revision af fiskeriloven. Ændringerne falder godt i tråd med nogle af de ting, som Koalitionen ønsker gennemført i fiskeriet. Det drejer sig blandt andet om større fokus på bæredygtighed og mere kontrol med pengestrømmene. Vi er således glade for, at det med dette ændringsforslag fremover kommer til at fremgå, at fiskeriets indvirkning på økosystemet bør holdes på et acceptabelt niveau. En sådan formulering er med til at fastslå, at fiskeprodukter fra Grønland er opfisket på bæredygtig vis.

Et mindretal i udvalget bestående af Siumut indstiller forslaget til **forkastelse** og skal om forslaget bemærke:

I Siumut vil vi gerne få at vide, hvilke tanker der er omkring en særskilt betaling for tildeling licenser, her kaldet brugerbetaling for kontrol, specielt hvad angår jollefiskerne, da det blandt er formålet, at der for de enkelte licenser til hellefiskefiskeri, stenbiderfiskeri, krabbefiskeri og torskefiskeri skal betales op til 1.500,00 kr. Fra Siumut skal vi bemærke, at hvis der skal indføres betaling for de enkelte licenser, vil det gå hårdt ud over jollefiskerne, for når man tænker på prisen på fuel og priserne på fiskeriudstyr, vil det for jollefiskerne være svært at bære økonomisk når der skal betales for licenserne. Det er også formålet, at der i det kystnære og udenskærs fiskeri skal betales en afgift på 60 kr. pr. tons for fisk og skaldyr, og også for rejer. Lad os håbe at udenskærs fiskere, der fanger fisk og rejer, vil kunne betale afgiften, og at denne ikke kommer til at være en byrde i konkurrencen med de udenlandske fiskere. Vi er bekymret over, at man på nuværende tidspunkt vil indføje i loven en bestemmelse om, at eksportprodukter skal certificeres, uden at anse det som en hindring, at vi ikke har fuldstændige data for de levende ressourcer.

Hvis vi kun tager udgangspunkt i biologernes og forskernes indstillinger, vil vi ikke have en nøddør, og dette er netop vores bekymring. Som eksempel har biologerne ønsket, at der i 2010 ikke skal være torskefiskeri, og i loven vil man indføje at vi skal forvalte efter biologernes indstillinger. Når dette sker, vil vi blive lænket til loven, hvis vi skal følge biologernes indstillinger, og når MSC certificering også indføres i loven vil vi ikke kunne sælge en eneste kilo fisk til produktionsanlæggene og der skal ikke foregå torskefiskeri i det kystnære område og udenskærs. Vi vil gerne spørge Naalakkersuisut om vores forståelse af dette er rigtigt. Til sidst skal vi udtale, at vi ikke kan imødekomme at der indføres licensafgifter op til 1500.kr. for kystnært fiskeri, jolle og motorbåds fiskeri, for hellefiskefiskeri, stenbiderfiskeri, krabbefiskeri og torskefiskeri. Med disse ord indstiller Siumut, ændringsforslaget til forkastelse.

Et mindretal i udvalget bestående af Atassut indstiller forslaget til **forkastelse** og skal om forslaget bemærke:

Vi har fra ATASSUT bemærket at Naalakkersuisut, straks efter indsættelsen, systematisk arbejder på at skaffe så mange penge ind som muligt til landskassen fra Grønlands vigtigste erhverv, nemlig fiskeriet. Vi bemærker ligeledes at Naalakkersuisut begrundet deres fremgangsmåde med at fiskerisektoren ganske gratis fisker fiskene op og at sektorens aktører blot er interesseret i at skaffe så mange penge som muligt til sig selv. Vi fra ATASSUT tager afstand fra denne begrundelse og vil på ingen måde deltage i denne. Gensidig tillid og oprigtig samarbejdsvilje er det eneste vej til en god og fremadrettet samarbejde imellem det offentlige og fiskerisektoren omkring rettigheder og pligter der er forbundet med erhvervet. Derfor skal vi fra ATASSUT opfordre Naalakkersuisut til at arbejde sig ud af deres fordomsfulde og tendentiøse holdninger overfor erhvervet og endvidere skal vi opfordre til at enhver arbejde der har til hensigt at ændre de lovgivningsmæssige rammer ikke sker hen over hovedet på erhvervet. Såfremt det ikke sker, vil erhvervet til stadighed blive påført negative tiltag og dermed blive hæmmet i at kunne udvikle sig. Såfremt nærværende forslag bliver vedtaget kalkuleres der med at der vil blive tilført lidt under 13 mio. kr. til landskassen, og ud over det er der under nærværende samling fremkom Naalakkersuisut også med forslag overfor Inatsisartut, hvori der foreslås at beregningsgrundlaget for rejeafgiften ændres således at landskassen kan få merindtægt på omkring 9 mio. kr. Vi er i ATASSUT vidende om at

Naalakkersuisut har den holdning at disse penge ikke har nogen betydning for fiskerierhvervet og at erhvervet uden problemer er i stand til at betale, i vores øjne er disse mange penge i en så hård konkurrence erhvervet står overfor i forhold til verdensmarkedet. Med disse bemærkninger og ovenstående forståelse af forslaget skal Fiskeriudvalget overgive forslaget til 2. behandling.

Kilde: http://www.landstinget.gl/documents/samlinger2009/pkt95_2beh_BET_dk.pdf

Bilag 4. Anbefalinger fra arbejdsgruppen vedrørende ikke-levende ressourcer

Arbejdsgruppens anbefalinger i henhold til de fremtidige økonomiske relationer mellem selvstyret og staten (Grønlandsk-dansk selvstyrekommissions betænkning om selvstyre i Grønland, side 48):

1. "Bloktilskuddet fortsætter reelt uændret, dvs. justeret med pris- og lønudviklingen.
2. Grønland finansierer selv fuldt ud alle sagsområder, der overtages efter selvstyreloven, herunder udgifterne til råstofområdet, jf. dog pkt. 5 nedenfor.
3. Indtægter fra råstofudvinding i Grønland, som defineret i lov om mineralske råstoffer i Grønland, tilfalder Grønlands Selvstyre.
4. Bloktilskuddet reduceres med et beløb svarende til halvdelen af de indtægter fra råstofudvinding, som i det givne kalenderår ligger ud over 75 mio. kr. i realværdi, dvs. justeret med pris- og lønudviklingen.
5. Staten og Grønlands Selvstyre gennemfører og finansierer rådgivnings- og myndighedsrelaterede opgaver, herunder basale institutions- og forskningsopgaver som omtalt i forslaget til en sådan samarbejdsmodel i "Rapport afgivet af arbejdsgruppen vedrørende ikke-levende ressourcer" af 8. september 2005, (side 7). Herefter er det op til selvstyret at afgøre, hvorvidt man vil forny aftalen.
6. Når statens bloktilskud til Grønland er reduceret til nul kroner, indledes der forhandlinger mellem Grønlands Selvstyre og regeringen. I forhandlingerne indgår spørgsmålet om en eventuel fortsættelse af aftalen nævnt i pkt. 5 og spørgsmålet om fordeling af indtægter fra råstofudvinding i den grønlandske undergrund."

Kommissionen har tilsluttet sig ovenstående anbefalinger, dog med bemærkninger med særlig henblik på punkterne 3,5 og 6.

Pkt. 3: Der blev nedsat en arbejdsgruppe bestående af danske ministre og repræsentanter fra Hjemmestyret som skulle beskrive og analysere problemstillingerne. På baggrund af gruppens arbejde blev der fremlagt et nyt forslag til definition af råstofindtægter, som Kommissionen tilsluttede sig (Selvstyrebetænkningen, side 49).

1. "Indtægter i henhold til konkrete tilladelser til forundersøgelse, efterforskning eller udnyttelse af mineralske råstoffer, dog bortset fra beløb, som betales til dækning af udgifter i Råstofdirektoratets regi.

2. Indtægter ved enhver beskatning i Danmark og Grønland af rettighedshavere for så vidt angår den del af virksomheden, som vedrører mineralske råstoffer i Grønland.
3. Indtægter fra grønlandske og danske offentlige myndigheders ejerandele i selskaber m.v., der driver virksomhed på råstofområdet i Grønland.
4. Indtægter fra udbytteskat m.v. i Danmark og Grønland vedrørende aktionærer i selskaber, som er rettighedshavere, eller i selskaber, som fuldt ud ejer sådanne selskaber direkte eller indirekte og skattefrit kan modtage udbytte derfra.”

Pkt. 5: Ifølge kommissionen skal regeringen sikre (mod betaling) at selvstyret stadig har mulighed for rådgivning mv. Bestemmelsen på dette område indebærer, at der fra overtagelsen af sagsområdet indgås en 5- årig aftale mellem regeringen og landsstyret om ydelserne. Herefter er det op til landsstyret om aftalen skal fornyes. Så længe aftalen er pålydende skal regeringen stille forskning for råstofeftersforskningen til rådighed for landsstyret (Selvstyrebetænkningen, side 50).

Pkt. 6: Kommissionen lægger vægt på, at, efter bloktilskuddet er nedbragt til nul, skal regeringen og selvstyret forhandle om råstofområdet og de dertil kommende indtægter. I så fald der ikke foreligger en aftale tilfalder overskuddet selvstyret (Selvstyrebetænkningen, side 50).